COMMENTARII
DE REBVS
IN
SCIENTIA NATVRALI
ET
MEDICINA
GESTIS.

SECVNDAE DECADIS
SVPPLEMENTVM II.

LIPSIAE MDCCLXXIII.
APVD IOH. FRIDERICVM GLEDITSCH.
Venduntur etiam
Amſtelodami apud I. Schreuder, Londini apud Io. Nourſe, Pariſiis apud
Briaſſon, Venetiis apud I. B. Paſcali, Patauii apud Io. Manfrè,
Holmiae apud L. Saluium.

I.

Acta heluetica, physico mathematico anatomico botanico medica, figuris aeneis illustrata, et in vsus publicos exarata. Volumen VI. Basileae, typis et sumptibus Ioh. Rudolphi Im Hof et filii. 1767. 4. Alph. 1. plag. 9. tab. aen. 1.

Recensionem huius voluminis minime negligendam esse putauimus, cum plurima ibi contineantur, quae et lectu suauissima, et scitu vtilissima sint, atque hoc volumen simili modo, vti priora, omni commendatione dignum reddant.

1) ALBERTI DE HALLER *emendationum et auctariorum ad enum: stirpium heluetiarum Pars VI.* Vltimum hic tradit emendationum fasciculum, ex itineribus DICKII, THOMAE eiusque filii, RICOU, DE SAUSSURE, cet. ann. 1763 et 1764, per alpes institutis, desumptum, ac varias describit plantas recens detectas, alias accuratius definit iisque nomina aptiora imponit. p. 1.

2-4) EIUSDEM *ad enumerationem stirpium heluetiarum emendationes et auctaria. Pars I. II. et IV.* *) p. 23

quas

*) Iam alias mentionem fecimus Partis IIItiae, vid. Comment. nostr. Vol. XIII. pag. 99. et Part. Vtae, vid. ibid. pag.

quas quidem partes, iam alias impressas, cum difficile habeantur, denuo reuisit, correxitque Ill. Auctor, atque nouis obseruationibus adauctas hic inseruit.

p. 150. 5) *Dubitatio medico semiotica paradoxa, de fluctuatione humoris, in aliquo corporis cauo stagnantis, anonymi.* Haec est moles liquidi clausi, vltro citroque agitati; quaeritur vero, vtrum in morbo fluctuatio locum habeat sanguinis, puris, vel seri effusi in pectore, pericardio, vel abdomine, ac signum pathognomonicum exhibeat, nec ne? In hominibus sauciatis, eiusmodi fluctuationem interdum sentiri, et extravasationem prodi, plurimi quidem medici contendunt; Cum vero fluctuatio non nisi in vacuo locum habeat, et in cauo pectoris ac pericardio vel abdomine, excepto cauo intestinorum, nullum vacuum sit, et nullus percipiatur sonus, vbi desit aer elasticus: fluctuatio humoris stagnantis minime sentiri potest, vel saltem in diagnosi cruoris effusi, vt signum fallax, sumenda est, ac potius ad alia signa erit confugiendum.

p. 160. 6) FR. THADDAEI BERGERI *obseruatio I. de steatomate 13¾ librarum, cum hydrope ascite.* Virgo 40naria, diu laborans intumescentia abdominis et hydrope ascite, tandem periit diarrhoea colliquatiua. In eius sectione apparuit in regione peluis dextri lateris steatoma 13¾ ℔ pondere, ac vnius pedis dia-

pag. 108. quarum vtraque inserta est act. heluetic. Vol. Vto. Partem VItam itaque, supra indicatam, addidit. Nos vero de omnibus ad Lectores nostros nihil referimus, cum in Comment. nostr. Vol. XVI. Part. IV. p. 625. seq. Splendidum opus, Historiam stirpium indigenarum Heluetiae inchoatam ampla recensione proposuerimus.

d'ametro. Ouaria erant ſcirrhoſa, inteſtinorum tractus, a meſenterio quaſi auulſus et ſphaceloſus, ſurſum verſus ventriculum fluctuabat: renes vlceroſi, lien inſigni magnitudine, ſanguine corrupto refertus, hepar pure repletum, glandulae pulmonum ex parte oſſificatae, totumque corpus extenuatum, et pedes vſque ad genua oedematoſi.

7) EIUSDEM *obſeruatio II. de vulnere capitis ſingulari funeſto.* Puer 12. ann. tam vehementi vulnere capitis afficiebatur, vt ſtatim in conuulſiones incideret. Et quamquam vulnus a chirurgo rite tractabatur, fungus tamen cerebri eiuſque gangraena compeſci non poterant, et aeger 20mo die moriebatur. Quo diſſecto, detectae ſunt fiſſurae duae longitudinales cranii, ab oſſe bregmatis ſiniſtri vſque ad proceſſum ſtyloideum, ac dua fragmenta caluae rurſus coalita: praeterea nulla conſpiciebatur ſutura cranii, vt fere ex vno oſſe compoſitum eſſe videretur. p. 163.

8) *Horologii analemmatici noua et perſpicua deſcriptio et demonſtratio,* Auctore LUDOV. WENTZIO. p. 167.

9) D. C. E. BERDOT *obſeruatio I. fetus biceps.* Hunc fetum primiparae mortuum eduxit obſtetrix pedibus, femoribus, et ſpina dorſi fractis, et lacerato matris perinaeo ac veſicae ſphinctere. Erat fetus nonimeſtris femineus biceps, cum duobus collis, ac praeterea plane naturalis. Facies, vtrique capiti ſimiles, formoſae erant atque colore naturali; auris ſiniſtra dextri, et dextra ſiniſtri capitis planiores; colla et capita antrorſum diſtincta, retrorſum tenui membrana coniuncta. In abdomine aderat hepar permagnum, quod degebat duos ventriculos aequales, extrorſum et p. 179.

ſiniſtrorſum poſitos, qui deſcendendo, et pyloris ad ſe inuicem accedentibus, arcum formabant; ſiniſtro ventriculo continuus erat inteſtinorum tubus, dextri pylorus duodeno inſerebatur. Peluis continebat vterum vnum, et vnam veſicam vrinariam, pectus pulmonem vtrinque vnum, quadrilobum, atque, inflato ore capitis dextri, intumuit pulmo dexter, intacto altero, et vtrique collo erat ſua trachea, in bronchia ad pulmonem vſque non diuiſa, et capiti vtrique ſuus pulmo. Spinae dorſi binae ſenſim ad ſe inuicem propius accedebant, et truncum latiorem reddebant, tandem in vnum os ſacrum abibant. Vtrique capiti cerebrum erat naturale, et ſyſtema neruorum vſque ad os ſacrum.

p. 186. 10) EIUSDEM *obſeruatio II. hydrops peritonaei.* Virgo 16. ann. poſt varia molimina ad menſes, oedemate pedum, et abdominis intumeſcentia afficiebatur, ac, neglectis remediis, tandem periit. In eius ſectione 24 librae aquae paracentheſi abdominis educebantur; in abdomine haerebat tumor, a ventriculo vſque ad os ſacrum, qui continebat meſenterium et inteſtina arcte incluſa, et hinc inde inflammata, atque coalita. Hic ſaccus ſiſtebat quaſi ſeptum, ad ſternum et coſtas deſinens, quo quidem aperto, camera in conſpectum venit, in qua haerebant ſcybalis duris plenus ventriculus, ac hepar; pericardium multum aquae continebat. Hinc patet, morbum fuiſſe hydropem telae celluloſae peritonaei.

p. 190. 11) EIUSDEM *obſeruatio III. febris octana intermittens.* Puer 14. ann. hac febre laborauit, quae ſemper die octauo redibat; attamen poſt quinque paroxyſmos ope emetici plane expulſa eſt.

p. 191. 12) EIUSDEM *obſeruatio IV. haemorrhagia labii inferioris annua et ſpontanea.* Hac vexatur qua-

dra-

dragenarius, inprimis vere, ac ſemper ad quindecim vncias ſanguinis amittit; ſi imminet hic fluxus, oritur tuberculum labii, quod in medio foramen oſtendit, ac vtrumque, emiſſo ſanguine, euaneſcit.

13) EIUSDEM *obſeruatio V. hemiplegia dextri lateris, redeunte motu, ſenſu autem abolito.* Sexagenarius ter paſſus eſt apoplexiam, ac ſemper motus in aliquo membro laeſus eſt; cum vero quarto inſultu afficiebatur, ſecuta eſt hemiplegia cum abolitione ſenſus et motus; rediit quidem poſtea motus, nunquam autem ſenſus. p. 191.

14) *Obſeruatio* Auctore Cl. COUSIN. Miles per vrethram eiecit vermem viuum teretem, octo pollicum longitudine, ac iam per plures annos copioſos vermes variae magnitudinis ſimili modo expellere ſolebat. p. 192.

15) I. I. D' APPLES *diarium inoculationis variolarum, factum menſe maio 1762, quo declaratur, in hac operatione inciſionem vtriusque brachii praeferendam eſſe applicato veſicatorio crurum.* Puellae quadrienni, poſt aptam praeparationem, applicauit Cl. TISSOT veſicatoria in ſuris, et vulneri filum, pure varioloſo imbutum, iam ante nouem menſes ab infante vnius anni ſumpto, impoſuit: idemque altero die, in crure dextro iterum fecit, attamen in decem dierum ſpatio vulnera cicatrice claudebantur, nec variolae erumpebant. Credit igitur Cl. Auctor, pus minus efficax fuiſſe, ob nimis paruam aetatem pueri, vnde profectum eſt, veſicatoria non ſatis penetraſſe; et puellam forte telam celluloſam nimis denſam habuiſſe, vt contagium non habuerit locum. Cl. LAVADE ſuſcepit deinde inoculationem huius puellae in vtroque brachio, cum pure varioloſo vix p. 194.

 vltra

vltra menſem collecto, ac die octauo erupuerunt paucae variolae bonae indolis, quas puella breui tempore optime ſuſtinuit.

p. 200. 16) EIUSDEM *diarium ſecundum, de operatione cataractae per extractionem.* Cl. Auctor hic proponit tres obſeruationes, vbi lens cryſtallina minus felici cum ſucceſſu extracta eſt. *Obſ. 1)* Operator enim in femina 55. ann. incidit corneam oculi ſiniſtri in angulo paruo, aperuit capſulam, atque prodiit lens, ſed aegra obiecta diſtinguere poſtea non didicit. *Obſ. 2)* Idem in 60nario ſubleuauit palpebram ſuperiorem hamulo, incidit corneam iteratis inciſionibus, atque ob capſulae ſpiſſitudinem et viſciditatem humoris aegre lentem eximere poterat, ac aeger deinde vidit obiecta, nube nigra quaſi obtecta. *Obſ. 3)* Idem 70genariae incidit corneam deorſum, manu tremente, et iteratis inciſionibus, ac magna opera et inſtrumentis lentem extraxit, atque aegrae deinde videbantur obiecta rubra, quod viſus vitium nullis remediis ſublatum eſt. Nihilominus praefert Cl. Auctor extractionem lentis ipſius depreſſioni, quacum vt plurimum maiora incommoda coniuncta ſunt; attamen non niſi artis peritiſſimis haec operatio eſt committenda, qui ipſi interdum inopinata obſtacula offendunt, v. c. guttam ſerenam, paralyſin iridis, adhaerentiam capſulae lentis ad membranas, quibus vel optima operatio fruſtranea redditur; caueatur vero, ne acies inſtrumenti in bulbum inducatur, eumque laedat: ac ſemper antea praeparetur aeger venaeſectione, purgantibus, et diluentibus.

p. 204.

p. 205.

p. 208.

p. 213. 17) EIUSDEM *obſeruatio noſologica.* In regione, ad ripam lacus lemani ſita, alias ſaluberrima, menſe decembri 1764, vſque ad finem aprilis 1765, ob humi-

humidam tempestatem perpetuam, peculiaris epidemia saeuiit; languebant enim corpora cuiusuis aetatis per aliquot dies cum fastidio ciborum, aderat interdum vomitus et diarrhoea, interdum alui obstipatio, vrina tenuis limpida, interdum viridis ac letalis, dolor punctorius pectoris; nonnulli iam 3tio vel 5to die moriebantur, alii vsque ad 20mum diem aegrotabant; ad finem morbi se manifestabat intumescentia hepatis. Hic morbus tantopere se expansit, vt a Geneua vsque ad Solodurum grassaretur.

18) *Obseruatio therapeutica.* Femina 49 ann. subito incidit in paroxysmum febrilem vehementem, cum virium prostratione, dyspnoea, et sensu doloris punctorii in latere dextro. Post venaesectionem et clysma, accedebant menstrua, quibus cessantibus, sumsit emeticum, quod 25 deiectiones aluinas excitauit: sumta deinde mixtura confectionis de hyacintho cum tinctura anod. SYDENH. vltra quinque vlnas teniae eiecit; dyspnoea et lypothymia accedentes vsu vesicatoriorum soluebantur, et aegra 45to demum die morbi plane conualuit. p. 216.

19) *Obseruationes medico obstetriciae quaedam* IO. LUDOV. BUXTORFII; *Obs.* 1) *partus naturalis, mutatus in praeternaturalem, conuulsionibus praegressis et insequentibus, tandem letalibus.* Grauida 17 ann. dolores sensit ad partum, breui tempore cessantes; post aliquot horas vero incidit in vehementissimas conuulsiones, quibus mitigatis, obstetrix perforauit caput fetus mortui, ac eduxit infantem praegrandem, ac iam putrescentem, vna cum secundinis, sine magna haemorrhagia; aegra deinde incidit in sopores, et redientes conuulsiones hanc breui tempore vita priuarunt. p. 219.

Obser.

p. 224. *Obſerv. 2) partus difficilis, conuulſionibus hyſteri-cis violentis ſtipatus, puerpera ſuperſtite.* Primipara, cui dolores ad partum ſubito ceſſabant, paulo poſt afflicta eſt conuulſionibus ac ſopore, quibus ope remediorum mitigatis, Cl. Auctor partum aptis inſtrumentis accelerauit, et aegra ſenſim plane conualuit.

p. 227. *Obſ. 3) partus praeternaturalis, agripparum dictus, et prolis ſtrangulatio.* Reduxit Cl. Auctor hunc fetum, ex vtero vſque ad collum dependentem, et ab orificii contractione iam ſtrangulatum, in axin, indicem dextrum ori immiſit, manum ſiniſtram humeris applicauit, et, cauta attractione, partum perfecit, aegramque ſaluam reddidit.

p. 229. *Obſ. 4) extractio puellae viuae, cum hamulo obtuſo, propter pariendi dolores ceſſantes, et verſionem impoſſibilem.* Primiparae ceſſabant dolores ad partum, et, ob ſitum lateralem capitis, ac peluis anguſtiam, fetus verti non poterat. Cum forceps Levretiana nihil efficeret, infixit Cl. Auctor orbitae oculi dextri fetus hamulum ſine obtuſo, orique immiſit indicem, atque ſic feliciter extraxit ex vtero puellam viuam.

p. 230. 20) EIUSDEM *obſeruationes medico practicae. Hydrophobia.* Miles, qui poſt animi pathemata ſumſerat vinum, incidit in hydrophobiam letalem. In cadauere diſſecto apparuit tumor ſubdurus genae dextrae, qui ſuſpicionem morſus canis rabidi praebuit, inprimis cum nulla adeſſent ſigna veneni in inteſtinis.

p. 232. 21) EIUSDEM *dolor inteſtini, ſ. colica ſingularis ſpaſmodica, cum febricula lenta;* quam vtramque Cl. Auctor, mero vſu pulueris corticis Peruuiani, ſuſtulit.

22) EIUSDEM *ſcabies retropulſa*, cuius quidem ſymptomata aptis remediis leniebantur, attamen paulo poſt grauior pſora erumpebat; hinc praeſcripſit Cl. Auctor, praeter balnea, remedium heroicum, ex granis duobus mercurii ſublimati, et aquae ſcabioſae vnciis quatuor, ſpiritus matricalis vncia ſemi, cuius cochlear vnum ter de die dedit, vna cum decocto hordei et lacte, ac ſenſim hoc malum plane ſuperatum eſt. p. 234.

23) EIUSDEM *inedia decem dierum in melancholico.* Hic, vt ſupplicium fugeret, fame perire meditabatur, ac vndecimo demum die exhortationibus adductus eſt, ad alimenta capienda, ſenſimque plane conualuit. p. 236.

24) EIUSDEM *obſeruatio, conuulſiones hyſtericae partum praematurum praecedentes, atque poſt prolis mortuae ſpontaneam excluſionem perſeuerantes, tandem letales.* Femina 25. ann. ſaepius incidit in conuulſiones hyſtericas vehementes, ac peperit fetum mortuum octimeſtrem; continuantibus vero conuulſionibus et lochiis inde ſuppreſſis, paulo poſt periit. p. 237.

25) *Obſeruationes meteorologicae, factae Baſileae anno 1760. a* IO. IAC. D'ANNONE. p. 241.

FRIE-

II.

FRIEDRICH CASIMIR MEDICUS *Sammlung von Beobachtungen aus der Arzneywissenschaft. Erster Band. Zuerich bey Heidegger und Compagnie 1764. 8. Seiten 332. ohne Zueignungs-Schrift und Vorrede. Zweyter Band 1766. Seiten von 332 bis 882. mit einem dreyfachen Register ueber beyde Theile.*

i. e.

Collectio obseruationum medico practicarum. Auctore FRIDERICO CASIMIRO MEDICO. Tom. I. II.

In primo Tomo haec leguntur.

Tom. I. Epidemicorum morborum historiam quamquam Cl. MEDICUS cum aliis medicis inprimis necessariam, nec caussas indicare opus esse iudicat, cur suam 1761 obseruatam epidemiam, quam in praesentis elegantis, ac profecto libri vtilissimi, cuius continuationem optamus, prima parte tradidit, vulgarit; tamen duas potissimum commemorat, quae eum ad huius epidemiae historiam, cum viris eruditis communicandam, excitarint. Ac prima quidem caussa cernitur in epidemiae huius grauitate: neminem enim scriptorum sibi notum esse asseruit Noster, qui tam malignam febrem intermittentem, tantisque grauioribus symptomatis stipatam, descripserit, quam haec est a Nostro proposita. Alteram quaerit Noster in loco, vbi eiusmodi morbi obseruantur. Atque optimus illi videtur nosocomium; Noster vero praeest nosocomio, quod Mannhemii est constitutum.

Epido-

Epidemia haec, a Noſtro deſcripta, quae, iulio 1761. finito, graſſari incipiebat, magnopere diuerſa erat. In auguſto enim, et maxima ſeptembris parte alia erat ſpecies malignae febris intermittentis, aegrique peius afficiebantur, quam octobri ac in nouembri; principes erant quartanae intermittentes. Propterea quoque earum deſcriptionem ſecundum menſes adornauit Cl. Auctor, et ita per ſingulum menſem tempeſtatis viciſſitudo, quam obſeruauit Ill. DE STENGEL, ac cum Noſtro humaniſſime communicauit, morbi et mortis hiſtoria traditur. Morbus, vti obſeruatus eſt, accurate deſcribitur et numerus mortuorum, cum breui deſcriptione morbi, mortis, et cadaueris, ſi exploratum eſt, traditur.

Quotidianus horror et calor febrilis, interdum ſine, interdum largo cum ſudore breuique interuallo, ita, vt continua videretur remittens, febrem hanc ſiſtebant epidemicam, malignam et periculoſam, quam accedentes tum ſpaſmi ac conuulſiones periculoſiorem reddebant, atque ita debilitabantur aegri, vt plerumque delirantes interirent. Interuallum breue malignitatem indicabat: longius aliquam ſpem vitae conſeruandae quidem relinquebat; attamen ſymptomata erant eadem atque grauiſſima. Spaſmus plerumque tenebat totum corpus, quod interdum quam crudeliter ac validiſſime conuellebatur, cum ſenſuum internorum et externorum priuatione, deglutitione penitus laeſa, clauſis quam firmiſſime ore et ani orificio. Pulſus erat diuerſus, pro ſpaſmorum atque conuulſionum vehementia, interdum durus ac plenus, ſummeque inflammatorius, interdum contractus, paruus, irregularis, admodum celer. Quibus ſymptomatibus, per duos ferme dies ſaeuientibus, in cute ſicca, dura et aſpera ſudor viſcidus p. 14.

erum-

erumpebat, inprimis in occipite et omnino parte capitis capillata, ita copiosus, vt guttulae destillarent, quo praesente mors accelerabatur. Inter vndecim ita affectos, vnus solummodo vitae restitutus est, et quatuor bis illum spasmum passi sunt.

p. 45. Per septembrem tempestas erat mutabilis, recidiuae frequentiores, vbi, frigida tempestate, et horror febrilis augebatur.

p. 55. Octobri mutabatur haec febris in tertianam et quartanam, duplicatam et irregularem. Horror febrilis maior diutius durabat, et aegri vires superare videbatur, symptomataque erant varia atque aucta, cum dysenteria maligna, scorbuto gingiuarum, et ptyalismo, nec non maculis petechizantibus; calor mitior ac breuior. Sudor viscidus per duodecim horas aegrum vexabat, male olens. In nonnullis incipiebat calor, et finiebat frigus febrem, eadem quidem vehementia, nullo tamen sudore.

p. 77. Nouembri hae febres continuabantur, mutatae tamen potissimum in quartanas. Ii, qui hac febre corripiebantur, antea iam fuerant in nosocomio eodem morbo affecti. Resistebant omnibus propemodum curandi methodis, aegrosque valde debilitabant. Alii plus frigoris, alii plus caloris febrilis percipiebant, plerique sudore enormi defatigabantur, accedente dysenteria putrida. In hoc mense autem ita hae febres grassari desierunt, vt sequentes per menses rarius a Nostro potuerint obseruari. Quapropter etiam huius febris historiam hic finit, nonnullasque obseruationes, quas in sequentibus mensibus collegit, in altera harum obseruationum medicarum parte tradere pollicitus est Cl. Auctor. Caeterum centum quinquaginta et nouem sunt sanati, et vndecim mortui, quorum septem aliis morbis succubuerunt.

In

In cadauere quodam ſplen duarum librarum inveniebatur, tribus paruulis lienibus, phalangae digiti magnitudine, et cordis figura. Porro lien alius aegri, qui, quarto die, hac febre epidemica vitam cum morte commutabat, ita exſiccatus erat, vt facile digitis teri poſſet. p. 80.

Haec erat ſumma primi libri huius primae partis, ad alterum librum iam nos accingemus.

Poſtquam Cl. MEDICUS in cauſſas inquiſiuit, cur plures aliis, ipſo hoc morbo epidemico graſſante, fuerint mortui morbis, hanc epidemicam febrim cum duobus comitibus, ſpaſmo nimirum vniuerſali, ac dyſenteria, diiudicat. Spaſmum hunc, pauci licet eo tenerentur, non eſſe ſymptoma inopinatum oſtendit Noſter: ac dyſenteriam neceſſario ſequi debere ex cadauerum ſectionibus, ad quam cum eo iam progredimur, monſtrat. Abdomen ſpaſmis erat contractum, cum omnibus partibus, in eo contentis. In ventriculo magna bilis copia, non deprauatae adeo deprehendebatur, pariterque in inteſtinis, in quibus hinc inde ſphacelus ſeſe prodebat. Omnes partes autem tinctae a bile erant. De ſplene iam diximus; morboſae vero eius mutationes, non cauſſa morbi, ſed eiusdem effectus erant. Hepar erat ſanum. In thorace pariter contracto, pulmones accreti plerumque, vbi diaphragmati incumbunt, griſeo colore imbuti, exſiccati erant: hic diſſecti nec ſanguinem nec aliud fluidum habebant, iis vero paulo altius, conſueto colore magis praeditis, diſciſſis, emanabat ſanguis ſpumeſcens. Vna pars itaque pulmonum exſiccationem, altera putredinem prodebat. Pericardium ſanum erat, praeter magnam aquae albae copiam, odore et acredine deſtitutae, quam in ſe continebat. Cor videbatur paruum eſſe, in quo externe nihil morboſi erat, etiam aqua p. 89.

hac

hoc circumdatum erat; interne vero polypi variae magnitudinis et multitudinis in ventriculis inueniebantur, quos saepe albos, tenaces et membranaceos, non rarius cruore impletos, continuatos vidit Cl. Auctor per vicinas arterias, saepius ad extremitatum superiorum et inferiorum arterias vsque. Cerebrum omnino sanum spectabatur.

p. 110. Proximam huius febris epidemicae caussam ponit in abundantia bilis Cl. Auctor, inde fetôrem intolerabilem aegrorum in faucibus, quem et vesicatoria, his aegris applicata, habebant, deriuat, ac eorum leuamen, leuissimis vomitoriis datis, quibus immensa copia bilis semper euacuabatur, explicat, ac miratur, in cadaueribus tantam bilis adhuc multitudinem, multa licet per vomitoria eiecta, fuisse. Hoc fieri posse a bilis abundantia eiusque errore loci partim in primis, partim in secundis viis per experientiam aliorum, aeque ac Cl. Auctoris vlterius confirmatur, ac symptomata, huic febri communia, exponuntur.

p. 117. Vtrum bilis caussa, an effectus sit huius morbi, a Nostro hic disquiritur, atque bilem febres quidem generare; attamen easdem quoque a bile vitiosa proficisci posse, cum HIPPOCRATE et HOFFMANNO arbitratur. Dein inter caussas occasionales huius morbi potissimum a Nostro referuntur aestus, sub quo paludum stagnantes aquae corrumpuntur, hocque ex variis Auctoribus probat.

p. 135.

Haec ad febrem epidemicam, cum spasmo vniversali spectant, quae vnum genus harum febrium concernit: iam ad febrem epidemicam intermittentem cum dysenteria, quae alterum harum febrium genus efficit, cum Nostro accedimus. Ac primum quidem cadauerum dissectorum rationem habemus, quorum quinque sunt. Abdomine aperto, magna

copia,

copia aquae foetidae, in eo vndique contentae, emanabat, ventriculus ac reliqua, praeter hepar, quod et in his cadaueribus cum reliquis partibus comparatum, maxime firmum ac ſanum videbatur, viſcera putredini ac reſolutioni fuerant tradita, inteſtinaque erant alba, ac foetore inſigni, ſphacelo ac impuritatibus bilioſis foetidiſſimis, magna cum flatulentia inquinata. Veſicula fellea alba conſpiciebatur, craſſa, mox viridi, mox lutoſa, foetida ac deprauata bile impleta. Splen inſignis magnitudinis, nec ſignis putredinis deſtitutus. Omentum vtplurimum putridum, ac maxima parte erat deſumtum. Pulmones accreti, exſiccati, nullam putredinem prodebant. In pericardio parum aquae, et in ventriculis cordis teneri et pauci polypi. Ceterum vbique putredo mox poſt obitum ſeſe manifeſtabat in internis et externis partibus corporis, ideoque caput non diſquiſiuit Cl. MEDICVS. Cauſſa proxima huius febris cum dyſenteria aeque cernitur in bile, multo maiori autem malignitate infecta. In febribus enim cum ſpaſmo ea erat copioſa, et ſtimulo eius irritante excitabantur ſpaſmi; in febribus autem cum dyſenteria in ſummam abibat putredinem, quae et reliquas partes corporis corrumpebat. Cauſſae occaſionales aeſtus ſummus, cum ſubſequente humida tempeſtate, aere frigido ac calido, quae et ab aliis Auctoribus a Noſtro commemoratis, inter eas cauſſas eiusmodi morborum referuntur. De reliquis autem malignis febribus intermittentibus, quas inter hanc epidemiam obſeruauit, et ad alteram harum obſeruationum partem diſtulit, hic nihil a Noſtro enarratur.

In tertio huius partis libro, ad methodum medendi his morbis Cl. MEDICVS venit, et inprimis corticis Peruuiani vſum definit, nonnullasque de eo p. 155

addit cautiones. Id enim Noſter ſemper vidit, vt inflammatio ſanguinis primum domaretur: dein bilis ex primis ac ſecundis viis eliminaretur, et periodorum in his febribus intermittentium ratio haberetur. Quo facto ad febrium ipſas periodos, cortice tollendas, progreditur Noſter, ad ſpaſmos ſopiendos, et ad ſymptomata reconualeſcentium coercenda. In his ſex cautionibus tota harum febrium curatio, a Noſtro hic propoſita, cernitur.

p. 158. Iam de ſingulis videamus. Ac primum quidem quod venaeſectionem attinet, eam Noſter adhibuit. Quamquam enim Cl. Auctori conſtet ex recentiorum obſeruationibus, in febribus bilioſis venam non eſſe ſecandam; tamen cum fructu eam in hac epidemia eſſe adhibitam, experientia Noſtrum docuit. Non adeo enim in omnibus febribus bilioſis venaeſectionem intermittendam eſſe autumat. Eſt vero ſedulo in effectus bilis inquirendum, et hi venaeſectionem vel ſuadent, vel diſſuadent. Quod ſi enim bilis reſolutionem ac putredinem ſanguini inducit, venaeſectio obeſt; ſi vero ſtagnationem inflammationemque ſanguinis efficit, prodeſt ea. Id quod poſtquam et aliorum morborum, a bile ortorum, exemplis a Noſtro probatum eſt, redit Cl. Auctor ad hanc epidemiam. Atque hic obſeruauit, venaeſectionem non ſolum inflammationem coercuiſſe, ſed et vomitum excitaſſe, cuius ope inſignis bilis multitudo eſt euacuata, ac tandem ſpaſmos ſupra deſcriptos arcuiſſe. Bilis enim acrimonia ſolidas partes irritat, easque ita rigidas reddit, vt ſpaſtice contrahantur. Venaeſectio autem rigiditati ſolidorum officit, ergo ea ſpaſmis auertendis pariter, ac coercendis, inſeruit. Atque hoc ipſum iterationem venaeſectionis definiuit.

p. 187. Pergit iam Cl. Auctor tradere effectus vomitoriorum, digeſtiuorumque remediorum, inter quae ſal ammonia-

moniacum optimum ad periodos harum febrium turbandas praedicat, emulſionum, nec non veſicatoriorum, quibus vim ſpaſmorum leniendorum et inflammationis coercendae, atque inprimis acrimoniae partim a bile, in ſanguinem translata, partim ab aeſtu ortae, eliminandae; id quod ex foetore atque eroſione loci, vbi applicabantur, intelligi poteſt, adſcribit. Quae omnia, et cum fructu, Noſter adhibuit in hoc morbo, cum eodem corripiebatur.

Boni effectus huius methodi erant, paroxyſmorum breuitas, et interuallorum longitudo, aeſtus imminutio, maior ſenſibilitas. In reconualeſcentibus capitis dolorem, adhuc relictum, ſi e ventriculo oriebatur, vomitu, praeterea plerumque veſicatorio, ceruici applicato, domuit. p. 197.

Laudato a Noſtro cortice Peruuiano, in his febribus, cuius vſum ſupra *) iam iuſtis circumſcripſit limitibus, atque hic exemplis nonnullorum Auctorum illuſtrat, in cauſſam inquirit, cur ſpaſmus, cum hac febre interdum coniunctus, non potuerit ſemper auerti, ac multa medicamenta antiſpasmodica interna ac externa fruſtra propinata eſſe docet. Atque hanc ponit in bile ſtagnante et corrupta, quae nullo modo potuit euacuari. Vſtionem plantae pedis hic non auſus eſt Noſter. p. 201.

Iam methodus medendi malignae huic febri intermittenti cum dyſenteria a Noſtro proponitur, quae cernitur in bile corrupta, euacuanda, in periodis huius febris tollendis, et in adhibendis optimis remediis, putredini reſiſtentibus. Quapropter hic potiſſimum laudat ipecacuahnam, quae bilem corruptam non ſolum eliminat ex ventriculo, ſed eius fibras quoque roborat. Qua exhibita, corticem propinauit aegris, vel ſolum, vel cum tinctura rhei aquoſa, ac nonnullis guttulis liquoris anodyni HOFF- p. 217.

*) vid. p. 209.

MANNI, ſiue interdum laudani liquidi SYDENHAMI, pro ſymptomatum diuerſitate coniunctum. Ad putredini reſiſtendum eo fortius corticem dedit, cum ſucco citri, aceto aliisque: ad roborandum addidit confectionem alkermes. Quodſi vero haec remedia non ſufficerent, mixturam, a Cl. IOANNE GRASHUIS in appendice de colica pictorum laudatam, *) in auxilium vocauit, eique addidit corticis vnciam dimidiam, et cryſtalli montanae drachmam vnam. Inſimulque verſus veſperam, philonio vſus eſt. Aluminis, cum cortice commixti, virtute antiſeptica ac antifebrili, ex optimis Auctoribus demonſtrata, atque catechu, antiſeptica vi, reliquorumque ſimplicium, ex quibus haec mixtura componitur, vſu declaratis, rationes reddidit cur cryſtallum montanam praeterea huic mixturae addiderit, quam MERCATUS iam in dyſenteriis laudauit. Vtilem enim eam in diuerſis dyſenteriis, 1760 graſſatis, inuenit.

p. 233. Quartus liber continet recidiuas ac potiſſimum quartanarum, quae nullo modo a praecedentibus differebant, excepta curatione, quae difficilior erat, primis menſibus; vltimis autem, ii, qui propemodum continuas febres malignas antea habuerant, breuiſſimo cum interuallo, febre magis intermittente, cum moleſta dyſenteria corripiebantur, plerumque e rebus humanis eximebantur. Variis, recidiuas morborum omnino, atque inprimis horum, a Noſtro hucusque deſcriptorum, concernentibus, rebus pertractatis, ac ex Auctoribus illuſtratis, cum Noſtro ad curam harum recidiuarum progredimur. Simulac per vomitoria fuerat euacuata bilis corrupta et per ſalia digeſtiua, corticem propinauit Noſter, cum ſale ammoniaco, cuius ſalis vſum praeſer-

tim

*) vid. comm. noſtr. Vol. IV. p. 633.

tim in quartanis febribus magni facit. Id quod Noſter demonſtrat ex effectibus, quos hoc ſal praeſtat in ſanguine, vaſis adhuc contento, atque ex iis miſſo; porro, ſi ad carnem conſeruandam additur, et tandem ex iis, quos Noſter vidit in hac epidemia, omninoque aſſentitur Cl. VOGELIO, qui illi potentiſſimam reſoluendi, et putredini reſiſtendi vim adſcribit, illudque cum nitro comparat, et in maiori doſi ad drachmam vnam vſque duas de die ſuadet. Quapropter et vnciam huius ſalis vnam, cum ſex aquae vnciis ſoluit, et in hac ſolutione corticem propinauit. Porro, ſi neceſſitas poſtulabat, coniunxit cum cortice ſuccum citri, ſal petrae, rheum, corticem cinnamomi, interdum confectionem alkermes, vel quoque mixturam Cl. GRASHUIS, ſupra *) commemoratam, pro indicationum varietate. Quod ſi vero et haec methodus non ſatis erat, confugiebat Noſter ad puluerem alterantem Cl. PLUMIERI, ſ. ad ſulphur antimonii auratum, cum extracto et decocto millefolii. Nouembri vero mane, et verſus veſperam, drachma vna ſalis ammoniaci vſus eſt, nocte appropinquante, drachmam vnam corticis, ſcrupulum dimidium ſalis millefolii, ac duo grana ſulphuris antimonii aurati, ſimul in forma pulueris dedit aegris. Atque haec methodus, quamquam febres erant pertinaciſſimae, optima ac ſaluberrima Noſtro videtur.

Rationibus, cur haec remedia elegerit, adiectis, p. 279. et effectibus eorum declaratis, atque ex Auctoribus illuſtratis, ad quintum et vltimum huius partis primae librum Cl. Auctor venit, in quo epidemiae omnino, et numerus mortuorum in iis conſiderantur. Praemiſſis nonnullis aliis rebus, ad humanam

 ſocie-

*) v. p. anteced.

ſocietatem conſeruandam, atque augendam, a multis excogitatis, potiſſimum ad id praeſtandum Noſtro videntur requiri medici, chirurgi, et artis obſtetriciae gnari, qui morbis non ſolum medeantur, ſed eos quoque arceant. Dein ad morbos, qui incolis praeſertim, qui Manhemii morantur, ſolemnes ſunt, conſiderandos ſeſe accingit. Atque ſunt morbi bilioſi, malignae febres intermittentes, quae ex humiditate domiciliorum, paludum foetore, noctibus frigidis, non ſero ſuperuenientibus, et ex ſitu vrbis proficiſcebantur, et de quibus etiam alibi *) Cl. Auctor iam diſſeruit: porro febres putridae, morbus miliaris, oſſium caries et tabes. Purpuram ſ. morbum miliarem quod attinet, quem alia occaſione pro morbo, variolis omnino ſimillimo, habet **), hoc ſolum enarremus, ſe, per annos 1759, 1760, et 1761 habuiſſe curam 5648 aegrorum, in noſocomio aeque, ac apud ciues, atque in tribus ſolummodo purpuram vidiſſe. Multorum porro, phthiſi ſeu tabe laborantium, pulmones ſine vlla labe poſt mortem reperit, quamquam viui inſignem puris copiam quotidie exſpuebant. In cauitate autem abdominis liquidum pus conſpiciebatur. Alii pulmones induratos oſtendebant. Rariſſime vlcera pulmonum cum pure vidit. Bonum effectum tandem expertus eſt in tabida annorum ſexaginta, a tinctura fuliginis CLAUDERI, cum extracto corticis propinata.

p. 320. Cl. Auctor numerat 1227, qui ſanitati ſunt reſtituti, ac 30 eorum, qui mortui ſunt, vti ex addita tabu-

*) V. EIUSDEM *Geſchichte periodiſcher Kranckheiten zweyter Theil p.* 202. comm. noſtr. decad. ſecund. Suppl. I. p. 92.

**) *v.* EIUSDEM *Sendſchreiben von der Ausrottung der Kinderblattern, p.* 87. vide comm. noſtr. Volum. XIII. p. 53.

tabula aegrorum, reconualeſcentium et mortuorum, elucet. Ex comparatione mortuorum, ex aliis noſodochiis, ſuum numerum minorem intelligit. In noſodochio fratrum miſericordiae, quod Mannhemii floret, moritur decimus quartus, pariter ac in Londinenſi, S. THOMAE nomine inſignito. Cl. STOERCK vero vidit vigeſimum tertium mori.

In ſecundo tomo haec continentur.

Praemiſſis variis rebus, ad hiſtoriam corticis Peruuiani medicam, eiusque originem, notas bonitatis, mangoniſationem, atque vſum attinentibus, vti ex praefatione huius tomi ſecundi intelleximus, in triplici morbo corticis vſum Cl. Auctor perpendit, nimirum in febribus intermittentibus malignis, putridis, atque inflammatoriis. Febres hae intermittentes malignae graſſabantur, menſibus auguſto, ſeptembri, octobri et nouembri 1759, ac primo quidem intuitu continuae acutae eſſe videbantur; venaeſectione tamen ac medicamentis refrigerantibus, licet difficulter, in intermittentes mutabantur. Multae enim ita pertinaces erant, vt ſexto ſeptimoue die demum, Cl. Auctor hoc praeſtiterit. Inter has autem quandam febris, plane ſingulari malignitate ſtipatae, ſpeciem, quam nos dicimus ſoporoſam, Cl. Auctor autem *Todten-oder Schlagfluß oder auch Schlaffieber*, obſeruauit, cuius hiſtoria atque curatio hic enarratur. Tom. II. p. 336.

Signa huius febris ſoporoſae maligniſſimae, ac profecto letalis, erant, ardor in vrinae viis, cum ſtranguria, ſopor: ſanguis, e vena miſſus, tenuis, aquae fluuiatili ſimilis, colore mox florido, mox obſcure viridi, lintea non adeo tingens, ſubruber, nec conſiſtens, nec diu poſt in putredinem abiens. Ab initio aegri conquerebantur, de aeſtu inſigni ac diu durante cum procliuitate in ſomnolentiam. Expergeſa- p. 350.

gefacti erant debilissimi, minori quidem aestu; vrinam tamen summis cum incommodis mittebant. Haec symptomata aderant ad summum vsque ad tertium diem, quo paroxysmi intermittentes sese incipiebant. In duobus aegris autem totus morbus, ab initio vsque ad finem febris, continua remittens esse videbatur. Primus paroxysmus, horrore insigni, aestu per totum corpus, et copiosissimo, saepe male olente sudore, cum sopore, rhoncho et anxiis quaerelis aegrorum absoluebatur, quo intra decem octodecimue horas finito, sponte expergiscebantur aegri. In interuallo obtusus capitis dolor, totius corporis languor atque imbecillitas, cum anxietate aegros tenebat, videbantur tamen nihilominus refici. Alter paroxysmus priore erat fortior, ac potior. In sopore nullo propemodum modo poterant excitari; rhonchusque aderat, cum anxiis quaerelis, atque deglutitione laesa, linguaque minus volubili. Erant aegri inquieti, cum subsultu tendinum, ac apoplexia tactis similes conspiciebantur, oculis apertis, toruis, ac fixis, totaque facies spastice distorquebatur. Interuallum videbatur mitior esse paroxysmus. Auctis vero symptomatibus, aliisque accedentibus, tertius apparebat paroxysmus, sopore, horrore insigni, rhoncho, quaerelis, ac deliriis, nec non spasmis, ac conuulsionibus stipatus, vti in epilepsia interdum. Vnum vidit Cl. Auctor aegrum, qui, vti in tetano fit, sine motu ac, cum respiratione sonora, iacebat. Tota facies, adipe quasi illita, videbatur, lingua fissa, et fusco foetidoque muco obsessa, deglutitioque ita laesa, vt vna guttula minaretur suffocationem. Symptomatis his aliisque auctis, apoplexia, quae aegros trucidabat, accedebat.

p. 359. Plurimi huic morbo obnoxii erant iuuenes, et quamquam periculosissimus hic morbus est iudicandus, tamen Cl. Auctori pauci sunt mortui, qui, nisi

nisi altero paroxysmo, tertio semper praeueniebat. Methodus medendi autem, a Nostro adhibita, haec est. Ab initio vena secabatur, vt continua in intermittentem mutaretur febrem, dolor capitis atque aestus permagnus leniretur. Non multum post vomitorium propinauit, cuius effectu absoluto, corticem ad quadraginta grana dedit. Quod si vero caput nimium patiebatur, vesicatoria, aluo obstructa, enemata et id genus alia, adhibuit, prout symptomata postulabant. In paroxysmis nulla medicina.

Antequam vero Cl. Auctor in huius morbi malignitatem inquirat, nonnulla alia exempla, ad malignas febres intermittentes pertinentia, atque alio tempore obseruata, tradit. Ac primum quidem mentionem facit Noster febris intermittentis, ac scabiei, alternatim praesentium, quem morbum, multis aliis, frustra in auxilium vocatis, remediis, demum cortice Peruuiano cum mercurio dulci atque camphora exhibitis, eisque saliuatione excitata, intra quatuordecim dies sanauit. Dein commemorat febres intermittentes, cum visus obnubilatione nocturna, saliuatione, apoplexia, mentis alienatione. Porro et obseruauit epilepsiam periodicam, quae in febrem intermittentem transire videbatur. Nec minus vidit febrem intermittentem cum epilepsia letalem. Epilepsia nimirum sopita, vermibus duobus, cum multis excrementis per clysmata euacuatis, aeger ita debilitatus conspiciebatur, vt ne vocem quidem emittere posset. Tergum vbique vulneribus obsessum conspiciebatur, et totum corpus oedemate et anasarca laborabat, ac quotidie copiosus ichor emanabat. Nec minus inflammatio quasdam partes occupabat, et in sinistro femore sese aperiebat vlcus, ex quo multum puris effluebat. p. 362.

 Mor-

p. 379. Mortuo hoc aegro, aperiebatur cadauer, et in abdomine ichor flauus, maleque olens, ac omnia viſcera abſumta ac corrupta inueniebantur. Cerebrum ſanum erat.

p. 380. Porro obſeruauit Cl. Auctor quartanam et quotidianam febrem intermittentem, cum dyſenteria, cum tuſſi et cum epilepſia. His itaque perpenſis, ac annotationibus practicis illuſtratis, ad ſoporoſam febrem redit, illiusque malignitatem accuratius perſequitur, et aliorum Auctorum exemplis illuſtrat.

p. 395. Inflammato ſanguine, et ventriculo inteſtinisque cruditatibus impletis, corticis effectus valde cohibentur ac imminuuntur. De vſu mercurii dulcis in febribus intermittentibus, quem Cll. SCHULZIUS, VOGEL, BÜCHNER, LUDWIG aliique ſuaſerunt, agit Noſter, atque arbitratur, tum illum optime in his febribus conducere, cum venerea labe humores ſcatent.

p. 410. Differuit iam Cl. Auctor de febribus intermittentibus, cum epilepſia alio libro, ab Eo conſcripto, et a nobis iamiam ſupra notato *) ibique varia exempla, ex Auctoribus collegit. Quapropter hic potiſſimum, de ſede epilepſiae agitur, quam Noſter non in capite, ſed in abdomine quaerit, idque exemplis confirmat, in quibus cerebrum nullo modo laeſum reperit. Ac ſi forte alii cerebri morboſas mutationes in cadaueribus inuenerunt, has, vt effectus epilepſiae, non autem, vt cauſſas eiusdem aſſumit Noſter. Ex eodem fonte putat quoque Cl. MEDICUS, epilepſiam, variolis ſuperuenientem, oriri, quem alii miaſmatis varioloſi acrimoniae venenatae quaſi, alii aliis cauſſis adſcribunt.

p. 430. Ex his omnibus autem Cl. Auctor demonſtrat, corticem Peruianum, iuſta circumſpectione datum, opti-

*) v. p. 214.

optimum, celerrimum, ac tutiſſimum eſſe remedium, ad depellendas febres intermittentes malignas.

Iam in libro ſecundo vſum corticis, in febribus putridis, Cl. Auctor expendit. Propinari poteſt cortex cum ſucco citri aut aceto, atque arbitratur Noſter, eo poſſe purpuram arceri. Veſicatoriis et emeticis vtplurimum non opus erat in his febribus, atque veſicatoria, ob reſoluendi vim et humores eliminandi, in his noxia iudicat. Opium prorſus in iis diſſuadet, criticorumque dierum, a veteribus conſtitutorum, plane nullam Noſter habet rationem. Duas febrium putridarum inprimis vidit ſpecies, nimirum cum inſigni aeſtu, et minori aeſtu, maioreque delaſſatione. Hanc ipſam methodum febribus putridis medendi, tandem ex aliis Auctoribus probat. p. 431.

Nec minorem vtilitatem praeſtat cortex, in inflammatoriis febribus intermittentibus, etiamſi Cl. Auctor ab initio his febribus corticem potius obeſſe, quam prodeſſe cum multis aliis Auctoribus putauerit. Cum vero febres, 1761 graſſantes, inflammatoriae indolis eſſent, et ſanguis, e vena tum miſſus, veram proderet inflammationem, quae nullo propemodum modo compeſci poſſet, conſtituit ſecum Noſter, has duas methodos medendi, febri nimirum ac inflammationi, coniungere, ac propinauit corticem in parca doſi, cum ſale petrae, et emulſiones ita feliciter, ne quidquam, praeter regulares paroxyſmos febris intermittentis, remaneret. Sed non ſolum in parca doſi, ſed et in largiori exhibuit in his febribus intermittentibus, cum inflammatione coniunctis, corticem, addiditque interdum camphoram, felicemque huius methodi medendi ſucceſſum ſuis obſeruationibus confirmat, quae in catarrhales quoque cadit febres, ceterorum tamen ſymptomatum p. 452.

habi-

habita ratione. Veficatorii effectum, ceruici applicati, non poffumus hic reticere. Sedabantur enim deliria, quae, vulnere iterum exficcato, ferocia apparebant. Attendit hunc effectum contrarium iam Cl. WHYTT *) hac tamen differentia, vt ille in peripneumonia mixta veficatoria laudauerit; Nofter vero in vera inflammatione fanguinis et pulmonum. Ex iis vero, quae Cl. Auctor de vfu corticis in variis his febribus notauit, patere arbitratur, effectus egregios corticis in fingulis quam maxime pendere a medicamentis, quae cum cortice combinantur.

p. 469. Tum vtilitatem hirudinum in phrenitide exponit Cl. MEDICUS. Pone aurem fex hirudines applicauit, antea tonfo capite. Inter fugendum iam vox fiebat tranquillior, et reliqua fymptomata paulo poft quoque euanefcebant. Vulnera itaque non ftatim obtegebantur, atque fex iterum poft alteram aurem applicabantur hirudines; quibus quoque fanguine impletis, fomno, qui huc vfque defecerat, iam diu exoptato, aeger fruebatur, ac ille penitus fanitati reftituebatur. Ceterum euacuationem fanguinis per hirudines, in hoc morbo, omnibus reliquis fanguinis eliminandi modis praefert Cl. MEDICUS.

p. 497. De egregiis commodis veficatoriorum, parti laefae applicatorum, haec habet Nofter. Laudantur hic a Noftro, in angina inflammatoria, pleuritide et ifchiade neruofa, in qua pofteriori quidem, vftioni faepe veficatoria eodem modo, vti veficatoriis finapifmos poftponit, in illis et eiusmodi morbis. Non omni auxilio deftitutus, loco veficatoriorum, vfus

*) Philofophical tranfactions Vol. L. for the year 1758. Lond. 1759. 8. p. 568. vid. comm. noftr. Volum. X. p. 137.

vſus eſt in teneris corporibus, oleo ex prouinciis Galliae, cum ſpiritu ſalis ammoniaci, interdum addito laudano liquido SYDENHAMI, infrictum panno laneo, (*Flannel*) ceruici impoſito, in angina inflammatoria, ſecundum Cl. MEAD aliosque.

Huius methodi antiquitate, ex veteribus inprimis demonſtrata, atque praeſtantia eorum aeque ac Noſtri obſeruationibus confirmata, ad cantharidum effectus celeres aeque, ac ſalutares conſiderandos Cl. Auctor ſeſe accingit. Ac hi cernuntur in ſpaſmis ſopiendis, humoribus reſolvendis, et acrimonia eliminanda. p. 532.

Commoda veſicatoriorum, parti laeſae applicatorum, ſunt haec: et primum quidem morbus quam celerrime curatur; dein acrimonia adhuc latens, antequam ſeſe euoluat, eliminatur, atque ita expectoratio ſ. ſputum arcetur atque ſupprimitur. p. 540.

Porro variae hydropis ſpecies a Cl. Auctore conſiderantur; in quibus curandis vituperantur vtplurimum laxantia, reſoluentia, ac ſtimulantia, oſtenditurque, hunc morbum non raro per ſola roborantia poſſe curari. Ac primum quidem Noſter laudat oleum oliuarum per frictiones adhibitum, a Cl. VOGELIO *) iam commendatum in hoc morbo, inter cuius vſum, et cremorem tartari efficacem per vrinam et aluum reperit. Oleo oliuarum adſcribit vim acrium in ſero extrauaſato particularum inuoluendarum, atque ſpaſmorum ſopiendorum, qua orificia vaſorum contracta relaxantur, et ad inhalandum ſerum extrauaſatum prona redduntur. Interdum autem oleum nocuit. p. 563.

Nec minus conducunt in hydrope venaeſectiones ac antiſpasmodica. Nominat nimirum per p. 578.

ſuam

*) vid. hiſt. mater. med. p. 258.

ſuam experientiam illam hydropis ſpeciem, vbi hanc medendi methodum ſuadet, febrem hydropicam, ab extrauaſato ſero ſanguinis profectam. Quod ſi enim ſerum ſanguinis, ſanguine inflammato, per poros arteriarum ſudat, in tela cellulari illud ſtagnare oportet. Atque vnicum ſignum certum Noſtro videtur, pulſus vere inflammatorius ac ſanguis, qui quidem non cruſtam habet inflammatoriam, ſed ſpiſſitudinem duplicem, rubrae nimirum ſanguinis partis ac ſeroſae.

p. 696. Clyſmatum vſu, in hydrope declarato, in ſquillae effectus in eodem morbo inquirit. Quam minime pro ſpecifico in hydrope habet, et tres illi ſolennes effectus euacuatorios, non negat quidem, quid quod vno exemplo probat, tamen alia medicamenta, niſi ſtatim effectus ſuos edant, non ſpernenda eſſe putat, praeſertim cum refectio virium, poſt ſquillae vſum tardiſſime progrediatur. Tandem in anaſarca potiſſimum commendat Noſter vſum cinerum tepidorum, vt in merſis, quippe quibus, frictione adhibita, et addito externe ſale communi, et interne cremore tartari, ſerum extrauaſatum, in vaſis cutaneis ſtagnans, ad vias vrinarias eadem ratione hic deferri poſſe arbitratur, ac in merſis. Tepor enim ſerum ſtagnans mobile reddit, et ſalinae particulae reſolutae, ac in vaſa inhalantia in contextu celluloſo translatae, leniter ſtimulando videntur Noſtro ſerum ad vias vrinarias deriuare.

p. 603. Porro Cl. MEDICUS ſingularem effectum moſchi in ſurditate hic enarrat, quae, epilepſia ceſſante, aderat, eaque ſaeuiente, aberat. Anglorum aeque ac Cl. GMELINI aduerſus morſum canis rabidi experientia edoctus, moſchi, in maiori doſi adhibiti, vſum feliciter hic expextus eſt. Cautum tamen huius remedii vſum commendat.

Iam

Iam a Cl. Auctore, in forma epistolari, variae ob- p. 621.
seruationes practicae proponuntur, quarum plurima pars eradicandas variolas attinet, nos vero quasdam breuiter tradamus. Mercurii corrosiui sublimati solutionem non adeo magnis laudibus extollit. Electricitatis vsum in medicina non prorsus negat quidem, sed exemplo in inflammatione oculi, ope electricitatis discussa, probat; ceterum tamen non tanti facit. Alui obstipationem pertinacissimam, multis antea laxantibus et purgantibus medicamentis adhibitis sanauit Noster cremore tartari, ad duas drachmas sexies dato, ac emulsione gummi ammoniaci, vicissim cum cremore propinata per omnes horas. Nimius laxantium enim vsus stimulando Nostro spasmos excitasse, atque viam magis magisque occlusisse, videbatur.

In aegro, tabe consumto, aperto, postquam ab- p. 648.
domen, praeter angustias quasdam intestinorum, sanum deprehensum fuerat, ex thorace magna puris copia scaturiebat, quae totam hanc cauitatem occupauerat, et partes, in ea contentas, compresserat, ac cor innatabat puri, cuius pericardium totum in pus mutatum fuerat. Cor vero inflammatum ac gangraenosum hinc inde erat.

In alius cadaueris diuersis partibus deprehen- p. 661.
debat Noster pus fusco viride, acidum odorem spirans, ac satis tenue. In femina quadam vidit Noster p. 669.
magnam purulentae materiae atque sanguinolentae copiam, per pudenda emanare, quam in tuba Fallopiana latere putabat. Nimia autem copia huius materiae aegram, iam multis aegritudinibus vexatam, ita debilitabat atque consumebat, vt viuere desierit. Cadaveris autem disquisitionem non permittebant eius consanguinei.

In debilitate, a nimio veneris exercitio in vtro- p. 678.
que sexu relicta, inprimis laudat Cl. MEDICUS lima-

limatarum martis; qua autem adhibita, semper potulentorum vsum commendat, quoniam cardialgiae, pectoris oppressiones, aliaque molesta symptomata oriri vidit in puella, quae vsus aquarum Schwalbacensium, cum limatura martis, vna vice oblita erat.

p. 689. Exemplum hic enarrat Cl. Auctor, pleurae insensibilitatem declarans in inflammatione eius, post mortem detectae, cum viuo aegro, qui de doloribus in abdomine atrocissimis et pertinacissimis conquerebatur, ac omnino magnam habebat sensibilitatem, nec quidquam doloris in thorace perciperetur. Dolores abdominales, quae Nostro mortis caussa videbantur, profecti erant ab extrauasato sero acri; mortis vero caussa ab inflammatione pleurae pendebat.

p. 695. Haemorrhoides a Nostro iure inter morbos referuntur, ac, quoniam sunt atque fuerunt nonnulli medici, qui has ipsas medicamentis accelerarent, easque minime morbis adnumerarent, monstrat Noster earum morbosam indolem, quae cernitur in erroribus diaetae. Oriuntur enim eaedem, vel ex vita sedentaria, vel abusu vini atque potus caffeae, vel a venere. Quibus demonstratis, earum curam ponit optimam in diaeta seueriori, ab aegris strictissime seruanda.

p. 711. Fieri posse, vt variolae eradicentur, iam Cl. Auctor in libello quodam, a nobis non multo ante indicato,*) declarauit. Quapropter hic partim quaedam ex eo repetit, partim remedium variolarum exstirpandarum proponit. Variolas pro morbo naturali Noster habet, nec eas generari in corpore humano ab occulta caussa, arbitratur. Quam ob caussam

*) v. supra p. 214.

ſam ſuadet, vt febri varioloſae quam celerrime officiat medicus, nec ſolemnem morbi decurſum permittat.

Antequam vero ſuam Noſter medendi methodum tradat, quasdam res, naturam ac indolem variolarum concernentes, praemittit. Quapropter quaerit Noſter: an variolae propagari queant, et an ſumme neceſſarium ſit, vt ſemen varioloſum in hominibus ſeſe euoluat? Id quod Noſter pariter negat, ac ceteros omnino morbos haereditarios, ſuamque ſententiam, de variolis multis argumentis ſtabilit, a generatione ac creatione primi hominis partim, partim a nutritione hominis in vtero, et extra eum, petitis. p. 735.

Comparat hic Cl. Auctor variolas cum ſcabie, et contagii varioloſi imbecillem vim clare manifeſtat. Pertractat enim omnes modos contagii varioloſi ſuſcipiendi naturali aeque, ac artificiali ratione, per conuerſationem nimirum cum hominibus, variolis laborantibus, per aerem, et id genus alia: nec non per ipſam earum implantationem, indeque contagium illud non adeo eſſe timendum probat. p. 761.

Quemadmodum celeris humidae ac ſiccae, frigidae ac calidae tempeſtatis viciſſitudo, praecipua omnium epidemicorum morborum cauſſa Noſtro videtur: ſic et varioloſam epidemiam eidem cauſſae tribuit, ac ex hac parte aerem ſolummodo quid conferre poſſe, ad epidemiam varioloſam excitandam, arbitratur. Poſtquam hoc declarauit, ad indolem variolarum diſquirendam ſeſe accingit. Atque eam vel benignam, vel malignam quidem eſſe docet, ita tamen, vt malignitas non cadat in ipſas variolas, ſed in alias cauſſas, vel in corpore humano latentes, vel ab atmoſphaera pendentes. Variolas enim benignas eſſe, ex ipſa earum inoculatione patere, Noſter putat. Variolis bis ac ter homines laborare poſſe, Noſter credere videtur, ac inoculationem nihil iu- p. 786.

vare poſſe putat, quam fortaſſe variolarum exſtinctionem, et alius morbi, loco earum, propagationem.

p. 808. Cum itaque Cl. Auctor arbitretur, variolas pendere ſolummodo ab aere, varioloſi morbi hucusque ſolemnem decurſum non eſſe naturalem, ſed artificialem, ſtatuit, nec opus eſſe ad eum ſuperandum quatuor ſtadiis. Nec vlla enim ſuppurationis, nec febris varioloſae ſecundariae videtur neceſſitas Noſtro, cum pus malignitatem variolarum ſaepe letalium afferre putet Noſter, id quod probat cum febre varioloſa ſine variolis. Multo magis eo enitendum eſſe autumat Cl. Auctor, vt, cum variolarum epidemiam eidem cauſſae pariter, ac alias epidemias debeamus, morbus varioloſus non trahatur, ſed quam celerrime ſupprimatur.

p. 822. Iam ad methodum variolis medendi Cl. Auctoris veniamus, quae in eo cernitur, vt febris varioloſa mitigetur, nec ad ſuppurationem formandam excitetur. Atque hoc efficitur cortice Peruuiano, additis emulſionibus ac remediis refrigerantibus, ac antiphlogiſticis, ſi opus eſt, adhibitis laxantibus ac emeticis, vel, ſi ſuppuratio imminet, applicatis veſicatoriis, et id genus alia. Probat Noſter hanc ſuam methodum aliis exanthematicorum morborum, ac inflammatoriarum febrium exemplis; e. c. purpura, petechiis rubeolis, quae propemodum euanuerunt, ac putat, eodem modo et variolarum exſtirpationem poſſe praeſtari.

p. 842. Ad perſcrutandam hanc, a Cl. MEDICO traditam, variolis medendi earumque exſtirpandarum methodum, proponit Noſter inſitionem variolarum. Qua, vti ſolet, curata, poſt viginti et quatuor horas cortex eſt propinandus, maiori in doſi, per quatuordecim dies, minori, per totidem, additisque iis remediis, quae ſupra nominauimus, ac ſymptomata poſtulant, ac tum corticis vim in

reſi-

resistendo puri, indubitato apparere commentus est Noster.

Finem huius tomi secundi facit triplex index, p. 855.
cuius primus Auctorum, hinc inde in his duobus tomis laudatorum a Nostro, nomina complectitur; secundus contenta in his duobus tomis indicat, et tertius res, in iisdem propositas, continet.

III.

FRIEDRICH CASIMIR MEDICUS *Pfaltz-Zweybrückischen Hofraths Brief an den Herrn* IOHANN GEORGE ZIMMERMANN *über einige Erfahrungen aus der Arzney-Wissenschaft. Mannheim in der akademischen Buch-Handlung* 1766. 8. *Seit.* 52.

i. e.

FRIDERICI CASIMIRI MEDICI epistola ad IOANNEM GEORGIUM ZIMMERMANN obseruationes nonnullas medico practicas complectens.

Subiungimus hanc epistolam ideo, quoniam Cl. Auctor hic duo exempla enarrat, quibus nouam medendi febribus intermittentibus spasmodicis *) methodum declarat. Vsus nimirum est aqua frigida, p. 7.
quam inter dentes subinde influere iubebat, et pone aures apposuit hirudines. Aqua frigida corruptam, et in fermentationem vergentem bilem, ventriculi spasmum excitantem, quo et caput cerebrumque ipsum male afficiebatur, diluit atque corrigit. Hirudines vero, copiose applicatae, spasticam fibrarum, et vasorum cerebralium affectionem leniunt. Al-

*) v. supra p. 205.

vus autem, antequam hirudines apponantur, eſt aperienda, alias, vti Cl. MEDICUS expertus eſt, nihil iuuant.

p. 23. Aqua frigida dein adhibita, alia quoque remedia Noſter in auxilium vocat, vt venaeſectionem, emetica, ac potiſſimum tartarum emeticum, enemata, laxantia.

p. 42. Omnino autem in his febribus medicamenta calidiora ac regimen calidum Cl. MEDICUS reiicit, ſeduloque id vidit, vt bilis corrupta quam citiſſime expelleretur, ac vires vitae, inprimis per corticem Peruuianum ſuſtentarentur. Hac methodo ſe effeciſſe arbitratur, vt in noſodochio ter ſolummodo purpuram obſeruaret, quae olim valde graſſabatur per vrbem, et quam raro iudicat criticam.

p. 50. Finem huius epiſtolae facit obſeruatio, de epilepſia periodica. Puella quindecim annorum, incidit inopinato in epilepſiam. Primis duobus diebus, non ſtato tempore apparebat; tertio autem die et ſequentibus, a hora ſeptima veſpertina, ad duodecimam paroxyſmus ſemper aderat, quo finito, ſumma debilitas relinquebatur. Nihilominus autem, ob pulſum fortem, qui et, paroxyſmo finito, ſummaque debilitate aegrae praeſente, aderat, venam ſecauit, et ſanguinis circulum nimium refrigerantibus ſedauit. Poſtea, bile mota, emetica adhibuit: dein cortice Peruuiano cum ſale ammoniaco propinato, epilepſia ceſſauit, et, denuo adhibito emetico, perque illud magna bilis copia eiecta, penitus aegra ſanitati reſtituebatur.

IV. A

IV.

A Treatiſe on the Hydrocele, or watry Rupture, and other Diseaſes of the Teſticle, its Coats and Veſſels; (Illuſtrated with Caſes.) By PERCIVALL POTT, F. R. S. and Surgeon to St. Bartholomew's Hoſpital. — The Second Edition, improved with very conſiderable Additions. London: Printed for L. Hawes, W. Clarke, and R. Collins. 1767. 8. mai pag. 327. abſque dedicatione et praefatione. Tab. aen. 2.

i. e.

Tractatus de hydrocele, aliisque morbis teſticuli, eius tunicarum et vaſorum: exemplis illuſtratus. Auctore PERCIVALL POTT: Editio ſecunda multo auctior *).

Poſtquam in prima ſectione generalia quaedam de herniis praemiſerat Cl. Auctor, in ſecunda de hydrocele in genere exponit, cuius ſedes vel in membranis ſcroti eſt, vel in tunicis et vaſis teſticuli. Priorem ſpeciem aliquando vidit, ſolummodo vnius lateris tunicam dartos occupaſſe, quod vtique rarius accidit. Quam diuerſae et falſae opiniones de vtriuſque generis origine et ſede animis ſcriptorum inſederint, fuſe docet, ac denique merita virorum Cll. MONROI patris, et SAM. SCHARPII laudat, qui primi veram indolem ac theoriam horum morborum rite explicuerunt. Ad quam declarandam in ſectio- p. 5. 49.

*) Prioris titulus eſt: Practical Remarks on the hydrocele or watry Rupture, and other diſeaſes of the Teſticles. London 1762. 8.

p. 12. ſectione tertia ſtructuram anatomicam funiculi ſpermatici, teſticuli et integumentorum harum partium, exponit, praecipue chirurgos monens, vt in doctrina
p. 15. de herniis ad iter funiculi ſub muſculo tranſuerſali et obliquo interno, et per obliquum externum, probe attendant: docet porro, telam celluloſam, quae vaſa ſpermatica in itinere ſuo cingat, peſſime dici tunicam vaginalem huius funiculi, multoſque inde errores enatos eſſe. Teſticulorum deſcriptio cum ea
p. 18. conuenit, quam alias exhibuit *). Ex anatomica harum partium expoſitione conſectaria quaedam elicit, et exempla aliquot teſticulorum, in inguine relictorum, et mutationes morboſas efficientium, eodem in libro iam allata **), repetit.

p. 31. Sectio quarta de anaſarca ſcroti agit, qui morbus, licet vi etymi ad hydrocelen referendus videatur, vere tamen ad eam non pertinet. Quamquam ſaepius cum aſcite coniunctus deprehenditur, aquae tamen, in cauo abdominis ſtagnantes, in ſcrotum deſcendere nequeunt, quod nulla intercedit inter vtramque cauitatem communicatio; ſed cellulae, exteriorem parietem peritonaei conſtituentes, ſi aqua repletae ſunt, eidem tranſitum in tunicam dartos facile permittunt. Curatio fere a medicamentis internis exſpectanda eſt: chirurgica enim auxilia, per puncturas et inciſiones ſcroti, palliatiuam tantum medelam afferunt, nec vmquam, niſi per accidens, malum ipſum tollunt. Punctura tamen inciſioni ſemper praeferri debet, quod vtraque idem finis intenditur, et poſterior triſtes vtplurimum
effe-

*) An Account of a particular kind of Rupture, frequently attendedt upon new-born Children; and ſometimes met with in Adults. London 1757. 8. mai p. 7. vid. commentar. noſtr. Vol. IX. p. 55.
**) p. 28. comment. noſtr. l. c. p. 56.

effectus poſt ſe trahat, emphyſema nimirum, gangraenam, ſphacelum, cet. Vera autem hydrocele triplicis generis eſt: ſiue cellularum tunicae communis, ſiue cyſtica in eadem tunica, ſiue tunicae vaginalis; quarum tamen interdum vna cum altera coniuncta eſſe poteſt.

Prior ergo in ſectione quinta exponitur, eiusque origo, ex generali notione ſeri, extra vaſa miſſi, declaratur. Si ſimplex fuerit morbus, neque multum incommodi, etſi inſignem molem adeptus, adfert, neque adeo facile cognoſcitur, nunc varicem funiculi, nunc detruſam omenti partem, quae, adhaeſione facta, reduci nequeat, mentiens. Curatio rariſſime locum habet, abſque operatione chirurgica: neque haec, cum increuit malum, et tunica communis affecta eſt, omni periculo caret. p. 52.

Hydrocele cyſtica tunicae eiusdem obiectum ſectionis ſextae ſiſtit, morbus praecipue infantibus ſolemnis, veteribus iam optime notus, ſed a recentioribus ſaepe minus recte cognitus, et frequenter pro pneumatocele, quae merum ens rationis eſt, habitus. Tumor eſt in medio funiculi inter teſticulum et inguen, figurae oblongae, aequalis, nunc magis, nunc minus latus, ſemper admodum tenſus, neque ergo fluctuationis ſigna prodens, neque impreſſionem a digito ſeruans, leuiter percuſſus ſonitum edens, doloris expers, a mutato aegri ſitu non mutandus; neque cum cauo abdominis, neque tunicae vaginalis communicans, adeo, vt teſtis et epididymis libere tactui ſeſe offerant, et ſaepe etiam tactus ſuperiorem funiculi partem diſtinguat. Haec ſigna morbum ſimplicem declarant, qui, ſi quoque, vt interdum accidit, cum hernia vera, vel hydrocele tunicae vaginalis coniunctus ſit, ea tamen attentum p. 73.

chirurgum ſatis inſtruunt, quando cum ſymptomatibus horum morborum conferuntur. Recentior, in iunioribus, ſaepe ſotu calido facile diſſipatur, aut, aqua per puncturam lanceolae emiſſa, ſanatur; in adultis vero, ſacco iam calloſiore reddito, opus eſt, vt is per omnem longitudinem aperiatur, quod plerumque facile et abſque periculo fieri, adducta a Cl. Auctore curationis exempla demonſtrant.

P. 91. Duae ſubſequentes ſectiones hydrocelen tunicae vaginalis pertractant. Num eius cauſſa immediata
P. 93. in vaſis ſpermaticis varicoſis, an in ipſarum affectarum partium mutata conditione ponenda ſit, in ſuſpenſo relinquit Noſter. Quod plerique ſcriptores pro ſigno huius morbi characteriſtico venditant,
P. 95. nimirum tranſparentia tumoris, fallaciſſimum eſt et incertiſſimum. Cum hernia inteſtinali facillime confunditur; plerumque tamen ab hac diſcerni po-
P. 96. teſt eo, quod funiculus ſpermaticus in inguine, vbi per muſculos abdominis exit, libere tactu percipitur. Errant, qui in hoc morbo teſticulum in fluido vndiquaque libere ſuſpenſum haerere aſſerant,
P. 97. quod anatomica diſquiſitio refutat: quare in praxi eo attendendum eſſe Noſter praecipit, ne tumorem in poſteriori ac ſuperiori, aut media parte aperiamus. Ex hac connexione etiam diuerſitas tumoris, quam tactus offert, apparet, quae etiam diſcrimen inter hunc morbum, et anaſarcam ſcroti, atque hydrocelen cyſticam funiculi conſtituit. Ab hernia inteſtinali, praeter iam allatum ſignum, differt, quod in hac teſticulus, ſi diſtingui poteſt, in inferiori parte totius tumoris percipitur. Teſticulus induratus, licet etiam hydroſarcocele adſit, tamen tactu diuerſus deprehenditur a ſano, quamquam interdum maiori et laxiori, qui in morbo noſtro adeſt: quae quidem diuerſitas cautiſſime attendenda eſt, ne

ne in curatione peccetur. Mercurius in testiculo venereo adeo efficax, in scirrho eiusdem, ab aliis caussis profecto, aut euidenter nocet, aut saltim tempus curationis aptioris praecipit. Neque vmquam, aut a cicuta, aut a belladonna effectus laudabiles vidit Cl. Auctor, sed inprimis has malum semper exasperasse perspexit. Cum in aegro debiliori mercurius inunctus motus sanguinis concitatiores efficit, vel versus fauces ruit, corticis chinae decoctum, bis vel ter de die, donec curatio finita fuerit, porrigit. Bis hydrocelen tunicae vaginalis, iam confirmatam in hominibus adultis, absque eductione aquarum disparere vidit: prima vice, post insultum podagricum, per sex hebdomades durantem, altera, post vim externam, scroto illatam, quae ecchymosin effecerat, fomentationibus cet. resolutam, quae auxilia etiam ipsam hydrocelen discutiebant. p. 108. p. 124. p. 125.

Curatio hydroceles huius vel palliatiua est, vel radicalis. Prior punctura, vel ope lanceolae, vel acus triquetrae cum cannula peragitur, quarum vltimam priori praefert Noster, quod ex vulnere aqua protinus effluat, neque compressione scroti opus sit, vnde aliquando totam tunicam dartos, eschara affectam, vidit. De loco, in quo operatio instituenda est, iam vidimus. Discutientia et alia auxilia, ad futuram collectionem aquarum praecauendam, a veteribus proposita, vel minus necessaria vel inutilia sunt. Metus, in adultioribus facile vulnerari posse testiculum, ab operatione deterrere non debet. p. 129.

Radicalis curatio in eo posita est, vt, coalitione vtriusque tunicae, testiculum ambientis, facta, collectio aquae, in cauitate ab iis interceptae, in futurum impediatur. Variis modis hunc finem attingere, veteres sunt annisi. Cauterium, ligatura, et iniectio plane, et quidem merito exoleuerunt: reliqua vero auxilia vulnus vel angustius, vel largius p. 144.

 in

in vaginali tunica efficiunt. Ad priora pertinent ſetaceum, cannulae, et turundae, quorum omnium primarius quidem finis non, niſi palliatiuam curationem, reſpexit, ſaepe tamen vere radicalem praeſtitit. Quum autem vix ac ne vix quidem, effectus optatus ſemper ab iis exſpectari queat, praeſtantius
p. 155. eſt, larga apertura aquae incluſae exitum parare, quod vel cauſticis, vel inciſione fit. Vltimam tamen
p. 156. ideo praefert Cl. Auctor, quod cauſtica raro vſque ad tunicam vaginalem penetrare queant, adeoque ſaepius applicatio eorum irrita ſit. Poſtquam igitur edocuit, operationem iſtam non, niſi in ſanis, ac vegetis ſubiectis, et, vbi morbus nondum inueterauerit,
p. 162. uerit, ſuſcipiendam eſſe, eandem deſcribit, quae ſatis ſimplex eſt, cum nempe, tumoris ſuperiori parte eleuata, in inferiori et anteriori parte ſcrotum, et vaginalis tunica ſcalpello inciditur, vulneri apex digiti indicis immittitur, et ſuper hunc diuiſio per totam ſacci longitudinem continuatur. Teſticulus, ſub operatione nonnihil prorumpens, blandae repoſitioni cedit. Non conuenit, vulnus arcte linteis replere, aut teſticulum comprimere; ſed minima eorum portio immittenda, vulnus molliter deligandum, et ſcrotum in ſuſpenſorio reponendum eſt. Febris quoque iuſtam rationem haberi debere, per ſe liquet. Calloſitas tunicae, labia vulneris craſſiora efficiens, ſolummodo digeſtiuis et emollientibus tractanda eſt, et abſtinendum ab omnibus irritantibus et erodentibus. Si, ob nimiam calloſitatem, pars quaedam remouenda eſt, hoc ſub ipſa operatione fiat, et melius quidem ſcalpello, quam forficibus, quas Cl. DOUGLASS eum in finem adhiberi iuſſerat *). Quum ingens copia fluidi ſcrotum et tuni-
p. 172. cam multum extendit, ſatius putat Noſter, primum pun-

*) vid. comment. noſtr. Vol. VI. p. 700.

puncturam tantum administrare, et curam radicalem differre, donec recens accumulatio partes has iterum moderate distendat, ne nimis subita mutatio symptomata periculosa excitet.

Ex aliis modis huic morbo medendi nullus Cl. Auctori satisfecit, praeter setaceum, quod tunc vtile censet, cum curatio per incisionem vel ab aegris reformidatur, vel minus idonea iudicatur. Tunica vaginalis, modice distenta, acu triquetra perforanda est; aqua educta, ope cannulae ingeratur specillum, filis aliquot gossypinis obuolutum, idque, quam alte fieri potest, versus superiorem tunicae partem immittatur; postea, incisione minore ad eam partem, qua ingressum est specillum, facta, illud cum parte filorum educatur, eaque laxe colligentur, orificiumque linteis complicatis obtegatur. Fila relicta in vulnere arctae tunicae albugineae agglutinantur, et post 48 horas scrotum et testiculus intumescunt inflammanturque; haec vero symptomata venaesectione, aluiductione, et applicato cataplasmate, suspensorioque mitigantur, et vulnus postea decenti modo tractandum est, donec, inflammatione ac tumore discussis, setaceum sua sponte secedat, et vulnus consolidetur. p. 177,

In sectione nona haematocelen considerat Cl. Auctor, eiusque quatuor species constituit, quarum primae et secundae sedes in tunica vaginali haeret, dum, vel sub ipsa eius perforatione vas sanguiferum laeditur, vel hac tunica vasis varicosis obsita, et post extensionem nunc subito collapsa, tale vas disrumpitur. In priore casu, aqua sanguine tincta, protinus exit, et post hanc euacuationem sincerus sanguis colligitur: in secundo, serum euacuatur limpidum, et tunc demum tumor sanguineus contrahitur. Neutra species aliquid periculi, aut molestiae in discutien- p. 179.

cutiendo, vel educendo ſanguine parit. Grauior autem res eſt, ſi ſanguis intra tunicam albugineam effunditur, a compage vaſculoſa teſticuli ipſius relaxata vel reſoluta; qui morbus difficilius ab hydrocele tunicae vaginalis diſtinguitur, nec, niſi forte in diuerſitate fluidorum, in vtroque affectu ſtagnantium, maiorique profunditate ac diſtantia a ſuperficie, diſcriminis aliquas notas offert. Hoc enim in caſu, ſola caſtratio conducit. Vltima ſpecies ea eſt, cum a vi externa ramus venae ſpermaticae in proceſſu eiusdem dilaceratus fuit: vnde, ſi ſanguis diſcuti nequit, incidendus eſt tumor, videndumque, num vas laeſum compreſſione, vel ſtypticis, vel ligatura ad conſolidationem reduci queat: quae, ſi locum non habeat, itidem ad caſtrationem progrediendum.

p. 210. Sectio decima duo exempla hydroceles in ſacco hernioſo, nimirum tunica vaginali, refert, quarum vtraque congenita erat, et aperto ſacco, detruſaque inteſtini parte libera reddita, medelam admittebat.

p. 218. Poſteriores duae ſectiones de reliquis ſpeciebus herniarum ſpuriarum agunt, et primo quidem falſam notionem pneumatoceles Cl. Auctor euoluit, de qua iam ſuperius dictum fuit. Varicocele, ſeu diſtenſio venoſorum vaſorum ſcroti, fere ſymptoma aliorum morborum eſt, neque inde facile peculia-
p. 219. rem attentionem exigit. Aliter comparatum eſt cum cirſocele, quae ſaepe cum hernia omentali confunditur. Ab externis remediis quibuscunque applicatis, nullum vmquam fructum ſe percepiſſe, Cl. Auctor fatetur. Vnica tantum vice malum hoc vtrumque funiculum affeciſſe vidit, ita quidem, vt vtrinque ne minimum quidem veſtigium teſticuli reperire poſſet, ſed tantum compreſſa quaedam membra-

membrana, quam albugineam tunicam putabat, epididymidi adhaerere videretur.

Ampliſſima eſt ſectio vltima de ſarcocele, tertiam fere partem totius libri conſtituens. Varias eius ſpecies veteres diſtinxerunt, quas vero non, niſi diuerſa ſtadia vnius eiusdemque morbi, aut varietates eſſe, Cl. Auctor demonſtrat. In examine cauſſarum docet, ſaepe perperam accuſari herniam humoralem, ſeu teſticulum venereum, multoque minus hydrocelem tunicae vaginalis morbum noſtrum producere poſſe: hydroſarcocele enim potius a ſcirrhoſo teſticulo efficitur, quam teſticulum ſcirrhoſum efficit. Copioſe etiam FABR. AB AQUAPENDENTE refutat, qui falſae huic theoriae fundamenta curationis, per longam ſuppurationem excitandam, ſuperſtruxit, quippe quem, hydrocelem ſimplicem pro hydroſarcocele habuiſſe, vero ſimile eſt; ſimul vero mirandum, recentioris aeui chirurgos, ex quibus TURNERUM et HEISTERUM adducit, adeo aucta anatomica partium cognitione, ſuaſiſſe in affecto teſticulo, vt crudeliſſime ſane fungoſa caro ei adhaerens, imo epididymis aut pars teſticuli ipſius, vel cauſticis vel ferro remouerentur.

p. 224.
p. 230.
p. 233.
p. 248.
p. 252.

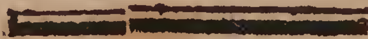
Radicalis curatio ſarcoceles in ſola caſtratione poſita eſt, licet et ab hoc auxilio numquam ſumma cum certitudine effectum ſperatum exſpectare poſſimus. Sed ea non, niſi tempeſtiue, in vitio tantum locali, et corpore de reliquo ſano vti oportet; e contrario vero abſtinere ab eadem, cum vel vniverſum corporis habitum, viſcerumque ſtatum labefactatum conſpicimus, vel vaſa ſpermatica vitium inſignius contraxerunt. Scire tamen refert, ſolam varicoſam eorum dilatationem, et collectionem fluidi in tunica communi, ea inueſtiente, niſi ſimul haec ipſa vitiata fuerit, non praebere tanti ponderis argumenta, quae ab operatione deterrere nos debeant.

p. 271.
p. 277.

beant. Tandem probe tenendum eſt, etſi hernia humoralis epididymiden prius afficiat, quam ad teſticulum ipſum progrediatur; tamen, in vero ſcirrho vel cancro, illam etiam interdum ante,
p. 279. quam teſticulus patiatur, tangi, ideoque nullum aptum diſtinctionis fundamentum inde peti poſſe.

In deſcriptione operationis ipſius Cl. Auctor vulnus amplum minori praefert, et protinus poſt funiculi ſpermatici deligationem, teſticulum ope ſcalpelli, a ſcroto ſeparari iubet prius, quam funiculus praeſcindatur: neque opus eſſe monet, vt pars
p. 288. quaedam ſcroti auferatur. Huius poſtea operandi modi, ab aliorum Auctorum praeſcripti, diſſenſum eiusque rationes ſolide exponit: tandemque ſuadet, vt eo in caſu, quum tumor veram hydrocelen mentitur, prius pars eius anterior acu triquetra perforetur, quo de indole morbi certo conſtet: ſibi enim ipſi aliquando accidiſſe narrat, vt teſticulum exſtirpauerit, quam praeuia hac operatione, cognitoque inde malo, ſe conſeruaturum fuiſſe arbitratus eſt.

Tabularum aenearum, huic libro adiectarum, altera connexionem tunicae vaginalis cum albuginea, altera acum triquetram ſiſtit.

V. A

V.

A new practical Eſſay on Cancers: containing, I. An Account of their Nature, Cauſes, and different Species II. A Detail of the general Method of Practice, commonly called rational or palliative. III. A Deſcription of the Remedies, propoſed by ſome as Specifics, but found to be either dangerous, or ineffectual; with Remarks on the ſame. IV. Is annexed the moſt ſafe, efficacious, and only certain Method of Cure, founded on Reaſon, an confirmed by Experience. To which is alſo added, a new, more ſafe, and efficacious Method of adminiſtring Hemlock; By I. BURROWS, M. D. London: Printed for the Author; and ſold by W. Owen, and I. Almon. 1767. 8. mai pag. 76. praefat. p. 16.

i. e.

Tentamen nouum practicum de cancro, cum methodo noua, ſalubriori, et efficaciori, cicutam in vſum vocandi, Auctore I. BURROWS. M. D.

Prolixior titulus huius libelli ſufficienter argumenta, in eodem quaerenda, declarat: breuiores ergo in eodem indicando eſſe poterimus, cum vniverſa hic propoſita doctrina, de inflammatione, ſcirrho, et cancro mammarum, quae fere ſola obiectum tractationis huius ſiſtunt, noui plane nihil contineat, ſi a cenſura medicamentorum, aduerſus hos morbos adhiberi ſolitorum, receſſeris, ex quibus pauca quaedam excerpamus.

Quum

Quum scirrhus humoribus spissioribus origi-
p. 33. nem debet, inter alios sales aperitiuos, ens iouiale commendare Nostrum miramur. Si miasma venereum in caussa fuerit, ex omnibus mercurialibus
p. 34. remediis, potissimum aethiopis mineralis, deflagra-
p. 36. tione parati, vsum suadet. Antimonio in substantia omnes plane vires denegat, cum in corpore non soluatur, ideoque tincturis, ex eo paratis, vtendum
p. 45. esse praecipit. Symptomata cancri, ex turgescentia, seu rarefactione materiae scirrhosae aut obstruentis explicat, hancque ipsi dictam fermentationem, cum mutationibus quibusdam aliis, in natura obuenientibus, inprimis cum vegetationibus chemicis compa-
p. 53. rat. Mercurii sublimati cum spiritu vini vsum prorsus reiicit, quod remedium simul longo antea
p. 52. tempore notum fuisse, quam BOERHAVIUS eiusdem mentionem fecerit, ostendit. Belladonnae, aconiti, et ipsius cicutae effectum vel nullum, vel ra-
p. 67. rissimum fuisse hucusque, prolixe monstrat: et ipsam amputationem rarissime effectu tristi caruisse docet.
p. 69. Ad veram igitur curationem efficiendam quatuor morbi huius species distinguit, et in venereo mercurialibus; in scorbutico seu scrophuloso acidis mineralibus, et tincturis, ex antimonio paratis; in complicato, seu ex venereo et scorbutico mixtis, vtriusque generis medicamentis alternis vicibus exhibendis; et in simplici, siue a caussa externa inducto, lacte caprae vtitur, cui pabuli loco cicuta porrecta, vel si haec nondum propullulauerit, eius extractum, lactae vaccino solutum, datum fuerit.
p. 71. Hoc modo omnia molesta symptomata, quae alias cicutae vsum concomitari solent, abesse adfirmat. Externa quaedam remedia, quorum cognitionem a medico quodam Armeniae se accepisse, quum in regionibus, orientem versus sitis, commoraretur, in praefatione narrat, summis laudibus extollit, et

quan-

quantum nobis quidem videtur, venum exponit: neque vero eorum compoſitionem, neque vel vnicum numeroſiſſimarum curationum, quas iis ſe praeſtitiſſe gloriatur, exemplum communicat.

VI.

An eſſay of the medical virtues of acids. By SAMUEL FARR, M. D. — London: printed for T. Cadell. 1769. 8. min pagg. 139.

i. e.

Tentamen ſuper viribus medicis acidorum, Auctore Cl. FARR.

In prima ſectione huius libelli Cl. Auctor generalem deſcriptionem acidorum praemittit, et poſtea diſtinctionem in mineralia et vegetabilia, variaque vtrorumque genera, oſtendit, pauca quaedam de acido, ex quibusdam animalibus obtinendo, ſubiungens. In ſecunda ad effectus acidorum generales progreditur. Mineralia pura ſunt; cum vegetabilibus et animalibus ſubſtantia quaedam mucilaginoſa, ſeu combinatio olei et aquae, adiuncta ſit: et licet ars ſimiles ſubſtantias cum mineralibus coniungere poſſit, nunquam tamen vera combinatio mixtionis, ſed tantum mechanica diuiſio particularum inde eueniet; ſicut e contrario nullo modo acidum vegetabile vel animale ita purum ſiſti poteſt, vt ad perfectionem mineralis accedat. Sollicite ergo effectus acidi puri ab effectu eiusdem, cum aliis particulis remixti diſcerni, debet: ille autem in genere, quatenus vel in fibram ſolidam, vel in fluidum agit, conſiderandus eſt. Fibram, ſi vim vitalem ſpectes, acida irritant ac ſtimulant; ſin elaſticam, corrugant et criſpant. Corrugatio cum ab

p. 11.

p. 33.

p. 39.

abſorptione fluidarum partium, tum ab attractione alkalinarum proficiſci videtur. In fluidis effectus
p. 47. acidorum ſunt coagulatio et vis antiſeptica; in examine prioris vim ignis et ſpirituum ardentium cum iſto effectu Noſter comparat, et vtrumque in diſſipatione partium aquoſarum conuenire inter ſe ſuſ-
p. 49. picatur: praeſertim cum acida ſub quibusdam circumſtantiis indolis admodum volatilis ſint, ideoque facile cum alkali volatili, in fluidis animalibus latente, coniungi, hocque ſecum in auras abrepto, maſ-
p. 51. ſam ſolidam relinquere, poſſe videantur. Putredinis animalis cauſſae vel ab humoribus, particulis peregrinis ac noxiis inquinatis, vel a debilitato ſolidorum vigore repetendae ſunt, et in vtroque caſu acida eidem potentiſſime reſiſtunt.

p. 55. Haec omnia in ſectione tertia fuſius et ſpecialius explicantur. Praeter vniuerſalem vim excitantem, ab irritante qualitate profectam, vſum acidorum in morbis oris et viarum inprimis ſaliualium, ab obſtructione oriundis, Noſter oſtendit; ſimul tamen monet, eo reſpiciendum eſſe, ne dentibus vis inferatur, cum marmorea ipſorum ſubſtantia terreae indolis ſit, ideoque facile ab acidis ſoluenda. Quan-
p. 62. tum ventriculo cum reliquis corporis partibus, inprimis cum cute, intercedat commercium, ex eo
p. 67. probare ſatagit, quod, ventriculo delicatiore exiſtente, vel minima acidi qualitas admodum validam diaphoreſin excitat. Nimiae eiusdem quantitati,
p. 70. a viribus fermentationis decompoſitae, neque ob defectum bilis correctae, colica pictonum adſcribenda eſt. Acida ſub forma clyſterum acrius purgant, ſed ob teneſmum inde oriundum ſaepe infenſa ſunt: inde vſum eorum eſſe poſſe in paralyſi inteſtinorum, Noſter arbitratur. Quamquam in primis viis adeo immutantur, vt in forma propria vaſa

lactea

lactea non intrent; possunt tamen in organis secretoriis nouas mutationes subire, adeo, vt pristinam p. 74.
rursus formam, particulis iterum inter se coniunctis, induant, quod excitata inde diuresis ac diaphoresis euincunt. Vis adstringens potissimum in partibus externis sese exserit, v. c. in luxatis, contusis, p. 78.
tumoribus: idem tamen effectus suo etiam modo in partibus internis exspectari poterit. Vis coagu- p. 81.
landi in sano corpore vix euoluitur; intemperantiori autem eorum vsui concretiones polyposas tribuendas esse, nullum est dubium.

Sectio quarta specialiores morbos disquirit, in p. 85.
quibus acidis vtendum sit. In febribus inflammatoriis efficaciam eorum Noster forte qualitati sedatiuae, a stimulante profectae, cum omnia sedan- p. 88.
tia vehementissime stimulant, quod opii exemplo patefiat, virtuti refrigeranti et resoluenti obstructiones in vasculis minimis, ac denique putredini resistendi eamque corrigendi, adscribi oportere existimat. Posterior potissimum effectus in febribus p. 96.
putridis manifestus est; sed multo maioribus dosibus opus esse Noster docet, quam nunc solemnes sunt, cum quinquaginta guttarum spiritus vitrioli, duabus vnciis aquae temperatarum, non nisi quingentesima pars, singula vice in venam subclauiam perueniat; neque eorumdem vsum externum posthaberi debere in cataplasmate, fumigatione, clystere, odoramento. Ad horum morborum febrilium normam etiam vsus acidorum in variolis diiudicandus p. 101.
est; eo tamen respiciendum, ne solida nimis firma et rigida, fluidà nimis immobilia ac densa, et eorum circulus nimis languidus sit: quae attentio quoque in praeparatione ad inoculationem locum habere debet.

p. 114. In febre lenta quatenus acida conueniant, ardua res dictu eſt. Licet enim ob irritationem idonea videntur reſoluendae obſtructioni, quae illam ſaepius efficit, tamen rigiditas ſolidorum et denſitas, viſciditas atque inertia fluidorum, quae ſaepe in morbo hoc adſunt, eorum vſum ſuſpectum reddunt. Alia res eſt, cum ſanguis magis diſſolutus eſt, aut pus tuſſi reiectum, aliaque ſymptomata veram hecticam iam adeſſe euincunt: licet in triſti hoc aegri ſtatu vix vmquam curatio perfecta ab iis p. 123. exſpectari queat. In aſthmate ac tuſſi ſenili maior vtilitas ab iis cum interne, tum externe, ſub ſpecie cataplaſmatis, ſuffimigii cet. adhibitis, exſpectanda eſt, cum inde glandulae bronchiales ſtimulentur, fibrisque, irritatis, remotio muci praeter naturam congeſti et reſtauratio viuidae earum actionis p. 125. praeſtetur. Hac occaſione etiam in tranſitu Noſter monet, acetum vini, ob admixtas partes mucilaginoſas, huic fini obtinendo minus idoneum eſſe, ideoque potius acidis mineralibus potiores partes tribui oportere, cum per ſe, tum in coniunctione cum aliis remediis: ipſique perſuaſum eſſe, oxymel ſcilliticum ipſum, ſi ope acidi mineralis dulcificati pararetur, palato multo gratius fore. In diarrhoea p. 128. et dyſenteria, quae a nimio acido in primis viis haerente oriuntur, ſi illud a nimia fermentatione fructuum maturorum et bene digeſtorum ortum fuerit, acida mineralia commendat Noſter, quod eorum virtute aer elaſticus, fermentatione euolutus, deſtruatur et fixior reddatur. Quod autem frequentius iſti alui fluxus putridae indolis eſſe cognoſcuntur, latius etiam in iisdem acidorum vſus patet, cum in inuertenda et euacuanda putrida materia, tum in irritandis vaſis, quo contenta eiiciant, atque in roborandis eorumdem tunicis.

In morbis chronicis acida vſurpari poſſunt, quum a cauſſa inerti et non actiua obſtructiones natae ſunt, ſtimulum inde inferendum expoſtulantes. Crebro etſi hac theoria fundati iisdem vti velimus, ea tamen morbi indoles eſt, quae ipſorum vſum non ferat, v. c. hydrops, rheumatiſmus, arthritis, calculus: et licet ob potentiorem reſoluendi vim, in iis conſpicuam, in poſteriori morbo haud parum vtilitatis inde exſpectandum videatur; difficillimum tamen, imo impoſſibile eſt, eadem non mutata ad vias vrinarias deferri. Primarius ergo eorum in morbis chronicis vſus tum demum ſe prodit, cum organa digeſtionis afficiuntur: neque is in compeſcendis variis haemorrhagiarum generibus contemnendus erit. p. 132. p. 136. p. 137.

VII.

Phyſiological Eſſays and obſervations, by JOHN STEDMANN, M. D. Fellow of the Royal College of Phyſicians in Edinburgh. Edinburgh: Printed for A. Kincaid and I. Bell, and T. Cadell. London, 1769. 8. mai pagg. 140. tabb. aeri inciſae 4.

i. e.

Phyſiologica tentamina et obſeruationes, Auctore IOHANNE STEDMAMN, M. D.

Tentamen primum de diuiſionibus pulſuum exponit. In diiudicanda actione arteriarum, a ſanitatis regulis recedente, ad eius vel iuſto maiorem, vel minorem dilatationem, et ad eius pulſationes vel iuſto frequentiores, vel rariores, reſpici oportet: hae facilius diſquiruntur, quam illae, frequentius etiam a ſolito aberrant. Menſura igitur p. 5.

 cum

cum dilatationis, tum pulſationis opus eſt, ſi genera quaedam ſtabilire voluerimus. Inde pulſum
p. 7. magnum dicit Noſter, quum arteria vibrationibus excedit dilatationem naturalem, numero pulſationum menſurae vel aequali, vel eadem minore; paruum, quum arteria infra naturalem menſuram dilatatur, pulſationum vero numerus maior eſt vel ſuperior menſura; fortem, quum arteria dilatatione et numero pulſationum ſimul menſuram excedit; et debilem, quum dilatatio naturali minor eſt, numerus vero pulſationum menſurae vel aequalis, vel
p. 8. minor eadem. Cum vero dilatatio arteriae ſaepe adeo exacte definiri nequeat, ad primam claſſem pulſus frequens et rarus adhuc referri debet, nimirum numero pulſationum menſuram vel excedente, vel non attingente, extenſione tamen arteriae ad ſenſus non mutata. Has differentias in adiecta tabula, aeri inciſa, curioſius delineare annititur Cl. Auctor, in qua duae lineae parallelae, prout magis vel minus a ſe inuicem diſtant, diuerſos dilatationis arteriae gradus denotant, et vndae intra has deſcriptae, prout vel altiores vel profundiores, vel longiores vel breuiores, vel latiores vel arctiores ſunt, additis ſimul numeris, pulſationes deſignant. Docet poſtea, in quo pulſus magnus a forti,
p. 10. et paruus a debili, differat, et aliud pulſuum genus prioribus adiungit, nempe plenum, quum in ſyſtole diameter non ad iuſtum gradum contrahitnr, quod a plenitudine vaſorum ſeu plethora proficiſcitur: qui quidem bene a pulſu magno diſtinguendus eſt.

p. 17. Septem ergo hae pulſuum claſſes, cuinam ſtatui corporis potiſſimum competant? fuſius exponit; quae tamen omnia hic repetere inſtituti noſtri breuitas nos prohibet: ac poſtea ex iſtis pulſus com-
p. 22. poſitos declarat, nempe mollem ac durum, celerem ac tardum, acutum et obtuſum, dicroton, intermitten-

tentem, aliasque ſpecies magis fictas, qnam veras eſſe addit, nempe formicantem, qui minimus gradus parui; vermicularem, qui debilis ſit; et vndo- p. 23.
ſum, myurum, et caprizantem, qui vel ab inaequali preſſione digitorum, vel ab inaequali ſitu diuerſarum arteriae partium oriatur. Aptius pulſus disquiritur, ſi digiti primum arteriam eouſque compri- p. 24.
mant, vt circulationem ſanguinis in ea quaſi intercipere videantur: poſteaque per gradus eleuentur, vt demum tactus nonniſi ſuperficialis reddatur, ſeruato ſimul calore naturali manus diſquirentis. Incertum ſignum gradus caloris naturalis ex pulſu deſumitur. p. 26.
Denique diſquiſitionem pulſuum in ſtatu ſano cor- p. 29.
porum maximopere commendat Cl. Auctor.

Tentamen ſecundum de menſtruatione agit. p. 33.
Originem eius Cl. FREIND in plethora menſtrua, p. 34.
a deficiente perſpiratione oriunda, ponit, hancque debiliori ſolidorum ſtructurae tribuit; vltimam vero cauſſam plethoram iſtam efficere non poſſe, variis argumentis Noſter demonſtrat, nimirum quantita- p. 36.
tem materiae perſpirabilis, quae, computo facto, ſingulo die retinenda eſſet, nulla fere ſymptomata; ſin autem ad duarum circiter librarum, ex FREINDII ſententia menſtruationis tempore excernendarum, pondus per menſem aſcendat, ea omnino peſſima producturam; vero ſimile non eſſe, vt ad nutriendum fetum natura vtatur defectu reali, nimirum defectu virtutis expellendi fluidum excrementitium: ſanguinem iſtum puriſſimum eſſe oportere, qualis tamen fere non ſit: increſcente aetate, cum functiones vitales omnes debilitentur, ideoque perſpiratio quoque minuatur, neceſſarium fore, vt fluxus menſtruus tunc augeatur potius, quam ſupprimatur: feminas in regionibus borealibus nonniſi aeſtiuo tempore menſtrua pati. Falſum etiam eſſe

 aſſer-

p. 40. aſſertum FREINDII, in plethora ſpiritus animales augeri, indeque actionem cordis et velocitatem ſan-
p. 46. guinis incitari. Potiorem autem cauſſam Noſter in plethora partiali ponit, quae a copioſis ramificationibus vaſorum, ad vterum vicinasque ei partes tendentium, et multitudinem harum ramificationum in reſpectu ad paucitatem truncorum maiorum, ex quibus oriuntur, pendet: ex qua conditione non poteſt non inſignis retardatio fluidi, per has partes mouendi, proficiſci. Ab ipſa hac in adeo minutos
p. 48. ramulos diuiſione debilitas vaſorum repetenda eſt, facile ideo impulſui fluidi maiori et ſubito ceden-
p. 50. tium: accedit ſtructura ramorum venarum ſpermaticarum, quae in proportione ad arterias amplae ſunt, valuulisque deſtitutae, adeoque omnino actioni arteriarum magis reſiſtunt. Si igitur ex his cauſſis ſanguis in minimis vaſculis ſtagnat, ab omni corruptione immunis manere nullo modo poteſt:
p. 53. acrimoniam ergo adeptus, vaſa ſtimulat, et, cum nouus a tergo ſemper accedat, tandem, vtraque hac cauſſa cooperante, ex orificiis arterioſis in cauum vteri ac vaginae excernitur, donec, vaſculis collapſis, tonus priſcus redeat, et fluidis, per has partes mouendis, iuſta velocitas reſtituatur.

p. 54. Similis fere ratio eſt fluxus haemorrhoidalis
p. 56. periodici. Inde Cl. Auctor copioſe docet, ſanguinem menſtruum, licet arterioſus ſit, neutiquam purum eſſe habendum. His tamen omnibus ſtabi-
p. 64. litis, difficilis quaeſtio eſt, cur haec excretio non niſi pubertatis demum tempore accedat? A ſolo incremento corporis abſoluto certe non pendet, cum illud adhuc continuari videamus, licet fluxus menſtruus iam inceperit. In genere defectus incrementi corporis non proficiſcitur a maiori firmitate partium, ſed a mole et pondere eius in proportione
p. 67. ad vim potentiae mouentis. Ad explicandam ergo

huius

huius rei caussam Cl. Auctor aptitudinem, seu dispositionem quandam naturalem vteri ad sanguinem menstruum recipiendum assumit, quae ante terminum pubertatis in eodem non adfuerit, pariter ac alias mutationes corporis humani, certis ac definitis vitae periodis proprias esse, perspicimus. Partialem porro plethoram ex vteri fabrica declarat, et exinde ad absorbentem quandam vim vasorum eiusdem concludit, atque ad illustrandam hanc opinionem exemplo seminum plantarum vtitur, quae non, nisi tum, cum perfecte matura sunt, calori et humiditati exposita hanc attrahunt, turgescunt, et germinant, idque non ab externis tantum istis caussis, sed etiam ex interiori ipsis propria structura. p. 73. p. 74.

Ex hac theoria transitus fit ad morbos vteri, caussasque et curationem fluxus menstrui impediti aut suppressi, doceturque, in obstructione pertinaciori vterum vel destitui facultate absorbendi sanguinem ex arteriis adiacentibus, vel, hac etiam facultate adhuc quodammodo subsistente, tamen deesse vim propellendi et excernendi eundem: indeque constituendum esse discrimen inter vsum remediorum resoluentium et stimulantium, neque ideo existere posse emmenagogum specificum. Caussam, cur interdum matres imbecilles, vel morbo affectae, infantes sanos et vegetos vtero gerant, et in lucem edant, suo quoque modo ad theoriam de virtute absorbente vasorum vterinorum refert, et sanguinem in vasis placentae percolari quasi ac depurari putat, vt salubrior et nutritioni fetus aptior euadat. p. 78. p. 82. p. 90.

Tentamen tertium de auxiliis mensurandi proportionales quantitates caloris disserit, quorum tamen neque breuis satis et concinna, neque perspicua notio hic exhiberi potest, quum vix sine p. 95.

 inspe-

inſpectione figurarum additarum mens Cl. Auctoris ſatis capiatur. Ad inueniendam determinandamque proportionem caloris aeris per ſe, varios gra-
p. 105. dus caloris artificialis efficit, dum peculiari apparatu quatuor, ſex, vel octo candelas ſebaceas vnius eiusdemque formae, conſiſtentiae atque magnitudinis circa thermometrum in aere libere haerens ponit, eaſque vno tempore, vel propius ad centrum totius apparatus, ſuper quo thermometrum pendet, adducit, vel magis ab eodem remouet. Hunc modum determinandi caloris gradus, ad varia poſtea phaenomena accuratius inueſtiganda applicari poſſe declarat. In addita protinus ab initio huius tractatus notula demonſtrat, DREBBELIUM non poſſe dici, inuentorem thermometri, cum illud vel anno 1620, vel tardius adhuc ab eo inuentum fuiſſe conſtet; SANCTORII vero aphoriſmi 1614 in lucem prodierint, quem quidem thermometri vſum cognouiſſe, ex ipſis eius ſcriptis vero ſimillimum ſit.

p. 123. Tentamen quartum, idque vltimum, inſalubres conſtitutiones aeris expendit, quae a defectu ventorum, maiori impetu accedentium, exoriuntur. Exemplo viciſſitudinis tempeſtatum, a menſe iunio 1732 vſque ad decembrem 1735 obſeruatarum atque inter ſe collatarum, oſtendit Cl. Auctor, mutationes, in barometro, thermometro et hygrometro conſpicuas, tanti momenti non fuiſſe, vt iisdem morbi epidemici grauiores non Edinburgi tantum, ſed et in pluribus Europae regionibus, quin in ipſa America duobus modo memoratis et proxime inſecutis menſibus graſſati, adſcribi potuerint; ſed veram ipſorum cauſſam in defectu ventorum vehementiorum, eo ipſo tempore obſeruato, poni oportere, praeſertim tunc validiores effectus editurum,

cum

cum corpora magis ad morbum suscipiendum idonea sint, minusque roboris habeant ad eidem resistendum: similem etiam morbum, antequam Edinburgi incolas inuaderet, epidemicum inter equos grassatum esse cet. Frequenter etiam contagium morbosum, per naues in aliquam regionem delatum, putari, ad quod tamen euoluendum depuratio aeris, minus rite procedens ob ventorum defectum, plus contulisse iudicanda sit, quod inprimis recentissimo exemplo pestis, quae Messanam anno 1743 depopulata est, demonstrat, quam a naue Genuensi inductam dicebant; cuius tamen potiorem caussam frequentioribus austris et coelo nubilo, funestum hunc morbum praegressis, et ipso iam saeuiente adhuc praesentibus, adscribit. p. 137.

VIII.

IOANNIS ANTONII SCOPOLI Phil. et Med. Doct. S. I. R. et Apost. Maiest. Mont. Ciuit. Idriae Physici, Chem. et Metallurg. Profesfor. Supr. Offic. Min. Ibid. Assessor. Soc. Oecon. Lusat. Sup. nec non Caes. Reg. Agric. Styriacae, Gorizensis et Labacensis Socii Annus I. historico - naturalis. Lipsiae. sumtibus Christ. Gottl. Hilscheri 1769. 8. pl. $10\frac{1}{2}$. Annus II. ibid. eod. pl. $7\frac{1}{2}$. Annus III. ibid. eod. pl. 7.

Cel. huius operis Auctor, cuius in variis historiae naturalis capitibus doctrinam, pluribus ex speciminibus iam perspectam habet eruditus orbis, apud se constituit, suas ad scientiam naturalem et agriculturam pertinentes obseruationes, singulis annis, publici iuris facere.

Ordi-

Ann. I. Orditur vero primum annum hiſtorico-naturalem *) a ſpecimine ornithologiae, in quo aues, quas aut ipſe in muſeo conſeruat, aut in viuario Caeſareo et Muſeo Turriano Viennae vidit, deſcribuntur. Quo in labore ad ill. quidem LINNAEI ſyſtematis ordinem progreditur, ita tamen, vt et in generum et ſpecierum enumeratione aliqua facta ſit mutatio. Et primo noua quaedam condidit genera, quae Ill. LINNAEUS non habet; deinde duo
p. 78. quoque ex Kleinianis introduxit. Noua illa ſunt: *Vria* Cl. BRÜNNICH ex *Anſerum* ordine. Diſtinguitur a colymbo, cui vicinum eſt genus, tibiis paene minime dentatis, digitis omnino palmatis. Ad *Ploti* vero genus Kleinianum potius referenda eſſe videtur ſpecies illa vnica *Vria Lomuia*, quam ex BRÜNNICHII ornithologia hic adduxit Cl. Auctor, et quae apud LINNAEUM *Colymbus Troile* vocatur.
p. 110. Aliud nouum genus *Trachelia*, Cl. SCOPOLI ad *Grallarum* retulit ordinem, cum apud LINNAEUM in *Paſſerum* ordine ſit, vbi vnica huius generis Scopoliani ſpecies *Trachelia pratincola* ad *Hirundines* refertur et *Hirundo pratincola* vocatur. Ipſe Ill. Archiater auem hanc, a KRAMERO olim deſcriptam, mediam inter *hirundines* et *grallas* dicit, ob femora
p. 154. ſeminuda. *Syluiae* nomen genericum impoſuit Cel. Auctor

*) Huius anni verſio germanica prodiit Lipſiae 1770. 8. Auctore Cl. F. C. GÜNTHER Med. D. Archiatro Coburgenſi et Practico Cahlenſi, qui, cum ipſe auium collectionem poſſideat, et in ornithologia non leuiter verſatum ſe praeſtet, notas egregias adiecit, in quibus vel mentem Auctoris explicat, vel de victu, habitaculis, et moribus auium diſſerit, vel characteres a Cl. SCOPOLI prolatos emendat. Promiſit ſe ceterorum annorum translationem moliturum, quod optamus, cum id non ſine vſu in augendo hiſtoriae naturalis et agriculturae ſtudio fore ſperemus.

Auctor nonnullis *Motacillae* ſpeciebus, quas ex eo quod arboribus inſideant, vocemque in volando nullam edant, ab illo genere diuellendas eſſe credidit. Ex his ſunt: *Luſcinia*, *Curruca*, cet. Ex Kleinianis recepit Cel. Auctor *Brantae* genus, quod ab Anatibus roſtro attenuato, et digito poſtico per vnguem validum, teretem, membrana ſubtus alatum, terminato, diſtinguitur. Species, quas huc retulit omnes, ſubdiuiſione facta, inter *Anates* comprehendit LINNAEUS. *Ploti* genus ad KLEINII deſcriptionem idem ſtabiliuit, vt a *Mergo* roſtro tantum edentato diuerſum. p. 67. p. 72.

Deinde Cl. Auctor varia genera nouis quoque ſpeciebus locupletauit, vt genus *Strigis*, *Colymbi*, *Lari*, *Ardeae*, *Ralli*, *Tetraonis*, *Emberizae*, *Fringillae*, *Motacillae*, nec non quasdam Linnaeanas ſpecies aliis generibus ſubiecit. Sic *Coruum pyrrhocoracem* et *graculum* LINNAEI, Cel. Auctor pro vna ſpecie, diuerſis anni temporibus colore pedum variante, habet, et ad *Graculae* genus refert, vti *Diomedeam exulantem* LINNAEI ad *Procellarias* transtulit. Porro *Sterna nigra* LINNAEI ad *Laros*, et *Recuruiroſtra auocetta* EIUSDEM ad *Scolopaces* abire iuſſa eſt. *Turdum roſeum* LINN. *Sturnorum* generi inſeruit. *Fringillam* autem *Carduelem*, et *Spinum* LINNAEI *Emberizis* adnumerat. *Sturnus cinclus* LINN, nunc ad *Motacillas* pertinet. Caeterum deſcriptiones omnium harum auium accurate elaborauit, differentias appoſuit, et ſynonyma quoque et nomenclaturas Carniolicas, Germanicas atque Italicas addidit. p. 40. p. 74. p. 82. p. 92. p. 130. p. 144. p. 152.

Secundus annus iter Gorizienſe et Tyrolenſe, atque obſeruationes de Cucurbita pepone et de Lichenis Islandici viribus medicatis continet. Scopus prioris itineris res agraria fuit. Pauca in eo animalia Ann. II. p. 7.

malia, nullae vero plantae deſcribuntur, quas *Florae Carniolicae* Auctor Cl. inſeruit. Paſſim obſeruationes nonnullae mineralogicae communicantur, vt
p. 9 de *humo atra* (quam chemice Cl. Auctor examinavit, et, eam ex argilla particulis martialibus et in-
p. 20. flammabilibus copulata conſtare, reperit) de *terra*
p. 28. quadam martiali *Medeenſi* rubra, de *Coralliis* variis *petrificatis* cet.

p. 37. Obſeruata in itinere Tyrolenſi ſecundum ſyſtematis naturae ordinem deſcribit Noſter. *Salmonem alpinum*, *ſalmarinum* et *ſaluelinum* L. diſtinctas eſſe ſpecies dubitat. Plantae, quarum deſcriptiones hic
p. 41. communicantur, ſunt: *Pederota* (Bonarota MICHELII) *coerulea* et *lutea* : *Veronica ſaxatilis*, *fruteſcens* et *bellidioides* ; *Valeriana montana*; *Theſium alpinum* ; *Rhamnus ſaxatilis* et R. *Lycium* (graine d'Avignon); *Campanula barbata*, *rotundifolia*, *linifolia*; *Phyteuma haemiſphaerica*, *pauciflora*, et *comoſa*, varietates tantum ſunt vnius eiusdemque plantae, quae a ſolo natali pendent; *Laſerpitium latifolium* ; *Allium ſchaenopraſum* ; *Hemerocallis Liliaſtrum* ; *Daphne Cneorum*; *Saxifraga ſtellaris*, *autumnalis*, *ceſpitoſa* ; *Saponaria ocymoides* ; *Sempervivum arachnoides*; *Potentilla Tyrolenſis*, et *aurea*; *Ciſtus canus* et *tomentoſus*; *Anemone Flemmenſis*; *Aiuga pyramidalis*; *Meliſſa Pyrenaica*, quam LINNAEUS ad *Hormini* genus refert; *Clypeola alyſſoides* ; *Iberis rotundifolia* ; *Geranium cicutarium* ; *Vicia ſyluatica* ; *Hedyſarum Onobrychis*; *Aſtragalus Cicer*; *Lotus ſiliquoſus*; *Scorzonera humilis*; *Andryala aurea*; *Hieracium alpinum*; *Crepis arenoſa* ; *Cirſium Britannicum*, *defloratum*, *acaule*, *ſpinoſiſſimum*, et *Eryſithales*; *Gnaphalium leontopodium* ; *Tuſſilago alpina* ; *Senecio alpinus*; *Aſter alpinus*, et *Bellidiaſtrum*; *Orchis nigra*; *Pinus Mugho*, et *Cembra*; *Salices alpinae* duae; *Acroſtichum ſeptemtrionale*; *Lichen miniatus* cet. His plantarum deſcrip-

ſcriptionibus annexa ſunt varia corpora mineralia, p. 69.
circa quae Cl. Auctor aliquas in hoc itinere obſer-
tiones facere potuit. Inter illas examen chemicum p. 73.
Baſaltis ſpumae lupi reperitur, ex quo patet ineſſe huic lapidi terram ferriferam, irreducibilem, principio terreo ſpecifico ac forte alcalino vnitam, quae vna cum *terra* vitreſcibili ſtrias radiosque, in minerali hoc corpore occurrentes, conſtituat, abſque vllo arſenici aut ſulphuris mineralis additamento. Hinc putat non omnem ſpumam lupi ferrum aut ſtannum et arſenicum continere, vt varii mineralogi docuerunt. Obſeruationes oeconomicas omit- p. 97.
timus. His addita ſunt varia, quae botanicam deſcriptionem et culturam Cucurbitae peponis ſpectant. Tandem de viribus medicis lichenis Islan- p. 107.
dici varia Cl. Auctor monet. Eo non ſolum ſues, equi, et boues intra breue tempus ſaginantur, ſed et cum lacte decoctus in phthiſi, rachitide, cachexia, ob vim nutrientem et roborantem egregios effectus praeſtat, quod pluribus obſeruationibus hic confirmatur.

Initium anni tertii hiſtorico naturalis facit ſolu- Annus III.
tio quaeſtionis, an, vt PLINIUS (L. 29. Cap. I.)
aſſerit, medici olim Roma pulſi ſint, et Romani per P. 5.
ſexcentos annos medicis caruerint? quod nunquam factum eſſe Cl. SCOPOLI aſſerit. Oſtendit vero primum variis Auctorum celeberrimorum teſtimoniis et exemplis Plinianae hiſtoriae nullam fidem deberi; deinde probat medicos intra temporis, a PLINIO commemorati, ſpatium Romae fuiſſe; CATONEM, cuius auctoritatem PLINIUS affert, honorifice de medicis ſenſiiſſe; legem porro Aquiliam PLINIO obſtare; plures epidemicos morbos Romae ſaeviiſſe, in quibus Romani vſi ſint medicis; templa illos APOLLINI, AESCULAPIO et ſaluti exſtruxiſſe, imo AESCULAPIUM ipſum Romae fuiſſe cet. Quibus

omni-

omnibus catalogum aliorum medicorum, Romae degentium addit, in quo ii inprimis commemorantur, qui a Iulio Caeſare ad Hadriani tempora in eadem
p. 28. vrbe floruerunt. Secunda huius anni commentatatione luis bouillae ſymptomata, cauſas, mutationes, ac remedia praeſeruatiua et curatiua Auctor Cl. deſcribit. *Luem bouillam*, quam veteres μαλίς vel μαλίη dixerunt, febrem inflammatoriam contagioſam Auctor Cl. vocat. Huius quatuor ſpecies iam veteres fecerunt.

1) *Seroſam* ſcilicet, quam Germani (*den ſchwarzen Brand*) ſ. gangraenam nigram vocant, in qua pituitoſus vel viſcidus humor ex ore et naſo fluit.

2) *Siccam*, quae et (*die Bräune*) brunella vocatur, in qua nullum ex ore et naſo ſtillicidium apparet.

3) *Articularem*, ſ. inflammationem articulorum, (*die Knochenentzündung.*)

4) *Cutaneam*, ſ. gangraenam calidam, (*der heiſſe Brand.*)

Seroſa vero triplex eſt, *maligna*, *anginoſa* et *pulmonalis*. Priorem LANCISIUS deſcripſit, in qua boues, quaſi fulmine tacti, ſubito intereunt, quae in animalibus effoetis tantum ac debilioribus occurrit. *Anginoſa* cum puſtulis et vlceribus in lingua, et effluxu ſeri ex naribus, coniuncta eſt. In *pulmonali* omaſus indigeſto pabulo repletus eſt, tuſſis animal moleſtat, et ſaepius pulmones vario modo laeſi ſunt. His praemiſſis, de cauſſis, progreſſum luis fouentibus, ſignis mutationis in mortem vel ſalutem, et remediis variis praeſeruatiuis et curatiuis agit. Inter praeſeruatiua numerantur phlebotomia, ſal culinare, nitrum, fel vitri, decoctum herbarum amaricantium v. c. cardui benedicti cet. quo multos a lue praeſeruatos fuiſſe boues Cl. Auctor notat. Quod ad curationis methodos attinet plurimae tum ex aliis, tum ex propriis obſeruationibus hic adducuntur. Inter illas eſt cura ab Ill. SWIETENIO in epiſtola manu-

ıuſcripta commendata. Ex conſilio vero eius, ılac prima morbi ſigna ſe manifeſtant, (caput ıpe pendulum, oculi triſtes, ceſſans ruminatio) --ıaens remedium per infundibulum infundatur mane in fauces: Recipe vitrioli albi vnciam ſemis, mellis vncias tres, aquae purae libram vnam ſemis, miſce. Potus copioſus quoque tepidus ex decocto furfurum detur, et idem remedium per tres dies repetatur. In adulto morbo nocet. Remedio hoc adhibito, potus copioſus ſolus reliquam curam abſoluit, cui acetum addatur, vel in quo fructus acidi decoquantur Sequuntur obſeruationes de coeruleo Berolinenſi, aliisque laccis. Experimenta, a Cl. Auctore fuſius hic deſcripta, probant, principia conſtitutiua coerulei Berolinenſis eſſe oleum animale tenuiſſimum, alcali volatile, particulas martiales, et terram aluminis: a nimia copia particularum martialium colorem nigrum oriri, eumque, particulis his ab acidis ſolutis, quoque diſſipari, et coeruleum denuo redire: ſuperfluum denique acidum impedire, ne color coeruleus praecipitationis tempore ſtatim ſe prodat. In obſeruationibus de laccis experimenta refert, quae demonſtrant, terram aluminis a phlogiſto vegetabili certis ſub conditionibus colorari, differentiam vero coloris a differentia principii inflammabilis oriri. Vltima denique huius anni commentatio experimenta circa mineram auriferam Nagyayenſem continet. Notum eſt plurimos mineralogorum, et HENKELIUM inprimis, aſſerere, aurum non, vt vocant, mineraliſari, ſed ſemper natiua ſub forma mineris, e quibus educatur, ineſſe, quamuis ob paruitatem auri puncta non ſemper nudo oculo conſpici queant. Hoc vero falſum eſſe, aliqua minerae ſpecies, quae in Transſylvania circa *Seckeremb* non procul a *Nagyay* reperitur, probat, ex qua, licet ne minimam auri natiui por-

p. 67.
p. 76.
p. 79.

tionem contineat, insignis tamen auri copia fusionis ope educitur. Constat autem laminis nigricantibus, tenuibus, nitidis, quae quarzo solido inhaerent *).

p. 107. Ex tentaminibus, quae cum ea Cl. Auctor instituit, concludit: esse eam galenam lamellosam, seu terram plumbariam, modice sulphuratam, principibus auri et argenti, nec non martialibus particulis intime nuptam, quae volatiles partes plurimas contineat, aurumque et argentum, quod ex ea obtineatur, non eductum, sed productum esse.

*) Prima mentio huius rarissimae minerae, quae inprimis ex liberalitate Ill. DE BORN, qui rebus metallicis in Bohemia nunc summa cum laude praeest, mineralogis exteris cognita reddita fuit, facta est in libro, inter nos rarissimo, cuius titulus est: *Mineralogia magni principatus Transsyluaniae, conscripta*, a IO. FRIED. WALSKY S. I. Sacerd. Claudriopoli 1767. 4, p. 85. qui in ea cum antimonio aurum mineralisatum esse credit. Experimenta, quae in libro Cl. SCOPOLI, de quo iam ad lectores retulimus, continentur, Cl. SCHREBERUS breui de hac minera commentario inseruit, qui in EIUSDEM *Cameralschriften* T. II. p. 136. reperitur, cui nonnullae obseruationes et emendationes, a Cl. BRÜNNICHE factae additae sunt. Post Cl. SCOPOLI idem Cl. BRÜNNICHE in noua, quam curauit, mineralogiae Cl. CRONSTAEDT in germanicam linguam translatae editione, huius minerae mentionem fecit, et Cl. SCOPOLI sententiam sequutus est. Cl. vero DELIUS in eleganti libro: *Abhandlung vom Ursprunge der Gebürge* etc. qui Lipsiae 1770. 8. prodiit, p. 122. seq. probat: aurum cum antimonio mineralisatum in hac minera esse, eaque occasione etiam de pyrite aurifero Facyebaniensi egregias obseruationes profert.

IX. Ex-

IX.

Experimenta circa naturam bilis. Dissertatio Praeside IACOBO REINBOLDO SPIELMANN. Resp. *I. M. Roederer.* Argentorati. 1767. 4. pl. 8.

Praemissis generalioribus de bilis secretione et variis qualitatibus, odore, sapore, colore, viscedine, grauitate, sententiam Cl. PRINGLE *) explicat Cl. Auctor, qua ille verum inter alcalinas et putridas substantias discrimen dari, et harum effluvia phlogisto, cum salino principio, certa lege combinato, tribuenda esse autumat. Cum his opposita Cel. GABERI experimenta comparat; qui omnes corporis animalis partes calori thermometri REAVMURII 25 gradus ad 28 expositas, cum omnis generis acidis efferuuisse testatur. Ipse quidem GABERUS experimenta Pringliana ita interpretatus est, vt tempus; quo nasceretur alcali, et quo in auras auolaret, celerrime sibi succedere diceret, ideoque illud spatium temporis, quo efferuescentia oriri potuisset, breuissimum fuisse. Attamen Cl. Auctor, repetito omni cum cautione experimento, nihil horum obseruare potuit, donec Cl. SPIELMANN in sanguine bouino, cui vitrioli spiritum affunderet, veram efferuescentiam ostendisset. In bile autem, testante iam MACBRIDE, horum nihil vnquam accidit.

p. 10.

p. 14.

Reposuit bilis bubulae diuersas quantitates cum variis corporibus naturalibus in vasis separatis. Et neutra quidem salia fundum vasis subito petierunt; tartarus tamen vitriolatus tardius, nitrum

p. 18.

*) vid. EIUSDEM appendix (to the Obseruations on the diseases of the army in Camp and Garrison) containing experiments upon septic and antiseptic substances. Lond. 1753. Paper. VII. Exper. 43. p. 384.

nitrum celerrime, pelluciditate non turbata. Terra absorbens fundum item petiit, et pelluciditatem p. 20. liquoris restituit. Quae corpora cum per aliquot septimanas cum bile committeret, veritatem assertii Pringliani agnouit: alcalia fixa et volatilia aeque, ac acida putredinem non vrgere, sed arcere potius; terras, e contrario absorbentes, septica vi eandem imminentem accelerare.

p. 22. Gradus caloris naturali maior, ebullitorio minor, exhalata liquida bilis parte, *sapam*, s. extractum eius efficit, quod in libero aere mollescit, putredine tamen non corrumpitur, in calore liquefit, igne inflammabile, in aqua solutum, biliariam naturam iterum induit.

p. 23. Destillatione bilis humanae drachmarum trium et scrupulorum duorum pondere Cl. Auctor obtinuit: 1) liquoris insipidi mediae naturae drachmas duas. 2) Spiritus vrinosae naturae, cui etiam multum olei adhaerebat, scrupulos duos. 3) Olei adusti circiter grana octo. 4) Carbonem nigrum, ex quo magnes nihil attrahebat, et qui elixiuatus purum alcali prodebat, ex cuius praesentia Auctor acidum quoque inesse iudicat, cum omne alcali ex acido igne producatur. Bilis putridae, destillationi subiectae, eadem plane ratio fuit.

p. 26. Acidum bilis principium ope vrinosi alcali expellere frustra tentauit; nec melior successus eius experimenti fuit, quo alcali volatile, addito tartaro vitriolato, e bile, destillatione, expellere crediderat, attamen in ea operatione hepar sulphuris nactus est. De sanguinis venae portarum et cauae differentia, et varia particularum salinarum et oleosarum proportione, ex instituto experimento certior factus non est. Dehinc ad experimenta, sine igne, cum diuersis liquoribus progreditur, ex quibus sequentia notamus: acida mineralia concentratissima ebullire faci-

faciunt bilem, eiusdem colorem mutant; nitri acidum id peculiare ostendit, vt quasi fermentationem produxerit, in qua depositum coagulum ad superiora vasis attolleretur, vbi spumae instar liquori, caeterum claro, supernataret. Quod phaenomenon Cl. Auctor a partis inflammabilis bilis cum acidi phlogisto pugna deriuat.

Ex liquore, a praecipitatione per acidum vitriolicum residuo, duplices crystallos, alias sali mirabili p. 35.
GLAUBERI analogas, alias plumosas, quasi seleniticas, obtinuit Cl. Auctor. Nitri acidum crystallos, nitro cubico similes, largitum est. Salis denique acidum eas, quae sali culinari accederent. Concludit exinde, alcali minerale in bile esse, quod a sale marino, per varias vias in corpus ingesto, deriuat. An vero illud medium sal integrum, an quoad partem tantum alcalinam in sanguine resideat, per vstulationem determinare cupidus, carbonem, ab ea operatione residuum, elixiuando, crystallos iterum duplices, cubicas nimirum decrepitantes, et oblongas in aere fatiscentes, (ideoque salis mirabilis aemulas) nactus est, quod aut ab acido catholico, quod in salis acidum mutatum fuerat, in corpore iterum restituto, aut a noua acidi vitriolici ex terra et aqua productione, ortum esse coniicit.
Coagulum bilis, ab acidis mineralibus relictum, na- p. 39.
turam resinae siue gummiresinae induit, et, pro varia acidi indole, magis minusue in aqua soluitur; vinum autem, alcohol, et alcalia illi pro menstruo sunt.

Vegetabilia acida bilem minori cum violentia p. 41.
mutant, si acetum, ab aerugine destillatum, excipias. Reliqua autem, si a crassiori bilis coagulo separaueris, massam melliformem, in spiritu vini et aqua perinde solubilem, cui nihil salini inhaeret, relinquunt. Cum bile bubula capta eadem experimenta,

 idem

idem penitus largiuntur. Alcalia bilem aeque
p. 42. soluunt, sed tardius, quam acida. Volatile alcali, dum attollitur, partes aquosas bilis abripit, et magma spissum cum salinis particulis adhaerentibus relinquit. Vegetabile alcali, ob diuersam erga oleosam et aquosam bilis partem affinitatem, solutionem, in duplicem portionem secedentem, obtulit, oleosam, et aquosam; quarum haec duplices denuo crystallos, oblongas, et cubicas deposuit. Putridae bili admixta alcalia idem plane docuerunt.

p. 43. Colorem, quem mixtus cum bile violarum syrupus prodit, viridem, Cl. Auctor non pro alcalinae indolis signo habendum esse existimat, cum potius a colore bilis liuido, cum coeruleo syrupi
p. 44. mixto, producatur. Fermentati vegetabilium liquores adhibiti minus constantia phaenomena dederunt; siquidem vinum acidum vegetabile imitatum est; cereuisia, pro vetustate, magis minusue bilem mutauit; spiritus vini bili se miscuit; alcohol vnctuosam massam praecipitauit.

p. 45. Porro Cl. Auctor Pringliana experimenta, de fermentatione, a partibus animalium ad putredinem procliuibus, in vegetabilibus excitata, repetiit, eaque genuina inuenit. Ridiculam inde eorum opinionem esse declarat, qui bilem inceptam in ventriculo fermentationem supprimere statuant; et de incongrua eorum methodo, qui in bilis inertia amara vegetabilia substituant, iudicat. Cl. SEE-
p. 48. GERI assertum, sanguinem, e vena missum, bile affusa, fluidum aequaliter manere, repetito aliquoties experimento, verum esse inuenit. Saponaceam
p. 50. bilis naturam indagaturus Cl. Auctor hanc, cum aqua frigida commissam, ab eadem ex integro recipi, inque ea mixtura omnia, quae in aqua solubilia sint, corpora solui, spumas facillime ex agitatione produci, minimeque olei naturam prae se ferre vidit.

Ean-

Eandem indolem vt disquireret, in diuersis vasis lac purum, bilem cum diuersa lactis portione, et lac cum sapone officinali reposuit, leuiter tecta, loco modice calido; coxit eandem bubulam cum lacte; agitauit alias portiones earundem substantiarum in mortario; emulsionem quoque seminum cum et sine bile reposuit; atque ex his omnibus comprobatum ei est: bilem neque principiorum lactis secessum, neque eius acescentiam morari, vt vtramque potius acceleret; eandem tamen ab acido naturali lactis, licet debilissimo, coagulari. p. 51.

Vnguinosa animalium olea a bile nunquam tam perfecte, quam a sapone vulgari subigi solent, sed, etsi aliquantulum iuncta fuerint, breui tempore separari obseruauit. Idem in amygdalarum, lini, et oliuarum oleo, imo et butyro perspexit. Ex oleis destillatis, instituto cum oleo sabinae, anisi, et terebinthinae experimento, id redundauit, vt horum nullum, bilis interuentu, vt ope saponis fit, in aqua suspendi posset, licet ea etiam bilis minus, quam aquae connubium respuerent. Vetustate autem aliquantumuis corruptum terebenthinae oleum, cum bile et aqua ex integro coiit, quod Cl. Auctor euoluto per vetustatem acido tribuit. p. 54. p. 56.

Resina ope bilis non magis cum aqua mixta fuit. Ex his experimentis colligit Auctor: Bilem esse substantiam, ex acido animali et oleo vnguinoso, ad certum gradum rancido, efformatam, multa aqua dilutam, cui et serum et varium salium genus, marinum, mirabilis aliquid, forte et alcali mineralis nonnihil, et terra, per animalis oeconomiae rationes inhaerent. p. 57. p. 60. p. 61.

Vsum bili denique eum tribuit Cl. Auctor, vt motum intestinum in digestione promoueat, fermentationem augeat, et, si saponacei aliquid habet, eo vniat cum aquosis oleosas partes, mo-

tum vermicularem ſuſtentet, muci inteſtinalis viſcedinem minuat, ne vermiculorum forte ingeſta oua excludantur, amarore ſuo caueat, et, officiis ſuis rite defuncta, cum foecibus, quas tingit, eliminetur.

X.

Bericht von den heilſamen Wirkungen der Kinkina oder Peruvianiſchen Rinde, und von der Nichtigkeit der Vorurtheile, welche das Publicum gegen dieſe Rinde noch hat, mit einem Anhange von dem innerlichen Gebrauche des Schierlings, Bilſenkrautes und Münchskappen Extractes von IOH. GEORG. SCHENCKBECHER *der Weltweisheit Baccalaureus, der Arztneygelahrheit Doctor, Feld-Stabsarzt bey der Armee Ihrer Käyſerlichen Majeſtät aller Reuſſen. Riega und Mietau. verlegts Iohann Friedrich Hartknoch* 1769. 8. 174 *Seit. mit der Zueignungsſchrift.*

i. e.

Relatio de ſalutaribus effectibus chinae ſeu corticis Peruuiani, et de leuitate praeiudiciorum, quae homines contra eam formant. Cui accedit tractatus de interno vſu cicutae, hyoſcyami et aconiti extracti. Auctore IO. GEORG. SCHENCKBECHER. M. D,

Fallere ſe eos, qui corticem Peruuianum pro veneno, quod vitam humanam potius deroget, quam proroget, habeant, tribus in ſectionibus Cl. SCHENCKBECHER demonſtrat. Ac primum quidem cauſſae ab eo enarrantur, cur cortex, remedium in primis febrium intermittentium, ſaepenumero

mero noceat: dein plurimi morbi, in quibus cortex optimo cum ſucceſſu adhibetur, commemorantur; additis nonnullis morborum hiſtoriis, a Noſtro ope corticis curatorum. Ac denique de ortu, vſuque corticis medico, ac eius deprauatione, quae omnia ſalutari huius corticis effectui officiant, diſſeritur.

Incommoda, quae vſum corticis interdum ſequuntur in febribus intermittentibus, non cadunt in corticem bonum, ſed in eius, vel abuſum, vel deprauationem, vel in ipſam febrium intermittentium indolem. Hoc demonſtrat Cl. Auctor exemplis aliorum Auctorum partim, partim ſuis. Obſeruauit nimirum anno quinquageſimo nono huius ſeculi, febrem intermittentem cum lethargo in ſtadio horroris ſimul cum anheloſa reſpiratione: porro tertianam epidemicam cum oedemate faciei et pedum, facile atque iterato reuertentem, quae aegros valde debilitaret, ac potiſſimum vias, digeſtioni inſeruientes, et cui cachexiae obſtructiones ac morbi neruoſi ſuccederent. Haec ſymptomata omnia cortici a nonnullis tribuuntur; Noſter vero ex natura huius febris ea explicat. p. 23.

Tum corticem, ſi cum ea, qua decet, circumſpectione adhibetur, non ſolum febres intermittentes, ſed et multos alios morbos internos aeque, ac externos iuuare a Noſtro probatur. In febribus putridis quippe, in gangraena atque ſphacelo aliisque. Atque hic inſeritur obſeruatio de ſphaceloſo ſcroto, de ſpina ventoſa oſſis zygomatici, de febribus putridis inteſtinalibus, de fluore albo lacteo, de ſphacelo membri virilis. Quae omnia cum a nobis repeti nequeant, exempli loco eam obſeruationem, quae de ſpina ventoſa oſſis zygomatici agit, elegimus. p. 59.

p. 72. Vir triginta et trium annorum, ad ſcorbutum procliuis, lue venerea aliquoties inquinatus, nec vnquam radicaliter ab ea liberatus, quoniam, loco ſaliuationis, colicam et dyſenteriam mercurius excitabat, per quatuor annos palliatiue tantum eſt curatus. Interea autem ſemper propemodum paſſus eſt aeger cephalalgiam, quae ſubinde cum defectu virium, febreque lenta augebatur. His accedebat vlcus fiſtuloſum menti, vti Noſter ſuſpicabatur, cum carie, quod diu quidem tractatum, tandem tamen, profunda relicta cicatrice, coaluit. Symptomatibus autem, quae ſupra enarrauimus, auctis, aeger demum ad Cl. Auctorem accedebat. Tabe iam emaciatus et tuſſi continua humida, cum copioſo, flauo ac inſigniter foetente ſputo, et laeſa reſpiratione vexatus, potiſſimum conquerebatur noctu de pertinaci capitis dolore, et inde pendentibus inſomniis. Gena dextra erat rubra et tumebat, absque ſignis tamen inflammationis: leniter preſſa gena, dolorem lancinantem internum percipiebat aeger, qui quoque, ſine preſſione externa, plus minusue aderat. Lenioribus bechicis aliisque medicamentis plane propemodum fruſtra adhibitis a Noſtro, aliam medendi methodum hic eſſe eligendam cenſebat. Atque cum Cl. Auctor omnia ſymptomata, huic aegro communia, a coniunctione ſcorbuti cum inueterata lue venerea in eius humoribus proficiſci arbitraretur, et, ob dolorem permanentem in gena, ſpinam ventoſam oſſis zygomatici ſuſpicaretur, ob ſummam aegri imbecillitatem, de depurandis fluidis ac roborandis ſolidis praecipue cogitabat, vt, chylificatione ac ſanguificatione correctis, viribusque inde recuperatis, rite poſſet ſaliuatio in hoc aegro excitari. Atque hoc praeſtitit quoque Cl. Auctor ſero lactis cum aqua calcis, et, ſuccis plantarum expreſſis, ab aegro recuſatis, et a

No-

Noſtro ſepoſitis, quoniam ſymptomata peiora reddebantur, cortice Peruuiano, cuius quatuor libras intra decem hebdomadas deglutiuit aeger, ita, vt ſymptomata imminuerentur, aegerque ſeſe bene haberet. Interea ſub oſſe iugali paruulum foramen deprehendebatur, ex quo pus tenue emanabat. Quo dilatato, vlcus fiſtuloſum verſus orbitam in conſpectum veniebat, cui aliud verſus aurem accedebat. His externe ex chirurgiae legibus tractatis, nec vlla ſanationis per ſola externa remedia ſpe relicta, recuperatiſque tum temporis aegri viribus, ſaliuatio tanto cum ſucceſſu in hoc aegro eſt excitata, vt vlcera ſanata, et aegrum omnino ſanitati penitus reſtitutum, maxima cum voluptate Cl. Auctor videret.

In tertia tandem ſectione diſſeritur de corticis Peruuiani ortu, vſu medico, variis eius deprauationis modis, notis bonitatis, ac forma, qua ille optime aegris propinari poteſt. Quod ad formam attinet, optima Noſtro videtur in puluere, vel cum aqua, vel ſyrupo, aut adhuc melius cum mucilaginibus, e. c. tragacanthae, in electuario. Recepit inde Cl. Auctor extractum corticis Peruuiani, illudque per mucilaginem tragacanthae in electuarii formam redegit. Ceterum non reiicit choccoladam, ex cortice paratam. p. 115.

Sed veniamus iam ad tentamina, Stoerckianis nonnullis cum remediis a Noſtro inſtituta, quae huic tractationi ſunt annexa, ſimul cum indice Auctorum, quibus Noſter in hoc libro conſcribendo vſus eſt. Ac primum quidem concernit extracti cicutae vſum in glandulis induratis. Multis in et externis remediis fruſtra adhibitis, vncia vna et dimidia ſolius huius extracti deglutita, lenes dolores p. 144.

cum

cum pruritu in his glandulis perſentiſcebantur, et earum induratio ſubinde ceſſabat.

p. 146. Tentamen cum eodem extracto in teſticulo indurato ſiniſtro. Febre tertiana ſuperata, de teſticulo conquerebatur aeger. In hanc rem cum Noſter inquireret, nec vlla venerei miaſmatis ſigna, ne ſuſpicio quidem, adeſſent, arbitratus eſt, hoc ex metaſtaſi materiei morboſae relictae eſſe profectum; praeſertim, cum alio tempore eidem aegro, eademque in parte, aeque ſimilem poſt febrem fugatam, idem accideret. Variis in auxilium a Noſtro vocatis remediis, minime efficacibus, cicutae extractum et huic aegro propinabatur. Primis diebus nihil inter eius vſum aeger ſentiebat. Sexto vero et ſeptimo die, dolorem in teſticulo animaduertebat, acus puncturae ſimilem. Ab hoc tempore tumor ſubinde ita decreſcebat, vt die vigeſimo decembris nihil morboſi ſpectaretur. A primo itaque ſeptembris ad vigeſimum decembris diem quinque propemodum vncias extracti cicutae deglutiuit. Interea octies laxante, decocto bardanae, et externe emplaſtro de meliloto, Cl. Auctor vſus eſt, et aeger ſemper ſeſe bene habuit.

p. 153. Tentamen de cicutae extracto in tumefactis atque induratis glandulis aurium et maxillae, quae quoque poſt febrem intermittentem remanſerant. Hoc extracto propinato, et hic aeger ſanitati reſtituebatur. Sumſit, a ſexto die auguſti ad vndecimum ſeptembris, vnciam vnam et dimidiam fere. Praeterea quater laxauit, decocta radicis petroſelini potauit, nec vllum doloris ſenſum in glandulis percepit.

p. 156. Tentamen cum aconiti napelli extracto in pertinaci febre intermittente. Per annum, et quod excurrit, aeger laborabat febre intermittente tertiana irregulari, quae per octo dies interdum ceſſabat. Tum in quartanam tranſibat. Per quinque hebdoma-

domadas huius febris quartanae, a datis medicamentis, nulla animaduersa mutatione, aconiti extracti, cum saccharo commixti, in aequalibus partibus vsum Noster suadebat, ita, vt ab vno grano extracti inciperetur, et dein dosis subinde quotidie augeretur. Duodecimo curationis cum hoc extracto die paroxysmi leuiores reddebautur, nec adeo diu durabant, ac die vicesimo febris penitus cessabat. Per quatuor dies adhuc cum hoc extracto continuato, febreque non reuertente, curatio est finita, et aeger omnimode sanatus. Accepit hic aeger quadraginta grana vna vice, ac omnino drachmas sex et duo grana, cum totidem sacchari. Ad quintum diem vsque vomebat, atque ita copiose et vehementer, vt per aliquod tempus lipothymiam pateretur. Sexto die desinebant vomitus, et hoc aeque, ac reliquis curationis diebus, bis terue aluus deponebatur.

Tentamen de extracto aconiti in arthritide nodosa. Multis, humores depurantibus, in et externis remediis, sine fructu datis, extractum aconiti ita propinabatur aegro, extremitatum vsu prorsus destituto, et lectulo continuo affixo, vt ab vno grano ad viginti et tria quotidie augeretur dosis. Interea potabat decoctum hordeaceum, et vescebatur hordeo et auena excorticata, et fructibus horaeis. In prima hebdomade huius curationes iam lectulum reliquit, et in tertia, baculo insistens, poterat aeger incedere. Febre, doloribus, et tumoribus tum cessantibus, extracti vsum interdicebat Cl. Auctor, et relictam adhuc immobilitatem quamdam genu, fotu ex aqua simplici et vnguento de althaea sanabat. Deglutiuit itaque per tres hebdomadas vnciam dimidiam, vnam drachmam, et nouem grana, sine saccharo, ac sine illis effectibus, quos in antecedente p. 159.

obser-

obſeruatione commemorauimus. Nihilominus tamen aeger ſanitati prorſus traditus eſt.

p. 162. Tentamen de hyoſcyamo in vertigine, qua laborabat monachus, annorum ſexaginta, per viginti annos poſt plicam Polonicam curatam relicta. Extracti hyoſcyami ſolius, primum vno, dein ſubinde pluribus granis per duodecim dies ſumtis, bonum iam vidit Noſter effectum. Quo per quinque hebdomadas continuato, aeger penitus conualuit. Aſſumſit vnciam propemodum vnam huius extracti, nec debilitatem, nec nauſeam, neque alias moleſtias inde percepit, et duobus fere annis poſt adhuc bene ſeſe habuit.

XI.

Lettre de M. DEROME' DELISLE à M. BERTRAND. Sur les polypes d' eau-douce. A Paris, chez Lacombe libraire. 1766. 8. pagg. 57.

h. e.

Cl. DEROME' DELISLE epiſtola ad Cl. BERTRAND de polypis aquarum dulcium.

Coniectura Cl. Auctoris haec eſt: grana iſta minora, quibus omnem externam pariter, atque internam ſuperficiem polyporum obſitam deprehendimus, non ſunt partes, ad vitam polypi neceſſario requiſitae; ſed ipſa animalcula, quae corpus polypi inhabitant, adeo, vt id, quod hucusque animal habitum ſit, non, niſi vaginam quaſi ac domicilium immenſae gentis animalculorum ſiſtat. Et hoc quidem de polypis aquarum dulcium certiſſime adfirmat; quamquam, vt verum fateamur, nullis experimentis conuictus, ſed ſolummodo ratiociniis

ad

ad eam ſententiam deductus ; eamdem tamen marinorum quoque polyporum rationem ac conditionem eſſe ſuſpicatur. Diuerſam praeterea hanc ſuam ſententiam eſſe ab illa declarat, quam anonymus quidam in epiſtola ad Cl. LE CAT diarii gallici, quod *Mercure de France* dicitur, menſi ianuario 1749 inſerta, propoſuerat: polypos nempe ſiſtere ſeriem animalculorum minorum, catenae ad inſtar ſibi inuicem adhaerentium. Et ex iſta ſua hypotheſi plurima ex iis phaenomenis, quae in polypis tantam admirationem excitant, et nonnulla quidem eorum ſatis congrue explicat, v. c. propenſionem ad lucis adſpectum, digeſtionem multiplicationem cet. num vero omnibus phaenomenis declarandis eadem hypotheſis ſufficiat, penes alios iudicium eſto, praeſertim cum, poſteaquam epiſtola haec in publicum prodiit, experimenta in limacibus capta, quantum nos quidem iudicare poſſumus, hiſtoriae multiplicationis polyporum haud parum lucis accendiſſe videantur. Quouſque vero coniectura haec Cl. Auctoris veritati reſpondeat, experimenta, a ſcrutatoribus naturae inſtituenda, edocebunt, quorum ſolertiae hanc rem vna cum ipſo vehementiſſime commendatam cupimus.

XII. *Nou-*

XII.

Nouvelle méthode facile et curieuse pour connoitre le pouls par les nôtes de la musique, par feu M. F. N. MARQUET. *Seconde édition augmentée etc. par M.* PIERRE IOSEPH BUCHOZ. *à Amsterdam et se trouve à Paris, chez P. Fr. Didot. Quai des Augustins, à St. Augustin.* MDCCLXIX. 12mo plag. 9. cum dedic. et praef. tab. aen. 6.

h. e.

Pulsus per characteres musicos cognoscendi ratio noua facilis, et ingeniosa. Auctore Cl. MARQUET, denuo edita et aucta a Cl. BUCHOZ.

Pulsum ad musicos numeros reuocari posse inter veteres medicos HEROPHILUS, inter recentiores varii censuerunt, nullus vero ante Cl. MARQUETUM characteribus exprimere ausus est. Praestitit hoc libro, anno 1747 edito: cuius tamen exemplarium numero distributo, nouam editionem curauit Cl. Auctoris gener, adiectis, praeter vitam Illius, variorum de conamine isto iudiciis, aduersis non minus, quam benignis, et dissertationibus duabus ab editore confectis, quarum altera ad pulsum dignoscendum, altera ad melancholiam curandam musicam plurimum valere, ostenditur.

Ac primum quidem in Cl. MARQUETI opusculo, quid pulsus et vnde, quamque varius sit, definitur. Traduntur deinde regulae, quas seruare oportet pulsus examinaturum. Denique, quibus notulis varia pulsuum genera exprimi et significari possint, et oratione docetur, et tabulis aeneis ipsius Aucto-

Auctoris manu elaboratis, vlterius dilucidatur. Pulsus nimirum vel naturalis est, sexagesies circiter in adultis intra minutum horae primum micans, aequali robore et celeritate; vel a naturali recedit ratione fortitudinis, velocitatis aequalitatisque ictuum. Quum vero, quando in examine pulsus naturalis eiusmodi modorum flexionem, quam vulgo *Menuet* dicunt, cuiusque formulam praescripsit Noster, vel mente modulemur, vel canamus voce fidibusue, singuli ictus singulis numeris aut rythmis (*cadences*) respondere obseruentur: hanc modulationem ceu communem proponit mensuram, exprimitque pulsum naturalem per notam nigram (integri motus musici quadrantem), inter duas lineas parallelas post quemlibet rythmum positam. Magnum refert nota alba, integri motus musici dimidia pars; paruum siue vacuum, vncinata seu octaua, vermicularem bis vncinata seu sextadecima. Nota supra lineam primam, inferiorem nempe, prominens, pulsum depressum (*concentré*); inferiori inhaerens, profundum; in altera linea, superiori scilicet, posita eleuatum, eminens supra eandem superficialem indicat. Quilibet rythmus lineolis verticalibus in quinque spatia diuisus est, quibus tempuscula, quae inter binos quosque ictus pulsus naturalis distingui possunt, denotantur. Celerior pulsus, febrilis, pro vario velocitatis gradu haec quinque tempuscula non seruat, sed iam quarto, vel tertio, vel secundo, vel primo quouis micat. Lentus e contrario ad minimum sex eiusmodi tempuscula habet. Inaequaliter celer autem nullum ordinem obseruat. Reliqua pulsuum compositorum genera, vt sunt intermittentium variae species, caprizans, conuulsiuus et dicrotus peculiaribus schematis exhibentur. Dicrotum ceteroquin seu duplicatum indicat nota integra. Ex quibus quidem hactenus enarratis

p. 30.

 patet,

patet, et lectorem huius tractatus, et illum, qui hac ratione pulſum velit diſquirere, imbutum eſſe debere artis muſicae principiis.

p. 96. Adiecta Cl. BUCHOZ diſſertatione, muſicis menſuris pulſum vtique cognoſci poſſe, vlterius confirmatur; altera vero melancholiae mederi docetur, illi, in qua fibrae ſiccae ſunt, per muſicos numeros, qui ordiuntur a tonis grauiſſimis, ſenſimque in acutiores eleuantur; illi vero, in qua fibrae laxae humidaeque nimis occurrunt, per concentus fortes, viuidos, laetos atque variatos.

XIIII.

Cautiones nonnullae, ad liquoris mercurialis Plenckiani vſum ſpectantes, quas Praeſide PETRO IMMANUELE HARTMANNO Med. Doct. et P. P. O. doctoris medici honores legitime capeſſurus publice defendit *Chriſtianus Iacobus Sommer*, Francof. ad Viadrum 1769. pagg. 38.

Solutio haec gummoſa mercurii, a Cl. PLENCKIO *) nuper inuenta, cum Cl. HARTMANNO ob compoſitionis ſimplicitatem, quae cernitur in gummi arabico, remedio blandiſſimo mitiſſimoque, acido rodente libero, et mercurio viuo, magnopere placuerit, non potuit non ipſe experimentis cognoſcere, quam firma eſſet huius remedii in debellanda lue venerea efficacia. Atque haec a Cl. Auctore nobiſcum hic communicantur cum nonnullis cautionibus, partim modum huius medicamenti praeparandi, partim methodum eo vtendi concernentibus, in venereis aeque, ac aliis morbis.

p. 6. Ac primum quidem definitionem Cl. Auctoris videamus huius ſolutionis mercurii gummoſae. Eſt nimi-

*) v. comm. noſtr. Vol. XIV. p. 263. it. Vol. XVIII. p. 34.

nimirum liquor hic congeries minutiſſimarum molecularum mercurialium ſimplicium, parca aquae copia tenuique gummi arabici cortice obductarum, et ita temperatarum, vt cum maiori aquae aut liquorum diuerſorum aquoſorum mole cohaerere poſſint. Quaecunque enim praeterea addi ſolent, ſyrupi, balſama aliaque, gratiae medicamenti quidem ſeruiunt, efficaciam tamen non mutant.

Tum Cl. Auctor ad modum praeparandi progreditur, et PLENCKII atque HERTZOGII *) qui emendatam Berolinenſium methodum parandi huius medicamenti tradidit, inter ſe comparat, ſuasque cautiones addit. Obſeruauit enim Noſter aeque, vti medici Berolinenſes, ſedimentum griſeum huius medicamenti, quod, quiete accedente, a fluido ſ. aqua ſeſe ſeparet, agere in ſaliuales, et liquorem ſupernatantem in vrinarias vias. Quapropter eo cautius, vti et PLENCKIUS ipſe vrget, in praeparatione eius medicamenti verſatur. Ac primum quidem mortario lapideo praefert vitreum, ob accuratiorem mercurialium globulorum ſeparationem ac diuiſionem. Dein gummi arabicum purum ſeligit, et maiorem eius partem, quam Cl. PLENCKIVS, ſumit.

Id quod et ſuadent medici Berolinenſes, quorum p. 12. formula haec eſt: **) recipe mercurii viui depuratiſſimi drachmas duas, gummi Arabici vnciam vnam, conterantur in mortario lapideo affuſa ſubinde roſacea aqua; tum omnis mercurius abibit in mucum: dein, inter terendum, addantur aquae roſaceae vnciae ſedecim. Cl. HARTMANN vero aquam puram vel aquam deſtillatam gratiorem, quam roſarum, quae non raro taedium creat, commendat.

 Porro

*) v. diſſ. inaug. de morbo articulari, ſpeciatim venereo, praeſertim de arthritica quadam feliciter curata. Helmſtad. 1769. 4.

**) v. HERTZOG, diſſ. iam laudat. p. 48.

p. 15. Porro Cl. Auctor ad medicamenta, quae Cl. PLENCKIVS huic liquori addidit venit. Sunt nimirum ſyrupus kermeſinus, balſamus de copaiba et ſyrupus violarum Quamquam Cl. HARTMANNVS lubenter largitur, poſſe ſyrupos huic liquori addi non ſolum ob gratiam, ſed et ob auctam hydrargyri cum gummoſo liquore coniunctionem, praetereaque ſyrupo kermeſino adſcribi diureticam vim, quippe qua mercurius ad has vias poſſit dirigi; tamen non ſemper iis ſyrupis opus eſſe putat, ac potiſſimum, ſi diutius adſeruetur hic liquor loco non moderate frigido, Noſter acidi euolutionem timet. Forte et medici Berolinenſes hanc ipſam ob cauſſam ſyrupos non addiderunt.

p. 19. Longe autem inſigniorem vſum tribuit Noſter balſamo de copaiua, cui Cl. HARTMANNVS balſamum Peruuianum nigrum ſubſtituit, ob virtutem in vaſa renalia ac omnino viſcera vropea, ad deriuandas mercurii moleculas, in corpore vbique diſſipatas, ad has vias.

p. 20. Pilulas mercuriales, a Cl. PLENCKIO inuentas, Noſter non laudat, iisque potius electuarium, quod ex ſyrupo mercuriali, addito puluere liquiritiae et conſerua quadam paratur, praefert.

p. 23. His cautionibus adhibitis, hanc Plenckianam ſolutionem mercurialem gummoſam inter praeſtantiſſima Cl. HARTMANNVS numerat, idque exemplis probat. Quae quidem antequam videamus, Noſtri methodum huius ſolutionis praeparandae praemittamus. Sumtis hydrargyri depuratiſſimi et puriſſimi drachmis duabus et gummi Arabici, in pollinem redacti, vncia vna, haec inter ſe probe terantur ac miſceantur, adſperſa ſubinde aqua vel ſimplici, vel deſtillata in mortario vitreo. Dein eximatur haec maſſa ex mortario, et, marmori porphyri-

phyritae impoſita, per horam teratur, et quaedam pulueris gummi Arabici pars inter terendum denuo addatur: ac tum, ſi tempeſtatis minus calida indoles fert, aquae loco ſyrupi tantillum admiſceatur. Iam huic maſſae, accurate tritae, in mortario vitreo affundantur duodecim vnciae aquae deſtillatae gratioris inter terendum ſucceſſiue, donec liquor perfecte leucophaeus apparuerit: ac, ſi lubet, ſyrupi vncia dimidia, adhibita tamen circumſpectione, vti ſupra monuimus, admiſceatur. Quod ſi vero acciderit vt ſedimentum ſubcinereum grauius appareret, liquor caute eſt decantandus, et ſedimentum denuo in mortario vitreo, adiecta aliqua gummi Arabici parte et adſperſa aqua ita, vti ſupra expoſitum eſt, terendum, et duabus tribusue vnciis aquae temperandum et priori liquori decantato affundendum. Atque ita grauius hoc ſedimentum non apparebit, nec ptyaliſmus, medicamento ita praeparato, excitabitur.

Inter vſum huius medicamenti haec habeto: cochlearia metallica et ſemimetallica prorſus reiicit Cl. HARTMANNVS et vaſa vitrea, vel lignea, vel murrhina ſuadet, ob noxam ex coniunctione mercurii cum metallis metuendam. Quod porro diaetam regimenque attinet, acida potiſſimum interdicit, (vidit enim Noſter ab acidis magna incommoda inter vſum huius remedii oboriri) regimen ſuadet temperatum. Ex nimis frigido enim Cl. CARTHEVSERVS diabeten ortam eſſe vidit, et Cl. Auctor alia incommoda timet. E contrario e nimis calido regimine, parum frigidi aeris ſi accedat, naſcuntur rheumatici et arthritici dolores. p. 24.

Quapropter animaduertit quoque Noſter, eos, qui arthritide aut ſcabie venerea laborent, paullo calidius regimen inter vſum huius remedii tuliſſe. p. 27.

Porro et decocta ſunt iungenda, vbi Noſter hordeacea, auenacea, aut etiam panis SYDENHAMI praefert reliquis. Eadem cura diaetae aeque ac regiminis etiam per aliquot tempus, curatione finita, opus eſt. Caeterum autem vſus aquae Selteranae, quem ſolent nonnulli medici poſt vſum huius remedii commendare, Noſtro non arridet, ob dolores cardialgicos atque colicos, nec non diarrhoeas, inde oriunda.

p. 30. Praemiſſis rebus nonnullis, iuſtam huius PLENCKIANI remedii doſin ac copiam, nec non indolem aegrorum, eo vtentium remedio, concernentibus, ad vltimam cautionem progreditur, quae Cl. Auctoris ſinceritatem prodit, et nobis ſummam mereri attentionem videtur. Hac ipſa nimirum medendi ratione Cl. HARTMANNVS centum circiter et viginti ſyphilliticorum aegrotorum habuit curam, ac vidit ſaepenumero vlcera carcinomatica, rhagades, tubercula, condylomata, ſcabiem glandularum, ſcirrhos, tophos ac gummata, aliaque quam celerrime curata fuiſſe: ac quidem, etiamſi vel diaphoreſis vel ptyaliſmus excitata ſint, ſemper tamen diureſin auctam Noſter obſeruauit. Id quod Cl. Auctor celeri coniunctioni huius remedii cum noſtris humoribus, in primis ſero aeque, ac gummi Arabico ipſo, ad vias vrinarias tendenti, tribuit. Atque ideo forte accidere arbitratur Noſter, vt, crudioribus venereis impuritatibus eliminatis, et ſubtilioribus adhuc in corpore deliteſcentibus, ſymptomata quidem celeriter ceſſent, attamen per aliquot tempus redeant.

p. 35. Obſeruauit nimirum Noſter in his aegris, apparenter ſanis, ſeruata quoque ipſa accuratiore diaeta, poſt longius breuiuſque interuallum, luis venereae, leuiori quamquam impetu et per vnam alteramque huius liquoris portionem facile debellatae, reditum, atque hoc bis, ter, quinquies immo

in

in quibusdam septies euenisse vidit. Inde factum est, vt nonnulli per annum duas mercurii vncias haurirent. In iis vero, qui nullo alio, quam Plenckiano remedio vsi sunt, nunquam iterum apparebant luis venereae symptomata si Cl. Auctor, absoluta Plenckiana methodo, iis has pilulas exhibebat per quatuordecim dies, ac quidem vesperi sex per diem: recipe extracti scordii, succi liquiritiae Hispanici ana drachmam dimidiam; mercurii dulcis grana quindecim; sulphuris antimonii aurati tertiae praecipitationis grana septem: misce, fiant pilulae ad pondus grani vnius.

Quod ad hunc luis regressum attinet, eum in aegris, aliorum medicorum curae commissis, quoque expertus est, vt in Iudaeo, a Cl. TRALLESIO curato, et aliis, Berolini curatis hac methodo Plenckiana: nec non in infantibus, vbi suspicio nouae infectionis nulla deprehendebatur. Sufficiant itaque haec ad cautionem, a Cl. Auctore adhibitam, summopere laudandam, quae eo redit, vt ii aegri, curatione absoluta, non dimittantur sine admonitione, regimen et diaetam pariter, ac regressum morbi attinente; sed accurate attendantur, diaetaque strictissima ab iis, et valetudine recuperata, diu obseruetur. p. 37.

Denique et aliis morbis hic liquor Plenckianus profuit e. gr. rachitidi pueri, quinque annorum, nec non glandulis mesaraicis infantum obstructis; porro cancro superioris labii aperto, qui in Berolinensi nosodochio *charitatis* hoc Plenckiano sanatus est remedio, excitato inde ptyalismo. Hic quoque commemorat Noster fungum articulorum, a Cl. CARTHEUSERO ope huius remedii sanatum. In spina autem ventosa spem elusit Plenckianus liquor. p. 37.

XIV.

Abhandlungen der Churfürſtlich-Bayeriſchen Academie der Wiſſenſchaften. Erſter Band. München, mit academiſchen Schriften. 1763. 4. *Seit.* 514. *Zweyter Band.* 1764. *Seit.* 507. *Dritter Band.* 1765. 4. *Seit.* 527. *Vierter Band.* 1767. 4. *Seit.* 538. *Fünfter Band.* 1768. 4. *Seit.* 464. *Sechſter Band.* 1769. 4. *Seit.* 334. *Ohne Vorreden und Regiſtern, mit Kupfern.*

i. e.

Commentarii Academiae ſcientiarum Electoralis Bauaricae. Vol. I. II. III. IV. V. VI.

Iam dudum legimus varios, a ſocietate Academiae Bauaricae *) ad omnem eruditionem ſpectantes editos commentarios; quos vero, cum maximam partem ad hiſtoriam et philoſophiam pertineant, nondum indicauimus: nunc vero, relictis omnibus reliquis, eos, qui ad finem alterius partis cuiuslibet voluminis reperiuntur, ad medicinam et hiſtoriam naturalem, praecipue mineralogiam pertinentes, cum Lectoribus noſtris communicare conſtituimus.

Vol. I. P. II. p. 127. 1) Primus, qui nobis in parte altera voluminis primi occurrit, commentarius agit *de paludibus*, Auctore Cl. ILDEPHONE KENNEDY, qui Academiae a litteris eſt **). In quo pertractando ſibi id potiſſimum propoſuit Cl. Auctor, vt oſtenderet, quomodo paludes, quae in Bauaria admodum ſunt frequentes, facillime et ſine magnis ſumptibus ita muta-

*) v. comm. noſtr. Vol. VII. p. 721.
**) v. comm. noſtr. Vol. XV. p. 174.

mutari poſſent, vt agriculturae atque incremento graminis aptae redderentur. Quapropter, definitione, diuerſitate, origine, variisque earum mutationibus allatis, quae iis natura ſit, explicare aggreditur. Partes, quae materiam paludum conſtituant, dupli- p. 132.
ces eſſe, et proprias, et accidentales aſſerit: quarum priores ſint terra, eaque vel ſimplex, vel compoſita; ſabulum, ſilex, et lapides omnis generis: poſteriores, aqua, ſal, metalla, aliaque mineralia, quae aquae immixta eſſe ſoleant. Harum partium omnium naturam, atque effecta, quae ex varia earundem proportione ad incrementum vegetabilium vel commoda, vel incommoda redundent, expendit Ita ex terris ſimplicibus, humum proprie ſic p. 133.
dictam, coloris ſubnigri, mollem, non nimis leuem, neque nimis frigidam, vegetationi optime conuenire putat: argillam, cuius plura ſint genera, flauam vel nigram caeteris praeſtare; nullam vero, niſi arte iuuetur, incremento plantarum prodeſſe: margam denique ſolam agriculturae non omnino conuenire, id quod etiam valeat de ſabulo, lapidibus et ſilice, niſi iisdem ſatis magna terrae copia admiſceatur. Aquam, quamquam eius terreae et p. 135.
ſalinae partes ad nutriendas plantas ſumme ſint neceſſariae, nimia tamen in copia iisdem maxime obeſſe. Ex ſalibus ſal commune et nitrum: ex me- p. 137.
tallis ferrum: ex mineris ſulphur et vitriolum, praecipue in paludibus reperiri: quorum moderata copia egregie plantarum adiuuet culturam; vitriolum tamen hic, cum admodum parce inueniatur, vix mereri attentionem. Ex his partibus, inter ſe mix- p. 140.
tis, varias enaſci materias, quarum notatu digniſſima et ſingularis turfa ſit, quae ex ſulphure variisque ſalibus conſtans, ſi comburatur, colendis agris maxime proſit.

p. 141. His ita propofitis, maximam curam in corrigendis paludibus eam effe debere confirmat Cl. Auctor, vt aqua inde deriuetur, atque, ne eadem redeat, impediatur. Quam rem exemplis, argumentis et praeceptis illuftrat. Inclinationem aquae a plano horizontali effe quaerendam (*libelliren*) praecipit, cuius rei ratio ex figura, in tabula aenea addita, apparet: quo deinde aqua ad partem inclinantem deriuetur, quod fiat, fi ea, quae, quo minus
p. 144. aqua defluat, impediant, remoueantur. Facillime rem fuccedere confirmat, foffis per paludes ita ductis, vt omnis fuperflua aqua detrahatur. Quo plus aquae, vel argillae, vel margae paludi infit, et quo magis horizontalis eiufdem fit fitus, eo plures foffas effe fodiendas: quas etiam ita dirigi oporteat, vt femper, quam plurimum fieri queat, procliues et rectae fint, atque, fi fcaturigini cuidam vehementi obueniant, ad angulum acutum cum eadem coniunctae ducantur: foffaeque tranfuerfae, praefertim fi fcaturigines in paludibus fint, quan-
p. 146. tum fieri poffit, euitentur. Altitudinem foffarum illi paludum refpondere debere, latam foffam anguftae praeferendam, atque accliuitatem laterum ex altitudine latitudineque effe definiendam. Quae
p. 149. omnia in tabula addita figuris illuftrantur. Praeterea ad tempus anni maxime refpici iubet, vt, quam primum fieri poterit, foffae aperiantur, ficque per aeftatem aqua defluat, quo etiam per fequentem hyemem exficcatio fuccedat, quam igniculi fubter-
p. 150. ranei et frigus ipfum iuuent. Quae denique ad correctionem foli paludum, ita exficcatarum, pertineant, iam exponit Nofter, atque cum ex varia indole terrae variis vfibus adhiberi debeant, vt vel paftui pecorum, vel pratis, vel agris conficiendis adaptentur, regulas tradit: ex quibus praecipuas, ad correctionem terrarum agriculturae aptandarum

fpectan-

ſpectantes, afferamus. Terra argilloſa, vel fimo, vel melius ſabulo commiſcetur; ſabuloſa optime, marga addita, corrigitur; turfoſa conburenda eſt, atque deinde vel argilla, vel marga, praecipue autem ſabulo, immutanda. p. 155.

2) Qui ſequitur commentarius continet *hiſtoriam turfae, in qua fumum, qui ex igne eiusdem oriatur, ſanitati non nocere oſtenditur.* Auctore IOANNE ANTONIO DE WOLTER, Conſil. Elect. et Protomedico. Duo potiſſimum probare aggreditur. Et primo quidem turfam vegetabile eſſe, et ex viridibus creſcentibusque paludoſis ceſpitibus componi, id quod deſtillatione, ad modum DEGNERI *) inſtituta, patefiat, qua eadem ſe obtinuiſſe affirmat, quae deſtillatione ligni querni deſtillent, producta. Deinde contendit fumum, qui combuſtione eiuſdem concitetur, ſanitati non omnino obeſſe, vt potius eius vſus rei familiari quam maxime proſit. Qua in re ad SCHOOCKIUM **) DEGNERVM, et HOFFMANNVM ***), aliosque prouocat, qui demonſtraſſent, turfam cum lithanthracibus conuenire, neque eſſe, niſi bituminoſum ceſpitem: ideoque fumum eius non magis nocere, quam fumus, qui ex quolibet alio ligno naſcatur, laedat. Illuſtrationis cauſſa regiones, praecipue Belgium, commemorat, vbi magna in copia, ligni inſtar, turfa comburitur. p. 161. p. 162. p. 164.

3) Hunc excipit commentarius CAROLI AUGUSTI SCHEIDTII, *ſiſtens tentamen methodi practicae, qua ſtrata lithanthracum in montibus eorum* p. 169.

*) v. IOH. HARTMANN DEGNERS *neu entdeckte Goldgrube Deutſchlands. Leipzig.* 1731.
**) v. EIUSD. tractatus de Turfis, 1758.
***) cf. EIVSD. ſcriptor diaeteticorum T. V.

eorum facile inueniantur, atque recte excolantur. Cum, praeter Cl. LEHMANNVM *), et FRIEWALDVM, **) quorum alter modum lithanthraces inueniendi, alter culturam eorum expoſuit, ex rececentioribus nemo hanc ipſam rem pertractauerit, neque illi Cll. viri eandem plane exhauſerint, Cl. Auctor, cum eorum veſtigiis inſiſteret, atque, quae deeſſent, proprio ſtudio ſaepeque repetita experientia adderet, hanc exarauit tractationem. Quam quidem in ſex diuiſit capita; quorum prius vtilitatem lithanthracum, cauſſasque, quae, iis magis ligni loco vti, ſuadeant, exponit; alterum naturam montium lithanthracum, eorumque ſitum tradit; tertium, quo modo ſtrata lithanthracum lapideis parietibus (*Steinwände*) varie diuellantur atque in venis ſuis mutentur, docet; quartum exhibet regulas montes lithanthracum, eorumque ſtrata in telluris ſuperficie explorandi; quintum agit de iuſta cultura et exploratione ſtratorum lithanthracum in ipſis fodinis; ſextum denique remedia, quae vaporibus lithanthracum occurrant, proponit. Breuitati ſtudentes, quaedam tantum notatu nobis digniſſima viſa excerpamus.

p. 174. Nominat Cl. Auctor lithanthraces, corpus ſolo paludoſo natum, quod lapidi foſſili ſimile, atque ex humore aqueo, ſpiritu ſulphuris acri, duplici bitumine, et ſale acido commixtum reperitur. Ex his ſequi putat, eos inflammari poſſe; atque, cum ligni copia in quibusdam regionibus, praeſertim iis, quae carbonum foſſilium copia abundent, imminuatur, et illi maiorem, quam quidem ipſum lignum, efficiant calorem, commodis hominum admodum inſeruire. Vapores adeo non nocere, vt etiam

*) v. EIVSD. liber cui titulus eſt *Geſchichte der Flötzgebürge.*
**) v. Acta Academ. Holmienſ. T. I. ſeq. vbi hiſtoria lithanthracum auct. EOD. continetur.

etiam puritati aeris prodesse videantur. Praeterea in ipsa cultura lithanthracum multa inopinato, mineralogiae fauentia, commoda enasci posse. Quaedam, quae, quominus colantur, impedire videantur, incommoda non tanti habenda esse, quae ab eorum exploratione homines detineant. De ratione eos in vsum adhibendi monet, cauendum esse, ne recentes et madidi lithanthraces candentibus subito imponantur, sed sensim esse admouendos. In promontoriis, quae in planitiem subinde abeant, atque, vbi strata terrea, sabulosa, et lapidis fossilis reperiantur, lithanthraces plerumque inueniri ostendit. Loca deinde horum montium singula indicat, atque stratorum terreorum cet. cum lithanthracum stratis veram situs rationem, et quasdam ab eo aberrationes ostendit, atque iconibus illustrat: naturamque lithanthracum ipsorum variam esse ostendit. p. 177. p. 179.

In ipsa stratorum lithanthracum perscrutatione subterranea, ad inclinationem eorum attendi iubet, atque operam dari, vt cuniculus in *pendente*, quod cum strato angulum obtusum formet (*im Hangenden*) ad stratum vsque ducatur, et, si aer deficiat, *putei* effodiantur; sin, quo minus id fiat, locorum ratio impediat, varias affert rationes, quibus, quod quaeritur, obtineatur. In ipsa ratione tractandi et colendi duplicia ponit strata, vel *sensim sese inclinantia*, vel prope *verticalia*. In prioribus videndum, vt *cuniculo* applicato tractari queant; sin id minus fieri possit, *puteo* ad stratum penetrandum esse, atque tum communi modo tractandum. Posteriora tractatu difficiliora esse, cum non in vna serie procedant, sed lapidibus aliisque modis disiungantur. Quare regulas, quibus rursus inueniantur, tradit. Vaporum duplex genus esse docet, alterum ab exhalatione fossorum, lampadum, et humidita- p. 195. p. 199. p. 206.

ditatis natum; alterum a ſulphureis, oleoſis, venenatis, et rodentibus ſubſtantiis ortum, quod in fodinis lithanthracum ſaepius obueniat. Priores non adeo nocere, poſteriores ſubito vita homines priuare. His occurrendum directione fodinarum ea, qua liber accedat aer: quo praeſtito, varia foſſoribus vſitata auxilia, ipſiusque TRIEWALDI remedium, qui furno paruo ignito aerem noxium diſpulit, recte et cum ſucceſſu adhibeantur.

p. 211. 4) Additae denique ſunt *icones et hiſtoria duorum verorum totidemque falſorum petrificatorum.* Auctore IACOBO CHRISTIANO SCHAEFERO, Reg. Mai. Danicae Conſiliario, cet. Ad ſpuria petrificata refert lapidem, cui litterae inſcriptae eſſe videbantur, atque zoolithum, qui canis imaginem quodammodo repraeſentabat; vera autem, duo carpolithos eſſe, dicit. Deſcriptionum ratio ex iconibus eſt cognoſcenda. De cauſſis vero, Cl. Auctorem ad diuiſionem hanc mouentibus, notamus:
p. 222. Primum lapidem ideo Ei videri ſpurium petrificatum, quod litterae non inſculptae, ſed eminentes fuerint; alteri autem, praeter diſſimilitudinem eiusdem cum quopiam animali, propter nimiam paruitatem veram petrificationem non poſſe tribui. Ortam eſſe, ex Cl. Auctoris ſententia, hanc horum lapidum figurationem ex pluuiis, ſabulum ita paullatim lapidibus apponentibus, vt propter varium eorum ſitum diuerſae figurae enaſcantur. Hanc ſententiam probabilem Ei videri, cum, quod in lapidibus veſtigia guttarum et varii fluxus inuenerit: tum, quoniam pluuiae cadentes in qualibet arena varias figuras forment, quibus forſan nil, niſi induratio, ad petrificati naturam induendam deſit.
p. 229. Vera petrificata cum Cll. WALLERIO et VOGELIO definire, fructum vero in iis contentum legu-

leguminofum, nobis quidem ignoti generis, fuiffe rationibus probare.

Ex voluminis fecundi parte pofteriori fequentes afferamus commentationes : Vol. II. P. II.

1) *Tentamen geographiae metallurgicae, qua tota tellus tamquam mons ftratofus, eius autem montes vt declinationes totius confiderantur, additis, inde deriuatis, certisque regulis, quae, quomodo in illa venae, metalla, ac mineralia exquirenda fint, doceant.* Auctore CAROLO AUGUSTO SCHEIDTIO. Cum nullus adhuc, in quo, quae ad metallurgicas difciplinas pertineant, proponatur, liber exftet *): quarum quaedam quidem iam tractatae; multae earum tamen vel parum excultae, vel omnino neglectae reperiuntur: in praefatione breuem fciagraphiam eiusmodi difciplinarum Cl. Auctor offert. Quorfum etiam hanc, quam proponit, geographiam referendam effe affirmat. Quae in ea tractat, eo redeunt, vt primo de origine telluris agat; deinde fuperficiem eius confideret, atque in cauffas, quae, diuerfam eius faciem efficiant, inquirat; tum interiorem illius ftructuram, quatenus ea refpectu ftratorum terreorum et lapideorum detecta fit, indicet; et denique quasdam exhibeat regulas inueniendi terrea lapideaque ftrata, eorumque venas et extenfas et cumulatas, fiffurasque, mineralia atque metalla. Quae cuncta, cum vifum fuerit, iconibus in tabula additis, illuftrat. p. 61.

Putat Cl. Auctor in principio, cum omnia in motu fuerint, terreas partes aquae immixtas fuiffe, fpar- p. 80.

*) Quod quidem tum, cum haec fcripta effet commentatio, vere dixit Cl. Auctor; iam vero propofuit IOH. GOTSCH. WALLERIVS *in Elementis Metallurgiae. Holm.* 1768. p. 2. v. comm. noftr. Vol. XVI. p. 31.

ſparſimque quaſi innataſſe; motu vero hoc deſinente, illas ſeſe attraxiſſe, et demum fundum ita petiiſſe, vt grauiores infima loca occuparent, leuiores autem ſuperficiei magis propinquae eſſent; quae tamen ſententia nobis continuo terrae motui repugnare, meliusque ex vi, quae dicitur centripeta, explicari
p. 84. videtur. Ex motu terrae, qui quietem paullo poſt ſecutus ſit, aquam quoque, et aerem atque ignem commota fuiſſe, ex quorum, praecipue aquae, viribus et actione in terram adhuc mollem, montes, variasque in tellure conſpiciendas mutationes nata eſſe confirmat. Praeterea telluris motus huc quo-
p. 90. que multa contribuiſſe Telluris ſuperficiei quadruplicem generatim faciem adſcribit, vt vel plana ſit, vel promontoria oſtendat, vel medios, vel denique ſummos montes conſtituat. Internam horum locorum ſtructuram in diuerſis variam eſſe proponit. In
p. 93. planitie enim terrea atque lapidea ſtrata horizontalia inueniri, ita, vt humum proprie ſic dictam ſequantur limus, arena, argilla et glarea, donec minores ſabuloſos lapides, calcea et gypſea, atque lapidis foſſilis ſtrata excipiant, vbi interdum petrificata varia inueniantur. Praeterea in paludoſis locis ſtrata turfoſa inueniri: metallica raro, nitroſas contra, et vitriolicas, aluminoſasque, atque ferrum continentes terras in planitie effodi: in collibus, praeter ſupra commemorata, varias ſilicis ſpecies, quae gemmae dici ſoleant, reperiri: marium lacuumue eandem fere ac continentis faciem videri: ſalinam eorum naturam non tam ex ſcaturiginibus quibusdam, quam potius inde eſſe deriuandam, quod aquae ſalia ex terra quaſi elixiuarint,ronteſque ſalinos forſan ex maribus per ſubterraneos ductus natos eſſe.

p. 95. Promontoria generatim offerre fontes ſalinos, turfam lithanthraces, et varias humi ſabulique ſpecies.

His

His traditis, ſtratum cupreum, quod praeterea lapidem foſſilem contineat (*Kupfer Schieffer Flötz*) deſcribit, variaque metallurgorum nomina explicat, atque, quae corpora in rimis inueniantur, proponit. In mediis montibus, qui metallorum proprii ſint, p. 103.
ſub humo varia lapidum genera reperiri, atque rimas arcuatim deſcendere, variaque in iis poſita eſſe et lapides, et metalla, terrarum denique ſtrata illos, vt promontoria et planitiem, varia offerre. Cum p. 109.
ſummorum montium interior ſtructura, ob varia impedimenta, non ſatis cognoſci poſſit, eos et a quadam ſubterranea vi, et a motu aquarum effectos eſſe, generatim vero cum caeteris conuenire proponit. Regulas, quas addit, hic commemorare, breuitate impedimur.

2) Tractatio *de vſu commodisque ſalis communis,* p. 141.
tum iis, quae homines et animantia bruta, vegetabiliaque et inſtituunt, et ſentiunt: tum, quae chymiae, et mechanicae, variisque artificiis, atque agriculturae, reique familiari tribuit. Auctore WOLFGANG THOMAS RAU. Poſtquam rationes, quibus commotus hanc commentationem conſcripſiſſet, atque quas in conſcribenda ea ſecutus eſſet, commemoravit: ipſam tractationem, quam in quatuor capita partitus eſt, aggreditur. Quorum quidem primum de ſale communi generatim agit, vſumque, quem homines ex eo hauriant, exponit; alterum, quid pecoribus, tertiumque quid vegetantibus conferat commodi, declarant; in quarto denique commoda eiuſdem in varias diſciplinas artificiaque Cl. Auctor enumerat. Cum, quae in primo capite de variis ſpeciebus ſalis communis, parandique modo, commodis et incommodis eiuſdem dicuntur, maximam partem ex aliis auctoribus collegerit Noſter, de iis nihil referimus, praeterquam

 quod

p. 155. quod sal hoc mulierum foecunditatem augere cum IOHNSTONO *) probabile esse censeat. Ex iis-
p. 161. dem, quibus hominibus conueniat salis vsus, caussis, animantibus brutis quoque prodesse affirmat, et experientia probat. Non enim solum iumentis, atque equis, praecipue ouibus, in pabulum commodissime immisceri; sed etiam in morbis, quales ouium vermes, obstructionesque, et appetitus deprauatus, atque porrigo sint, aliique multi in equis, iumentisque, praecipue in his lues, quae dicitur, bouina, maximi vsus esse.

p. 180. Vegetantibus conuenire ideo, quod omnis nutritio ex salibus oleosisque partibus oriatur; quibusdam tamen, vt *Fago Castaneae* LINN obesse contendit, et varios ita terram corrigendi modos proponit: atque, si terra muria saepe aspergatur,
p. 188. optime insecta arceri a plantis affirmat. Ex sale communi varia salia nitrumque parari posse, quod, quamquam facilius alia via efficiatur, hoc sale tamen eius originem multum iuuari asserit: praeterea eius ope ferrum in chalybem mutari, atque tombacum album parari: in arte figularia hoc sal ad vitrificanda vasa adhiberi, ipsamque calcem, in re caementaria necessariam, maiorem inde firmitatem adipisci: ad saponis praeparationem addi, atque ad varias macerationes, quales sint corii, linteorumque, requiri: denique res, quae diu seruandae sint, vt butyrum, fructus varii vegetabiles, vinumque ipsum, ita a corruptione defendi.

p. 199. 3) Tractatio *de fonte soterio, qui dicitur* den Heilbrunn, *in Bauaria sito.* Auctore IOSEPHO ANTONIO CARL. Quae fontis huius est vis sanandi magna, ea Cl. Auctorem mouit, vt ipsum adiret, atque caussas huius vis perquireret. Historiam

*) v. EIVSD. *Thaumatogr. natural.* p. 128.

riam eius, cum a Cl. GEYERO, *in Fontigraphia* a. 1636 edita, tractata iam eſſet, prateriit; iam vero ipſas eius partes conſiderat: quas eſſe dicit, praeter aerem, aquam et ignem, ſal commune, et alcali fixum, vitriolumque martis, atque terram cretaceam. Salis communis praeſentiam ſatis ap- p. 205.
parere perhibet, ex ſapore, ex colore lacteo, quem cum ſolutione plumbea, argenteaque, atque mercurii viui offerat, puluereque inde praecipitato vel albo, vel flauo rubroque immiſto, ex cryſtallis, illis ſalis communis ſimilibus, et denique ex decrepitatione, ſi in ignem cryſtalli mittantur, quae et cum oleo vitrioli efferueſcant. Cum ſyrupus violarum in p. 209.
colorem viridem mutaretur, praecipue vero charta coerulea, acetoque rubri coloris facta, primum rurſus oſtenderet colorem, fontis aqua immixta: lintea, hac aqua lota, flaueſcerent, vrinamque redolerent, praeſertim, ſi cum ſale volatili commiſceretur aqua, odorem alcali volatilis offerret: mercuriuſque ſublimatus ſolutus, cum lixiuio, eluitione ſalis communis nato, mixtus, aquam flauo colore tingeret, atque eiuſmodi ſedimentum praecipitaret: et denique ſal ammoniacum cum ſale huius fontis, ſeſe, inſtar tartari, vaſis apponente, deſtillatum, ſal vrinoſum, nullum vero ſpiritum praeberet: collegit Cl. Auctor ſal alcali minerale marinum huic fonti ineſſe. Vitriolum martis in eo contineri haec per- p. 214.
ſuadere putat. Mercurius aqua forti ſolutus ſedimentum album quidem, flauo tamen immixto, praecipitauit; aqua gallarum aquae fontis nigrum dedit colorem: ouorum, hac in aqua coctorum, teſtae fuſco colore praeditae apparuerunt: atque ſal calcinatum, multoque igne tractatum, magnetem tandem attraxit. Terram, quae inſit aquae, creta- p. 218.
ceam eſſe inde certum exiſtimat Cl. Auctor, quum, quod adhaeſit, calcinatum ſaporem vrentem,

quo antea careret, acceperit, aliasque calcis dotes ostenderit, atque in aqua cum sulphure coctum, hepar sulphuris praebuerit: et denique cum sale ammoniaco destillatum coeruleum alcalinum spiritum emiserit: quod, etiam cupri aliquid inesse, osten-
p. 223. dere videatur. Ex his vim huius fontis medicam explicat, eamque resoluendis fluidis viscidis, obstructis, cet. roborandis stimulandisque solidis maxime seruire pronunciat, ideoque in multis morbis egregia effecta edere; simul tamen omnia, quae in vsu omnium fontium attendenda sint, diligenter esse obseruanda, quo, quae iam euenissent, mala vitarentur.

p. 232. 4) EIUSDEM tractatio *de fonte Sulzerano in Bauaria superiore.* Indicato loco, in quo fons hic situs est, partes, quas contineat, describit Cl. Auctor, et denique quaedam de eius viribus medicis addit. Contineri vero in eo dicit, praeter ignem aeremque, hepar sulphuris, ferrum, vitriolum martis, sal commune, terram calcaream et seleniticam. Quae, ad haec demonstranda, adhibuit tentamina plurima ideo praeterimus, quod cum iis, quae in antecedente tractatione proposuit, conueniunt, atque solum, quae addidit noua, commemoramus.
p. 236. Odor illi ex hepate sulphuris exspiranti similis, attractio ferrearum partium, hepate sulphuris solutarum, per magnetem, et mutatio coloris argentei in brunum, hepar sulphuris demonstrant. Calcareae terrae praesentia, ex sedimento cinereo, ignis
p. 241. vi calcis proprietates acquirente, apparet. Parum selenitis inesse colligit inde, quod sedimentum huius fontis, aqua elixiuatum, cum sale tartari et puluere carbonum mixtum, in crucibulo bene clauso positum, igni superimpositum, atque denuo elixiuatum, hepar sulphuris redoleret: id enim docere dicit acidum vitriolicum cum terra intime

con-

coniunctum esse, id quod seleniten constituat. Proportionem harum partium his subiungit Cl. Auctor, p. 243.
et vim medicam esse resoluentem, atque stimulantem, nec non diureticam confirmat.

5) Tractatio *de mineris cupri, in qua caussae, cur* p. 247.
cuprum adeo difficulter ex iis eliciatur, examinantur. Auctore IOANNE-FRIDERICO PETITO. Ex latino sermone in Germanicum versa. Caussam generalem, quae, ne cuprum facile ex mineris eliciatur, prohibeat, in praesentia multarum mineralium et semimetallicarum partium quaerendam esse affirmat, atque ita appariturum esse, quod ferrum, sul- p. 252.
phur et arsenicum, praecipue omnium zincum, impediat, quo minus cuprum ex his mineris, quas solum intelligit, atque quae, cum ex illis partibus constent, naturam habent lapidis calaminaris, facile obtineatur. Modum, quo Cl. IUSTI *) faci- p. 251.
lius id obtineri putat, vix sufficere, quin iis sumptibus, atque communis ratio, perfici. Vstionem ita- p. 257.
que solam esse cuprum obtinendi rationem affirmat.

6) IACOBUS CHRISTIANUS SCHAE- p. 260.
FER enumerat ea, quae, *tentamina lanam semina cingentem* Populi nigrae LINN. *atque* Eriophori polystachii LINN. *in oeconomia cum fructu adhibendi, secuta sint euenta.* Etsi eum, quem primum sibi proposuerat, finem, his tentaminibus inopiae chartae succurrendi, non plane assecutus est Cl. Auctor; tamen non omnino inutilia et lectu admodum digna videntur. A GUETTARDO **) propositae plantarum, quae rebus ad conficiendam chartam adhibi-

*) v. EIVS. *Neuentdeckte Wahrheiten zum Vortheil der Naturkunde und des gemeinschaftlichen Lebens der Menschen.* Pars IX.

**) vid. Iournal oeconomique. Iuillet. 1751. 8.

hibitis ſubſtitui poſſint, enumerationi inſunt *iulife-rae* et *gramineae*: ex quibus eae etiam ſunt, quarum tentamina, praemiſſa vtriusque plantae hiſtoria, hic
p. 275. proponuntur. Primo tentamina enarrantur, cum lana populi nigrae inſtituta, eorumque euenta. Quae ſunt ſequentia: charta, quae exinde parata erat, non votis reſpondit, ſed cinerea, non ſatis firma, et nodis inaequalis facta eſt; cui vitio tamen forſan macerationem lanae huius in calce mederi poſſe coniicit Noſter: ad fila lanea conficienda adhiberi ſola non potuit; cum vero eius partibus duabus goſſypii pars vna adderetur, ceſſit parationi, atque varia panni genera, indeque effecta veſtimen-
p. 288. ta exhibuit. Ex lana eriophori polyſtachii, cum quinque tantum vncias haberet, ob paruam copiam charta non potuit confici; probabile vero eſſe aſſerit, vt inde efficiatur charta admodum vſibus conueniens. Neri non poterat ſola; ſi vero pars eius vna cum ſerici partibus tribus commiſceretur, tum omnibus, quibus ſericum tractatur modis, parari poterat, et variis rebus, quas affert, ſeruire.

p. 299. 7) *Obſeruationes medicae, de variis ad medicinam pertinentibus, notatuque dignis argumentis.* Auctore FRIDERICO CASIMIRO MEDICO. Obſeruationes de veſicatoriis in pleuritide loco dolenti impoſitis, perutilibus: de vi moſchi in mania cum epilepticis motibus: atque de variis hydropis ſpeciebus earumque curatione hic referuntur; cum vero easdem alii libro inſeruerit Cl. Auctor, atque a nobis ſupra *) iam recenſitae ſint, illinc Lectores noſtros amandamus.

Vol.III. P.II. In tertii voluminis parte altera ſequentes ad nos pertinentes reperimus tractationes:

1) De-

*) v. ſupra pag. 220. ſeq.

1) *De arena fluuiatili* tractatio. Auctore P. CLARO MAYR. Ordini S. Benedicti adscripto Vormbacensi. Proponuntur hic quaedam tentamina, cum arena fluuiatili Oeni fluminis instituta, atque, quae ex his colliguntur, ratiocinia, eo ordine, vt primo singulae partes earumque proprietates describantur, deinde ea in vniuersum consideretur, tum de eius vsu quaedam subiungantur. Quum eae, quas microscopio detegamus, partes sint *calcarei silices*, *crystallina frusta*, alia *quarzea*, alia *micasea*, *ferri* magna copia, aliaque *metallica frustula*, atque pauca *bruna humus*: nominat hanc arenam *calcareum ferrumque continentem arenaseum*. Ferri singularem naturam fuisse eam commemorat, qua non omne acidis, etiam fortissimis solui posset, sed magnetem magnam eius insuper ex arena eduxisse copiam: quae ideo sit ferrum nulla rubigine corrumpendum. Probabile esse has, quas in parua arenae copia ostenderit ferrum dotes, etiam in maiori fore, an vero appariturae sint, non audet decernere. Cum moueatur arena, flumina turbidare, idque a calcareis partibus, quae quasi fermentent, terreisque pendere; quum in quietem tendat, varia varii coloris offerre strata: si plane quiescat, superius cinereo tegi tegmine, inferius magis margaceum, coeruleum colorem ostendere: in interna eius parte varia petrificata occurrere. Quae inde redundent vtilitates in correctione et foecundatione consistere agrorum pratorumque, quum ita et emolliatur et pluuiae partes pingues facilius retineat terra: quod experimentis et filtratione aquae per arenam Noster demonstrat.

p. 183. p. 186. p. 188. p. 190. p. 191. p. 193. p. 194.

2) EIUSDEM *de nouo serico vegetabili* commentatio. Quamuis haec, quam Cl. Auctor describit *Asclepiadis syriacae* natura, nobis iam non noua vide- p. 198.

videtur *); notamus tamen, praetermiſſis iis, quae de deſcriptione illius affert, Eum ſericum huius plantae ad varias res conficiendas, quales ſint, textilia, atque papyrus ſcriptoria, goſſypio addito, cum ſucceſſu adhibuiſſe.

p. 213. 3) Tractatio *de modo, quo ex humo turfoſa atque paludibus fructus ſint hauriendi.* Auctore P. BENNO GANSERO, Ordinis Benedicti Monacho Oberaltaichenſi. Cum, quae in hac tractatione continentur, maximam partem ab aliis viris Cll. LINNAEO **) DEGNERO ***) et BERNHARDO ****), aliisque dicta, ab Auctore in ſuam rem conuertantur, atque, quae in primo volumine traditae ſunt tractationes de paludibus et turfa *****), alia confirmentur, alia oppugnentur: ſufficiat Lectoribus noſtris ſumma
p. 215. ſolum capita indicare. Quorum ſeptem ſunt: primum originem paludum declarat, quam ab aquis, a montibus defluentibus, vel e fluuiis venientibus,
p. 218. atque hic ſtagnantibus deriuat; ſecundum de natura turfae exponit, eſſe eandem vegetabilia quaecunque ſtagnantibus paludum aquis putrefacta, neque facile ſuccreſcere, ideoque non eſſe
p. 225. comburendam; tertium aquas ex paludibus deriuare
p. 230. praecipit; quartum de correctione turfae paludum-
p. 235. que quaedam addit; quintum quo paludes modo
p. 236. tanquam arua; ſextum tanquam prata; et ſeptimum
p. 238. vt ſiluae vtiles eſſe poſſint, oſtendunt.

p. 247. 4) *De generatione naphtae, hactenus incognitae, ex ſale communi* commentatur IOANNES PETER SPRING,

*) vid. comm. noſtr. Vol. XVIII. p. 464.
**) vid. EIVSD. *Her. Scanic.*
***) EIVSD. *phyſicaliſche u. chym. Erörterung vom Torfe. Leipz.* 1760.
****) EIVSD. *Abhandlung vom Wieſenbau. Leipzig,* 1763.
*****) v. ſupra p. 280 et 283.

SPRING. Med. Doct. Elect. Rei Numismaticae et Metallicae Consiliarius et Medicus Aulicus. Omissis, quae de naphtarum vitrioli et nitri fatis exponit Cl. Auctor, ex multis, quae proponit, tentaminibus tria modo afferamus, vbi naphtam salis communis obtinuerit. Cum naphta nihil aliud ei esse videretur, quam spiritus, acido minerali in oleum mutatus, adeoque maxima vis acidi, quam acido salis deesse putabat, ad illum perficiendum requireretur, variis modis acidum salis eruere tentauit; quod vero prius non successit, quam donec acido salis lunam corneam praecipitaret, praecipitatum oleo vitrioli misceret, atque ita spiritum salis destillaret: qui spiritu vini commixtus, rursus sensim destillatus, paullum naphtae offerret. Quam vero, cum ad lunam cornuam spiritus nitri veniat, non solius salis fuisse, sed nitri, animaduertit Auctor. Quare acidum sumsit ex mercurio sublimato, eodemque instituto labore, praeter quam quod, loco spiritus communis rectificati, spiritum alcalisatum sumeret, naphtam veram salis se obtinuisse asserit. Huic autem experimento, quod nimio constaret, substituit denique vulgarem spiritum salis, eundemque cum spiritu vini alcalisato commiscuit, atque sic quoque naphtam accepit. Putat igitur non in solius acidi salis natura, sed etiam in qualitate spiritus vini caussam, cur naphta oriatur, positam esse. Ex his experimentis aliisque se nouam de origine naphtarum formasse theoriam Cl. Auctor dicit, eamque proxime propositurum esse promittit.

p. 258. p. 262. p. 263. p. 265.

5) *De lepra, eiusque cura,* obseruationes. Auctore WOLFGANG THOMAS RAU. Leprae, quam summum scabiei siccae gradum dicit, et ex pilorum mutatione defluuioque, pustulis in capite, arte- p. 269.

arteriarum temporalium sublingualiumque nigredine, sensuum obnubilatione, et cinereis per totum corpus oriundis squamis, aliisque signis cognosci perhibet, duo hic proponuntur, natura tamen di-
p. 271. versa, exempla. Alterum in homine quinquaginta annorum, phlegmaticae melancholicaeque naturae, et victu minus bono nutrito, postquam a spina ventosa antibrachii saliuatione curatus esset, conspiciebatur, eumque vehementissime afficiebat. Curatus tamen est, praemisso decocto lignorum crebriusque purgantibus ex mercurio dulci exhibitis, vnguento neapolitano inuncto, quod deiectiones excitauerat, sicque morbi vim infregerat. Alterum in femina, septemdecim annos nata, nec dum menstrua experta, natum est, quod in eo a praecedenti differebat, vt squamae pauciores, dolores autem artuum vehementes, pedes manusque immobilia et contracta essent. Restituta mulier est mixtura SWIETENII *) aliisque resoluentibus medicamentis, atque bono et nutriente victu, addito post curationem balnei Bollerani vsu. In annotationibus addit Cl. Auctor historiam huius morbi, atque veteres recentioresque refert curandi methodos.

Vol.IV. P.II. In quarto volumine continentur tractationes, quae ad quaestiones, pretio quodam propositas, elaboratae sint; e quibus sequentes commemoremus.

p. 2. 1) Tractatio super quaestione *de commodissima furnos et patinas in salinis exstruendi ratione.* Auctore CAROLO AUGUSTO SCHEIDT. Quam ita proposuit, vt primo quasdam, huc pertinentes ignis qualitates tentaminibus et experientiis declararet: deinde quaedam hactenus adhibitorum furnorum vitia ostenderet, et denique ex illis nouam, quae

*) vid. comm. nostr. Vol. V. p. 717.

quae haec corrigeret vitia, ſtabiliret furnos patinasque exſtruendi rationem. Quum ex tentaminibus, atque experientiis pateat, omnia fluida, ita et ignem, facillime motu gyrali moueri: colligit furnos rotundos, eosque, qui aeri liberum aditum permittant, eſſe et maxime naturales, et rei cuicunque conſequendae aptiſſimos. Ex furnis, qui adhuc adhiberi p. 11.
ſoleant, optimos eſſe dicit oblongos quadrangulosque, eiusmodi etiam craticulis inſtructos; quibus tamen inter alia haec ſint vitia, vt focus craticulaque nimis magna ſint, et ſpiracula fumum lateribus patinae apponant, imo eo obſtruantur: praeterea etiam ignis vis non aequaliter expandatur, patinaeque et nimis magnae, et inepte ſibi ſuperſtructae ſint. fundusque earum facile inaequalis fiat. Suadet itaque, vt et furnus, et patinae circulares ex- p. 14.
ſtruantur, proportionemque ſingularum partium indicat, atque additis iconibus illuſtrat.

2) De eadem quaeſtione tractationem propo- p. 31.
nit IOANNES GOTTLOB ANGERMANN, quae duodecim aureis coronata eſt. Poſt quam varias ſalis communis ſpecies eiuſque principia enarrauit Cl. Auctor: quo modo aqua ſalina elixiuetur, p. 36.
atque ſal commune inde paretur oſtendit: deinde, p. 38.
quae in ſale parando adhibeatur ignem applicandi ratio, proponit: et denique patinarum furnorum- p. 43.
que qualitates propriamque ea exſtruendi rationem offert. Cum vero, quae hic dicantur, paſſim in praecedente tractatione pleraque dicta ſint, paſſim ab aliis iam commemorata: id ſolum notamus, Cl. Auctorem quadrangulam furnorum patinarumque figuram retinuiſſe quidem, ſed duplicem, alteram, p. 45.
in qua lignum adhibetur; alteram, vbi lithanthraci- p. 49.
bus turfaque ſal paretur: atque propterea potiſſimum ab Academia ornatam eſſe hanc tractationem pre-

pretio, quod res rei publicae vtiles, comparandasque facile contineat.

p. 55. 3) Commentatio ſuper quaeſtione; *quid plantae ipſae ad praeparationem ſucci nutritii conferunt, atque quid vario ſolo, cum incrementum iis inaequale ſit, eſt tribuendum? Poſſuntne et varia eiusdem bonitas, et vitia, chemicis tentaminibus, potiſſimum reſpectu agriculturae, vtili ratione definiri?* Auctore Cl.
p. 61. VON IUSTI. Diuiditur ea ad normam quaeſtionis in tres partes: quarum prima, tradita ex phyſica vegetabilium eorum creſcendi ratione varia, oſtendit, ex diuerſitate variarum plantae partium nihil adeo certi elici poſſe, vt ſaltim ſciamus vaſa plantarum maiora alios nutritios ſuccos, quam minora exigere, ideoque varias plantas in vno eodemque ſolo creſcere, et, ſi per annos eidem diuerſa inſerantur ſemina, ſine fimatione ea naſcitura eſſe et vegetatura; generatim vero nutrimentum, quod ex terra hauriant vegetabilia, eſſe aliquod ſal neutrum, ex ſale acido catholico, alcali volatili et fixo compoſitum; ſique quid coniicere liceat, ſal acidum primum forſan eſſe vis actiuae elaterem.

p. 74. In altera parte virtutes vitiaque ſoli affert. Sit illud oportet ſale foecundante repletum, aliaque, quae officiant, acida mineralia et nimia acidi vegetabilis copia, in turfoſis agris conſpicua, ſint remota; ipſum vero mollitiem quandam habeat: quapropter argilloſum, et limoſum, gypſeum, calcareum, cretaceumque, atque lapideum ſterilitatem afferat: et denique firmum ſit ſolum, ne radices vento euellantur vel terra deſtituantur: hinc arenoſum glareoſumque minus conuenire.

p. 82. His propoſitis tertiam, qua ſigna cuiusque ſoli, ratioque illud corrigendi deſiderantur, ſoluit Cl. Auctor quaeſtionis partem. Si acidis mineralibus, vitrio-

vitriolo praeſertim, ſcateat ſolum, madidum cum
ſit, nigri coloris videri; ſiccatum vero, rubicundi
flauicantisque euadere, praeterea chemice tracta-
tum ſigna acidorum oſtendere aſſerit: corrigi illud
putat, ſi addantur, quae alcalinae ſint naturae, vt
calx, cinis, margaque alcalina. Turfoſam cognoſci p. 84.
eiusdem indolem ex ſpongioſa mollitie reliquisque
turfae ſignis, corrigi eandem, ſi ſola ſit, exſicca-
tione *): ſi vitriolum praeterea adſit, alcalinis ſub-
ſtantiis. Argillam ſolo ineſſe apparere dicit ex lu- p. 87.
bricitate, ſi humidum ſit; ſin ſiccum, ex rimis, quae
in eo oriantur; fertile illud fieri, immiſta marga al-
calina. Rubicundum flauumque colorem limoſum p. 89.
ſolum indicare, praeterea cognoſci, ſi maſſa quae-
dam combuſta, humidum attrahat et ſponte cor-
ruat; illudque et fimo, et arena corrigendum prae-
cipit. Calceum, gypſeum, cretaceumque et marga- p. 90.
ceum ſolum eſſe, ſi aqua fortis immiſta drachmae
illius ſoli efferueſcentiam excitet; mutari illud et
fertile fieri, ſi limus combuſtus ei immiſceatur, quod,
quomodo optime fiat, proponit. Solo iam intuitu
lapideum cognoſci ſolum; quod tamen vix, niſi dili- p. 92.
genti lapidum depuratione, poſſit corrigi. Are- p. 93.
noſum, quod quoque ſtatim cognoſcatur, quacun-
que ſoli ſpecie, praeter argillam, meliorem accipere
indolem. Glaream, cum facile vento noua affera- p. 95.
tur, noua quoque correctione egere: ideoque prae-
ſtare, ea, quae ibidem creſcant vegetabilia, vt moros,
illic colere.

4) Super eadem quaeſtione tractatio, Auctore p. 97.
Cl. WALL, Paſtore: quae nummo duodecim flore-
norum pretio ornata eſt. Eodem, vt ſuperior tra-
ctatio, modo haec quoque propoſita eſt. Putat Cl. p. 203.
Auctor ſuccum in plantis perfici filtratione, in cel-
lulo-

*) vid. ſupra, p. 282.

lulofo radicis, trunci, ramorum foliorumque contextu incepta, atque in gemmis continuata, et digeftione et mixtione intimiori in articulis et nodis. Vnde fequi dicit, vere foliis effe parcendum; cum vero fructus maturefcant, ea effe imminuenda: deinde corticem trunci ramorumque effe purificandum, atque nodos tot, quot fieri poffint, effe efficiendos. Deinde plantas laetiffime in folo crefcere,
p. 210. quod fubtiliffimam terram, quae non, nifi arte chemica, ex aliis elici queat, offerat: id quod ex fubtilitate vegetabilis animalisque terrae, agricolarumque terram comminuendi opera, patere arbitratur. Non tamen certe poffe definiri, quaenam generatim vegetabilibus maxime conueniat terra. Solum
p. 220. in genere illud fertile vtileque effe habendum, cuius particulae terreae iufte inter fe cohaereant: quare requiri, vt varia eiusdem genera inter fe commifceantur, atque cultura in bono conferuetur ftatu: deinde, quod facile *principium vegetans* nitrum nempe volatile, in fe fufcipiat: et denique in quo maxima huius principii vegetantis copia reperiatur, quae quidem attributa terram alcalinam habere.
p. 226. Bonitatem vel vitia foli chemice cognofci elixiuatione et calcinatione, elutriationeque atque commiftione cum acidis: quibus, pro varietate effectorum, quae fertilis vel fterilis fit habenda terra, cognofcatur.

Vol. V. Ex quinto philofophicarum commentationum volumine *) fequentes referimus:

p. 225. 1) Tentamen tractationis *de feparatione et praeparatione pauperiorum minerarum in fodinis metallicis.*

Aucto-

*) Inftitutum Academiae in edendis his commentariis in quinto volumine et fequentibus ita mutatum eft, vt difciplinae et hiftoricae, et philofophicae feorfim proponerentur.

Auctore CAROLO AUGUSTO SCHEIDT. d. 4. iul. 1765. Agit Cl. Auctor primo de necessitate separandi praeparandique has mineras, vsuque, qui inde redundat: deinde indicat *machinas contusorias*, quae ad praeparandas mineras pauperiores requiruntur; tum *fossas contusorias*, vbi minerarum contusarum viliores partes fundum petunt, describit: et denique varias minerarum *loturas* enumerat. E nonnullis praecipua annotemus. Cum, p. 230.
quae adhuc in contundendis mineris adhiberi soleat, quamquam sit vtilissima machina; tamen, ob nimium attritum, in partibus eiusdem enascentem, minus apta inueniatur: eam, tradita illius descriptione delineationeque, indeque demonstratis vitiis, tanquam inutilem reiicit, aliamque, quae hoc vitio careat, proponit, et icone illustrat. Quae est ita exstructa, vt, ope duorum vectium, motus fiat ad rectangula, et vectis, qui in *trabis* extremitate superiore per catenam cum ea coniunctus sit, in extremis arcus habeat: inferior in altera extrema parte sit arcuatus, in altera autem, quae rotam respiciat, crassior inueniatur, quo *brachio* eam eleuante subducto, facile sponte recidat. Ita omnem p. 237.
attritum impediri putat Cl. Auctor. Fossas contusorias adhuc adhibitas, cum non omnino finem expleant propositum, reiicit, aliudque, cuius commoda et vtilitates demonstrat, receptaculum, in quo minerae contusae deferantur, suadet. Componitur id ex asseribus abietinis, instar scalae sibi inuicem ita appositis, vt omnium asserum superficies horizontalis sit, habeantque transuersam latitudinem sensim increscentem, ad longitudinem vero totius receptaculi eorum superficies imminuatur. p. 249.
In lotura, vt *area curta* obtineat inclinationem mineris conuenientem, praecipit: quod idem WALLERIUS *) quoque suasit.

2) *Ve-*

*) loc. cit. vid. comm. nostr. Vol. XVI. p. 31. seq.

p. 252. 2) *Veritates, experientia et cauta meditatione inventas, quae vim vitae omnium rerum colligentem, naturam intimam elementorum, naturalemque in generandis corporibus ordinem concernant*, offert ANTON RÜDIGER. med. doct. et chem. P. P. O. Lipſ. Quamquam in hac commentatione multa eaque nobis interdum obſcura, continentur; tamen ex inſtituti ratione non diu in eius recenſione im-
p. 256. morabimur. Vim corporibus propriam in ſaponacea ſubſtantia reſidere aſſerit, atque vim primam corporum colligentem eſſe *ſal eſſentiale* eorum, praecipue *illud, quod materiae inflammabili inhaereat.* Deinde, cum materia inflammabilis in omnibus etiam reperiatur corporibus, eaque iungat terram et ſal, in *ſulphure ſalis naturae* eſſe poſitam attrahentem colligentemque vim vitae, omniaque elementa ex illo enaſci dicit quidem Cl. Auctor; num vero ſatis demonſtrauerit, ſatisque perpenderit haec, quae dicta ſint, non tam, quam Ei videtur, cum rei natura conuenire, aliis diiudicandum relinquimus.
p. 267. Elementa corporum eſſe debere ſimplicia, pura, viua confirmat, eaque inueniri in elementis a BECHERO aſſumtis; cum vero is characteribus externis ea tantum conſiderauerit, ipſeque naturam interiorem contemplatus ſit, ſe poſſe plures de qualitatibus atque viribus horum elementorum ſoluere quaeſtiones opinatur. Principium itaque corporum eſſe partem quandam vi propria et vita praeditam *ſulphuris naturae;* vel ſpiritum materiae inflammabilis, cum terra iunctum; vel terram vitreſcibilem, cum acido natiuo et aqua volatili connexam; vel terram alcalinam ſulphuris, acido volatili aquaque grauiori immixtam. Praeterea, quas vires exerant haec principia ſeparata, et, quomodo ea, comparatione cum paſſiuis vel deſtruentibus viribus cognoſcantur, proponit.

In

In ſexto volumine, cum vna tantum LINBRUNNI de chronologico ſyſtemate anni, quo Ieſus mortuus ſit, contineatur commentatio hiſtorico philoſophica, nihil, quod vlterius afferri a nobis poſſit, reperimus. Vol. VI.

XV.

IACOBI HERM. OBEREIDII, Arbore-felice-Heluetii, Chymiatri Lindauia-Acroniani, Academiae Scientiarum Electoralis Boicae ſodalis, vniuerſalis confortatiua medendi methodus; diſquiſitio noua. Carolsruhae, 1767. 8. pl. 10.

Eſſe regulas, in omni morbo curando attendendas, quae ad virium corporis, morbum venturum arcentium, praeſentem ſuperantium, conſeruationem faciant: atque adeo dari methodum medendi confortatiuam vniuerſalem auctor libelli ſatagit oſtendere.

Hinc primo ſanitatis notionem euoluit, eiusque duo quaſi fulcra conſtituit; alterum *phyſico mechanicum*, expeditum ſcilicet fluidorum iuſtae copiae et indolis per ſolida firma et apte reſiſtentia tranſitum, indeque pendentium actionum omnium vigorem; alterum *ethicopneumaticum*, ſiue rectum regimen actionum animae, quo praeter ſenſationes et voluntarios motus, *patheticos* quoque, qui affectus animi conſequuntur, et vitales refert, qui omnes ope fluidi neruei, pro temperamentorum, aetatis, ſexus, immo actionum mentis diuerſitate, in motu, copia et mixtione multum diſcrepantis, perficiuntur. p. 9.

Inde temperamenta, praecipua ſanorum diſcrimina, expendit, in quibus definiendis, praeter ſoli- p. 29.

dorum elaſticitatem, irritabilitatem et ſenſibilitatem, inprimis reſpicit ad fluidorum mixtionem, quae ſex principiorum contemperatione Ipſi abſoluitur; aetheris nimirum, aeris, ſulphuris ſ. principii viſcidi, aquae, ſalis et terrae diuerſi generis; et, praeter quatuor vulgaria illa temperamenta, alia procreat;
p. 86. quod *Socratici* et *Antoniniani* temperamenti, ab Ipſo deſcripti, exemplo euincere conatur. Nunc vbi horum principiorum vnum alterumue vel ſupereminet, vel deficit, vel iuſto laxius arctiusue cum reliquis coniungitur, atque motum ſanguinis, fluidi neruei, lymphae et bilis, vt praecipuorum humorum corporis, vel auget nimium, vel imminuit, vel quouis modo irregularem reddit, ita, vt functiones corporis inde laedantur, morbi exiſtunt, quorum recenſionem ad harum cauſſarum ordinem ſuſcipit: ac denique omnes ad tres ſummas claſſes reuocat, exiſtimans cunctos vel a principio igneo, vel a viſcido, vel a terreo praedominante oriri; quumque igneo abundante, viſcidum; viſcido, igneum et terreum; terreo, reliqua duo deficiant, claſſes has etiam a defectu principii ignei, viſcidi frigidi, et terrei conſtituit, et ſanitatis redintegrationem, h. e. virium naturae confortationem deficientium principiorum reſtauratione abſolui credit; vt adeoque omnis interna medendi methodus, methodus naturae confortatiua per addita principia deficientia, et triplex quidem, calida nimirum, frigida et ſicca ſiue ſolida Ipſi eſſe videatur.

His addit obſeruationes quasdam practicas vniuerſales de iuſto animi et corporis aegrotantium regimine, de virium vlteriori debilitate arcenda, deque iisdem, poſt morbum ſuperatum blanda diaeta reſtituendis, et vltimo lectores, methodi huius penitus cognoſcendae cupidos, ad THEOPH. LOBBII generalia medica principia et cautiones amandat.

XVI. *Pra-*

XVI.

Practisches Mineralsystem entworfen von D. RUDOLPH AUGUSTIN VOGEL, *der Arztneygelahrheit ordentlichen Lehrer zu Göttingen etc. Leipzig, verlegts B. C. Breitkopf.* 1762. 8. *mai. Seit.* 518. *nebst Vorrede.*

h. e.

Mineralium systema practicum. Auctore Cl. VOGEL.

Arctissimus, qui intercedit chemiae cum mineralogia nexus, harumque doctrinarum vnius cuiuslibet ex altera petenda dilucidatio, permouerunt Cl. VOGELIUM, vt, quum tam concinne esset et perutiliter commentatus de chemicis rebus, mineralium quoque doctrinam disponeret, artisque docimasticae et metallurgicae praecepta, in chemiae institutionibus omissa, adderet; vnde etiam practici est, ob addita ista, systematis huius nomen. Siue vero vel singulorum historiam et descriptionem, siue totius operis ordinem et perfectionem spectes, vtique inuenies et plenius dicta plurima et saepius hic demum dicta primum. Imminutus est generum numerus, classium contra adauctus, notaeque characteristicae cum ex habitu externo, tum vel maxime ex interna desumtae mixtione sunt.

Totum opus distinctum est in sectiones sex; quarum prima terras tradit, in argillaceas, calcareas, siliceas seu arenosas, margaceas, seleniticas, talcosas, micaceas seu micantes, inflammabiles, salinas, metallicas semimetallicasque et humum siue ruralem diuisas.

Altera sectio enarrat lapides, quorum classes sistunt argillacei, calcarei, margacei, selenitici, pyro-

machi, ſchiſtoſi, folioſi, ſeu lamellati plumoſi ſ. filamentoſi, ſalini, metallici, fuſiles, quorſum pumex refertur cum zeolitho, denique petrae vel ſaxa. Addita nouorum lapidum claſſis tourmalinum ſolum continet.

Tertia ſectio petrefacta exponit, quorum claſſes ſunt animalia, phytholitha, lithophyta, lithotomi, et pori.

Quarta ſectio ſalia continet, in claſſes diſtributa quinque. Scilicet in *ſtyptica*, vt ſunt vitriolum et alumen, *liquabilia* ſeu fuſilia, quae vel in igne fluunt tantum, vt nitrum et neutrum ſal acidulare, vel etiam vitreſcunt vt borax ſiue ſal tincal: porro *igne induranda*, vt ſalis communis ſpecies; *volatilia*, vt ſal ammoniacum, ſal vrinoſum et arſenicum; denique *lixiuioſa*, vt ſal perſicum, aphronitrum, ſal cretae.

Inflammabilium ſectio quinta eſt, quorum claſſes praebent ſulphura, bituminoſa, ſeuum, balſamumque minerale.

Sexta denique ſectio metalla et ſemimetalla cum appendice de platina offert, et metallurgiae atque docimaſtices dogmata praecipua enucleata exhibet.

Haec totius operis forma eſt; ſed, quo et partium ſingularum demus qualemcunque adumbrationem, ſpeciminis loco paſſim delibata nunc ſuperaddamus.

p. 21. Terram dicit Cl. Auctor illud foſſile, quod friabile ſit, cultroue facile patiatur ſe radi: ponit praeterea terrarum in claſſes diuiſionem e mixtione ſola recte deduci. Hinc ab ipſo inter terras recepta ſunt, quae ab aliis in minerarum, bituminum, ſaliumue numero ponuntur.

p. 27. Ad argillaceas terras refert argillam vulgarem, limum, argillam fiſtularem, porcellanam, ſmectin, medul-

medullam ſaxorum et tripelam, quarum et vtilitas, et natalis ſitus diſcrepant.

Argilla vulgaris gne rufeſcit Saepe arenam, aliquando et calcaréam admixtam habet Calce tamen remixta figulino operi non apta eſt. Etenim calx calore tumefacta, vaſa, quae vix primum experta ignem ſunt, findit, ſubque lamellatim ſecedente argilla in grumulos collecta ſedet vti Cl. Auctor in variis vaſis chemicis, ex argilla Gottingenſis agri confectis, aliquoties vidit. Addita eſt enarratio modi, quo argilla ad varia opera praeparetur. p. 28.

Boli terrae argillaceae ſunt ſubtiles qualitercunque coloratae, quae in igne tractatae colorem rubrum acquirunt. His notis iunctis boli natura continetur. Nam, quod boli medicis inſeruiant vſibus, character nullus eſt, tactusque pinguis bolis, terrae fullonum et porcellanae communis, itidem bolos non ſatis diſtinguit. p. 30.

Terra lateritia et limus differunt, maiori, quas illa prae hoc habet, argillacearum particularum copia. Fiſtularem argillam color albus, in igne permanens, diſtinguit. Qua ratione inde tubuli, fumo tabaci ſugendo deſtinati, parentur, ſimul expoſitum eſt. p. 32.

Subtiliſſima argilla porcellana eſt, coloris vel albi vel gryſei. Miſnica et Bohemica terram calcaream admiſtam gerunt; Brunſuicenſis vero cum acidis non feruet. Dictum quoque hic eſt, quid proprie ſit porcellana maſſa. p. 33

Smectis praeſtantiam non ab alcalino admixto, ſed a partium ſubtilitate habet. Anglicanam fullonum terram feruere cum acidis Cl. IUSTI affirmauit, negauit Cl. POTTIUS. Noſter medius eſt, duplicem aſſerens talem dari, quarum vna pura eſſe, altera calcem habere poſſit. p. 39.

p. 39. Tripela argillacea quidem terra eſt; non tamen vnquam ſimplex, ſed calce, marga, arena, quin immo et ferro ſubinde remixta.

p. 40. Glutinans argillarum et tenax principium ab inflammabili eſſe cum ELLERO aſſeritur: confirmaturque inde, quod argilla calces metallicas reducat ex parte, ſaepeque ſit pyritarum ſulphureorum matrix.

p. 41. Originem argillas nulli alii terrae debere ſtatuitur. Ex arena deſtructa, vt Cl. BUFFONUS arbitratur, eſſe nequeunt, quum, quorſum aſſumtus Ipſius ignis penetrare nequit, in profundiſſimis cryptis terrae ſub arenae quoque ſtratis argillae reperiantur: porro ex terris vegetabilium deſtructis et inflammabili mixtis nequeunt prodire, quum argillae parciorem habeant inflammabilis ſubſtantiae copiam, quam vegetabilium terrae. Neque, quod ſub turfa inueniantur argillae ſtrata, quidquam demonſtrat.

p. 44. Sic et creta inter terras aborigines refertur. E cornuo certe lapide deſtructo non eſſe, docent conchae integrae, cornuo inhaerentes, alcalinaeque et ſiliceae terrae tam diſcrepans indoles. Argillam, vbi glutinoſo ſuo fuerit orbata, cretam fieri, propterea non aſſumitur, quod, argilla quacunque demum ratione glutinoſo ſuo priuata, calcareae tamen terrae naturam non recipiat. Buffoniana de cretae geneſi ſententia e veriſimillimis eſſe dicitur.

p. 46. Farina foſſilis calcarea Cl. SCHAEFFERI videtur lac lunae fuiſſe.

p. 51. Arenam e lapidibus dirutis prouenire, adeo vero videtur abſimile, vt probabilius contrarium aſſeri poſſe credatur. Ea tamen arena, quae aquis fontium ineſt, vtique conceditur eſſe lapis deſtructus.

Mar-

Margam oſtendit Cl. Auctor ſemper eſſe terram mixtam, vel ex arena et calce, vel ex his et limo conſtantem. Arenae quoque plus habent margae, quam calcis. Plurimae margae in igne vel indurantur, vel vitreſcunt. Argillaceae terrae, micaceae et humus, frequenter cum margis concretae, partes margarum aduentitiae ſunt. Mentio hic fit egregiae foſſae, ſex margae genera offerentis, quae eſt prope *Lengelern*, vicum duos a Gottinga vrbe diſtantem lapides. Sitne alicubi marga, praeter alia, aratrum prodit, ſi terram profert gryſeam arenoſam inter arandum, vel integras eiuſmodi terrae maſſas concretas oſtendit. p. 52.

Farinae foſſilis natura in eo conſiſtit, vt ſit terra ſelenitica, ſub dio reperiunda, atque in agris et pratis cum aqua fontium protruſa. p. 58.

Oleum talci et magiſterium eius nil ſunt, niſi commenta vel lucripetarum impoſtorum, vel imperitorum et perperam ex ſolo attactu oleoſo et ſuperficie ſplendida olei praeſentiam praeſupponentium. p. 63.

Molybdaena terra micacea eſt, plerumque talcoſa et refractaria, plumbi nihil, ſed ferri, et phlogiſti parum continens. Parantur inde ſtyli ſcriptorii, quorum conficiendorum ratio exponitur. p. 67.

Terrae inflammabiles diuiduntur in ſulphureas et bituminoſas. Praeterque conſueta ſulphuris principia, terra quoque ipſi ineſſe volatilis propterea ſtatuitur, quod fluida duo iſta, inflammabile ſcilicet et acidum vitriolicum absque eiuſmodi terra ſolidum corpus conſtituere nequeant. STAHLII ſententia, qua ſtatuit, in libra ſulphuris vna, vix contineri phlogiſti drachmam, minime tam certa eſt, quam plerisque videtur. p. 68.

Sub terris metallicis et ſemimetallicis intelligit Cl. VOGEL genus minerarum, habitu terram referente, p. 77.

rente,

rente; praeter terreas tamen partes metallici quid vel ibidem vere primitus natum, vel fortuito admixtum continens. Seiunxit autem iſtas ſubſtantias a reliquis mineris coniunxitque cum terris, quoniam credidit, interdum vtique aliquid tribuendum eſſe notis ex habitu externo petitis, quarum magna ſit in mineralogiae doctrina faciliori reddenda vis. Corpora huc relata ſunt arena aurea, minera argenti mollior, terra plumbaria, arena ſtannea, arena ferrea, mica ferrea, ochra, minera cupri terrea, viride et coeruleum montanum, lapis calaminaris, terra cobalti, terra arſenicalis et minera hydrargyri terrea.

p. 83. Terrae cobalti non omnes redolent allium, prunis iniectae.

p. 89. Lapides a terris ſeparauit, quoniam non cuncti e terris naſcuntur, neque eiusdem omnes ſunt cum terris indolis. Geneſis eorum itidem vna non eſt.

p. 92. Alii naſci videntur concretione, alii coagulatione materiae viſcidae vel gelatinoſae, alii cryſtalliſatione. Concretione v. c. generari ſtalactiten, calcareum, arenarium, et ſchiſtum; coagulatione, cornuum; cryſtalliſatione, cryſtallum montanam, ſpathum.

p. 96. Neque abſurdum eſt ſtatuere ſuccum ſubtilem, qui lapidibus formandis inſeruiat, licet ſenſibus noſtris haud percipiatur. Cuius rei confirmandae cauſſa prouocatur ad agros, qui, diligentiſſime a lapidibus liberati, intra paucos annos aeque magnam lapidum offerunt, quam antea, copiam.

Haec, quae hactenus propoſuimus, ſatis oſtendere putamus, Cl. VOGELIUM in concinnando hoc ſyſtemate multa protuliſſe, quae huius doctrinae cultoribus plurimum debeant eſſe accepta, quaeque alibi anteaque dicta haud reperiant. Ipſe iudicauit Cl. Auctor, virorumque clariſſimorum ſententias examinauit, priusquam ſuas faceret; ſaepiſ-

ſime

ſime quoque nouas protulit. Quum vero, ſaluis breuitatis legibus, plura excerpere haud poſſimus, in illis, quae ſpeciminis loco laudauimus, ſubſiſtimus, inprimis, quum pridem iam eulgati huius libri notitia mineralogiae ſtudioſis vix poſſit eſſe nulla; quumque, ſi fuerint, qui eum nondum nouerint, ad eum ipſum adeundum et legendum per pauca quoque iſta ſatis videantur allici poſſe et excitari.

XVII.

CARL AUGUST GRAEBNERS *Gedancken über das Hervorkommen und Wechſeln der Zähne bey Kindern nebſt Anweiſung für Erwachſene die Zähne geſund zu erhalten, nebſt einem Zahncalender und vier Kupfertafeln. Nach dem Hamburger Exemplar. Langenſalza bey Johann Chriſtian Martini.* 1768. 8. *Seit.* 64.

i. e.

Cogitata de eruptione dentium et dentitione ſecunda in infantibus, vna cum methodo, qua adultorum dentes conſeruari queant, calendario dentifricio et tabulis quatuor aeneis. Auctore CAROLO AUGUSTO GRAEBNER.

Infantibus magis ſalutare iudicat Noſter, ſi ſerius dentes erumpunt, cum tum dolores et morbos, cum dentitione coniunctos, melius ferre queant. In mediocriter macilentis dentes facilius erumpunt, quam in craſſis. Omnibus remediis, ad maſticandum excogitatis, praefert radicem iridis

Florentinae, cum melle roſarum illatam. Dentitionis ſecundae initium fit ſexto aetatis anno, eo propemodum ordine quo primi eruperunt. In macilentis ſponte excidunt primi, ac dein ſecundarii apparent, ac hoc illud tum non eſt praetereundum, ſi neceſſe eſt, dentes primos extrahere : nam breue eſt hoc tempus et poſtea firmitatem nouam dens nanciſcitur. Vſum dentium tum perpendit Noſter: non ſolum ad maſticandum, ſed et ad reſpirandum ii ſunt vtiles, quoniam, dentibus euulſis, loquela difficilior fit plusque tum aeris requiritur et pulmones patiuntur. Pulmonibus itaque aeque conducunt dentes, ac ventriculo.

p. 16. Sed haec hactenus de dentitione infantum, iam adulti modum dentium conſeruandorum tradit Noſter. Atque hic diſſeritur de tartaro, ſcorbuto dentium, aliisque dentium morbis. Galli ſuadent ſeparationem arcte connexorum dentium per limam; ſed apud eos plus iuuat haec operatio, quam Hamburgenſes et eos, qui in vicinis locis habitant. Dente vnius lateris amiſſo, oppoſitus in altero latere quoque inutilis fit. Aquam non nimis frigidam ad os eluendum, et dentes abluendos ſuadet. Grauiditas et puerperium dentibus pariter afferunt incommoda, quam morbi, vt variolae, morbilli aliique. Dentes, qui accurate depurantur, in ſanis albedinem iuuenilem et ſplendorem conſeruant vſque ad trigeſimum annum aetatis. Fiſſurae et atra puncta morbum dentis produnt.

p. 39. Caui dentes plumbo, auro, ceraque impleri poſſunt, interdum autem hae laminae plumbeae aut aureae premunt et excreſcentiis fungoſis dant occaſionem in gingiuis. Hic referuntur a Noſtro epulis et parulis. Inter peſſimos morbos dentium refert Noſter vlcera et fiſtulas.

Ad

Ad tempora primae et ſecundae dentitionis recte definienda proponit Noſter methodum, quae cernitur in calendario dentium, cuius iconem adiecit, quo dentes, ſimulac eruperunt, annotantur, inſimulque, ſi rurſus elabantur. p. 44.

Artificialium dentium arctam coniunctionem ſuadet, ne eſculenta iis adhaereant eosque corrumpant. Artificialibus dentibus totam maxillam ſine noxa et incommodo ornat, ſit inferior, ſit ſuperior, imo vtramque maxillam, vbi et machinam in icone ſiſtit, quae a machina, a Cl. FAUCHARD inuenta, aliqua ex parte differt. p. 49.

Porro fieri quoque poteſt, vt dentes poſt euulſionem emendati et cera vel plumbo impleti, vel alio atque alio modo correcti, iterum in alueolos immittantur, aut ſimiles dentes humani alius hominis, loco eorum, imponantur. Hanc operationem Noſter appellat (*tranſportieren, verſetzen oder umpflantzen*) atque exemplis illuſtrat. Inter quae illud vnicum hic commemoremus, vbi vidit Noſter dentem peregrinum firmiter adhaerere alueolo. p. 58.

Ad purgandos dentes, artificiales inprimis, ſuadet duo inſtrumenta, quae vero ſine icone, quam Noſter adiecit, non perſpicue ſatis poſſunt deſcribi. p. 61.

XVIII.

XVIII.

Ontleed en heelkundige verhandeling van het waaterhoofd, het waatergezwel en verdere bekende gebreken der ruggegraat; nevens eenige aanmerkingen over de boghelwording en het mankgaan. Alles alleen uit waarneemingen opgemaakt en verklaart, door E. P. SWAGERMAN, Chirurgyn te Amſterdam, met platen. Te Amſterdam by E. van Harrevelt 1767. 8. mai. plagg. 30. cum dedicatione et indice.

i. e.

Tractatio anatomico chirurgica de hydrocephalo, ſpina bifida variisque ſpinae vitiis. Auctore E. P. SWAGERMAN.

Tribus potiſimum ex cauſis opus hoc vtile paullo magis increuiſſe videtur. Vel enim Cl. Auctor rerum deſcriptiones ad minutiſſima, quod Bataūis ſolemne eſt, deducit: vel, praeter tumores eiusmodi aqueos, quibus tractatus inſcribitur, alia multa, quibus corpus deformius redditur, oſſium vitia pertractat: vel denique multis et copioſis exemplis, quae huc ſpectarent, ex optimis ſcriptoribus rem illuſtrauit, quae itaque breuiter examinabimus.

p. 8. Hydrocephalum Noſter colluuiem aquae, intus in capite collectam, cuius pondere caput, ad magnam partem hactenus membranaceo cartilagineum, prematur et extendatur, dicit, aſſeritque, initia huius mali, quod in fetubus plerumque et infantibus recens natis obſeruatur, diu ante partum

h. e.

h. e. tum, cum ossa caluae ad maximam partem cartilaginea sint, quarenda esse. Vel solum in capite obseruatur, et *hydrocephalus* proprie dicitur; p. 4.
vel interdum, quod tamen rarissime fit, tota medulla spinalis simul extenditur, cui quidem malo, cum, ruptis membranis, effusoque humore, infantes ante et inter partum semper perire soleant, peculiarem denominationem non attribuerunt auctores; vel denique pars tantum medullae spinalis extensa conspicitur, quod *spinam bifidam* dixere. Accidere interdum asserit, vt, vel pondere capitis, vel p. 12.
extensione medullae spinalis simul, vertebrae colli aliae absumantur, aliae vero compingantur: videri tunc collum deficere, caput intra scapulas deprimi, vt ita os pectus tangat; cum vero et tum interdum os frontis deficiat, facies plana sine vel compresso naso conspiciatur, portenta haec, ea praecipue, quae, euacuatis e capite humoribus, ex vtero prodiere, cum bufonibus compararunt auctores *) alii ea capita felina vocarunt **). Ossium quoque cra- p. 40.
nii, in initio eiusdem mali fere cartilagineorum, insigniter alia increscere, alia comprimi solere, et ita deformiora reddi, vt, si quando separatim effossa sint, ad suspicionem gigantis cuiusdam, ibi sepulti, deducerentur quidam, qualia § 73 refert. Cum p. 36.
vero aegri, subductis aquis, semper et statim moriantur, qui, si sibi relinquantur, diutius viuere soleant, operationem omnem reiicit. De obseruatione Cl. p. 56.
SCHEUCHZERI Cel. VESALIO communicata, iure dubitamus.

Sed et eiusmodi tumores in omnibus spinae me- p. 72.
dullaris partibus apparent, quos varios Cl. SNIP vidit, et Noster talem ad ceruicem, qui caput aequa-

*) vid. Ill. HALLER opuscul. anatomica p. 282.
**) vid. BARTHOLIN hist. an. Cent. II. obseru. 44.

quaret, integro tamen capite obſeruauit, quocum nec ſuperiorum, nec inferiorum extremitatum paralyſis coniuncta erat, et infans ipſe per annum ad-
p. 92. huc vixerat. Oedemata vero haec, etſi in omnibus his partibus offendi ſoleant, crebrius tamen in lumborum parte inferiore et oſſis ſacri ſuperiore occurrere, experientia docet, quorum delineationes in Cel. RUYSCHIO *) euolui poterunt. Malum hoc ſpinam bifidam appellant, in quam paullo altius Noſter inquirit, iconemque eius egregiam, qua ſpina medullaris praeter modum prolongata, et, ad inſtar linguae, deformata conſpicitur, adiungit. In variis exemplis, quae ex auctoribus hic recenſet, nulla aderat paralyſis; in omnibus vero latera proceſſus ſpinalis vertebrarum lumbarium a ſe inuicem diuiſa conſpiciuntur, magnumque efformare ſolent
p. 115. hiatum. Vnde vero eiuſmodi colluuies aquoſa in canali, qui medullam ſpinalem fouet, contenta, partemque ſpinae ad talem tumorem diſtendens deriuanda ſit, non certo poteſt determinari: vel poteſt intra caput colligi, ad ventriculos encephali deriuari et exinde in canalem medullae ſpinalis deſcendere, cum inter haec caua nexus omnino detur; vel origo eius in canali hoc eſſe poteſt, colluuiem ibi colligi, et partem eius debiliorem in peculiarem canalem mutare, qui ſenſim increſcens et ad cerebrum vſque adſcendat, ventriculos cerebri petat, et
p. 118. ipſum hydrocephalum efformet. Initia eius in fetu et quidem diu ante partum ponenda eſſe aſſerit, cum tumor iſte, ſi infans cum eo naſcatur, ad inſignem magnitudinem iam delatus conſpiciatur, quamuis volumen eius poſt partum magis extendi poſſe concedat.

p. 120. Conſpicitur tumor externe coloris naturalis, ad ſitum et poſitum aegri varium magis minuſue tenſus,

*) Annott. 34. fig. 36.

ſus, tactu mollis, aqua plenus, et admota candela pellucens, cum aqua intus contenta limpida vtplurimum et clara deprehendatur: collo magno, vt digitis vix poſſint eleuari; pollices vero, vnguibus verſus ſe inuicem poſitis, latera tumoris prementes introrſum ſupra duos quaſi margines duros dehiſcunt. Aegri eiuſmodi in vniuerſum vitam haud p. 125.
diu trahunt; ſed et eo citius e viuis rapiuntur, quo magis arte malum hoc tollere conentur auctores. Quicquid etiam in laudem operationis dixerint, inciſionem tumoris tamen letales ſemper produxiſſe effectus experientia teſtatur. Nam etſi eiuſmodi effectus letalis non ſemper ex neruis inde laeſis deriuandus eſt, cum medullam ſpinalem ibi, vbi ſupra lumbos conſpicitur, per hunc morbum bifurcatam et in faſciculos nerueos diuiſam eſſe, nondum obſeruatum ſit; interim probabilius eſſe, aerem atmoſphaericum in cauum euacuatum intrare, nec eam tantum, quae tumore tegitur, medullae partem, ſed et totam ſpinalem medullam cum omnibus initiis faſciculorum exinde oriundorum, quid, quod totum encephalum petere, cuius affectio his partibus ſemper noceat. Inde operationem quamlibet reiiciendam eſſe quoque defendit.

Iam paullo fuſius anatomiam earum partium, p. 143.
quae in producendo hoc malo concurrant, perſtringit. In fetu partem eam canalis ſpinae molliſſimam p. 148.
eſſe, vbi poſterius vertebrarum oſſicula coeant, h. e. in medio, quo proceſſus ſpinalis fulcitur, credit: nam non, niſi integumentis tantum communibus, obuoluitur, nec vllo oſſeo tegmento, ſed cartilagine tantum tegitur, quae, quo propiora latera huius proceſſus contactui ſint, quoue longius fetus a maturitate ſua diſtet, eo tenuior ſit et mollior; nec

nec ſpinalis iſta apophyſis iam in os mutata eſt. Si itaque in canali ipſo cauſſam quandam ſuſpiceris, quae eum extendat, ibi eam quaerendam eſſe, vbi minima reſiſtentia ſit ad partem extendendam vel prolongandam, probabile eſt, praeſertim cum plurimae partes molliores, vrgente quadam vi ſuperatae, diutius poſſint extendi, antequam rumpantur. In qua quidem re principem cauſſam, cur malum hoc tam frequenter in vertebris lumborum et initiis oſſis ſacri obſeruetur, poni exinde concludit: ſed hoc magis elucеſcere, ſi in ortum et progreſſum oſſeſcentiae ſpinae, quam Noſter ſtudioſius examinat, inquiratur. In tribus variae aetatis fetubus, quos attente diſquiſiuit, ſpinales proceſſus omnes fere hactenus diuaricatos, nec non vertebras, exceptis ſeptem ſuperioribus dorſi, quae clauſae iam viderentur, apertas Cl. Auctor vidit, adeo, vt etiam medullam ſpinalem per hunc hiatum in vltimo fetu, 1¾ digitum longo, detegeret, eamque, illaeſis vertebris, extraheret. Vnde colligit, tunc temporis, vel fetu etiam paulo adultiore, medullam ſpinalem in omnibus ſpinae partibus commode poſſe extendi, ſpinaeque bifidae occaſionem dari; nec diuaricationem iſtam cauſſam mali, ſed eius potius effectum dici debere. Iam vero aqua, in craſſo durae matris proceſſu, qui ſpinae cauum intus obueſtit, contenta, eundem eo magis et facilius extendit, quo minus vertebrae, poſterius nondum iuſte coalitae, reſiſtunt. Cum paralyſis inferiorum extremitatum interdum in ſpina bifida appareret, fuerunt, qui eam a preſſione medullae ſpinalis verſus neruos deriuarent; quibus vero, quo ſaepius ab aliis refutati ſint, eo minus Noſter aſſentitur, cum frequentius nulla paralyſis in ſpina bifida obſeruetur, eamque non, niſi poſt partum, accedente occaſionali cauſſa, oriri concedit. Nec a preſſione quadam in vtero eam

p. 189. (margin, beside "nat, inquiratur.")

p. 204. (margin, beside "reſiſtunt.")

eam quaerendam eſſe, liquores copioſi, quibus corpuſculum fetus innatat, prohibent.

Ex adſperſis, quibus Noſter paullo diuagatur, obſeruationibus eam colligimus, qua, calua tota fere carie deſtructa, deſperandum non eſſe ſuadetur; ſed, calua exempta, ſuper nudam duram matrem vnguentum diapompholygos applicandum eſſe. p. 222.

Spinam bifidam porro non ex defectu vertebrae cuiuſdam, quorum exempla inducit, ſed ex vertebrarum per tumorem diſtenſione, qua earum oſſeſcentia impeditur, naſci contendit, vbi multas ſimul gibberoſorum hiſtorias communicat. Quamquam Noſter de imaginatione materna, ex magna hac de re Auctorum contentione dubius adhuc videtur; ei eum tamen parum attribuere, ex eo etiam patet, quod multae matres reperiantur, quae, varios per grauiditatem affectus paſſae, infantes, his vel illis naeuis notatos, ſe parturas metuerint, quae tamen vegetos et ſanos eos, nullaque macula conſpicuos enixae ſint. p. 235.

Catalogum inſuper infantum recenſet, quibus pars quaedam vitio haereditario, vel fortuito deeſſet aut abundaret: inter quos eorum meminit, qui integri et iuſti ex parentibus circumciſis procreati ſint; nec proli, ex brutis animantibus, cauda vel auribus priuatis, genitae quidquam deficere ſolere: verbo, vitia mechanica parentum, poſt partum acquiſita, fere nunquam ad infantes transferri. Sic et gibboſitatem vel claudicationem, haereditariam familiae cuidam viſam, non iam in fetu adeſſe; ſed corpus eius tantummodo ita diſpoſitum eſſe defendit, vt poſt partum, cauſſa quacunque accedente, hoc vitium ſibi contrahat. Qua occaſione mechaniſmum claudicationis, ex quatuordecim oſſibus in- p. 262. p. 283. p. 308.

 nomi-

nominatis ab ineunte aetate claudicantium attente examinatis, et cum femoribus comparatis, ad quinque potiſſimum ſpecies reduxit: quam quidem theoriam, cum paullo curioſior videatur, lectoribus hic communicare non alienum putamus; monemus ſimul, Noſtrum de iis tantum loqui, qui a prima
p. 311. aetate hoc vitio laborent. Prima ſpecies in eo cernitur, ſi inferius cauitas acetabuli iuſta, ſuperius vero et ad latera paullo amplior et minus profunda euadit, capite femoris ſimul planiore et latiore.
p. 312. In altera acetabulum non ſolum ſuperius et poſterius ampliatum, ſed et foueam, qua glandula mucoſa latet, lamina oſſea obducta apparet, glandula ipſa et ligamento rotundo ex acetabulo protruſis et degeneratis, quod ex ſectione cadaueris confir-
p. 317. matur. Tertia, acetabulo vero pene depreſſo, nouam cauitatem ſupra priorem, vel ad ileum os, vel
p. 323. iſchium ſiſtit. In quarta cartilago caput femoris inter et collum fracta occurrit, vt inde caput ab re-
p. 335. liquo femore ſeparetur. Nouam denique quinta articulationem capitis femoris, ex acetabulo ſenſim dimoti, poſterius cum oſſe ileum oſtendit.

Quae Noſter de oſſium fractorum per ſenſim induratam gelatinam, callum nimirum, reſtitutione
p. 389. diſputat, omittimus. Sed cum inter alios Cel. praecipue RUYSCH de luxatione femoris vel dubitaret, vel prorſus eam negaret; Noſter hac in re ab eo diſſentire videtur, cum ſibi ipſi exemplum eiuſmodi luxationis ſine ligamentorum diſruptione, notum
p. 421. ſit. Tandem Cl. Auctor, ſe neque cauſſam hydrocephali et ſpinae bifidae, nec remedium iuſtum ſcire, ingenue fatetur.

XIX. *Auf-*

XIX.

Aufrichtiger Unterricht vor neuangehende Aerzte und Wundaerzte, wie ſie ſich vor, in und nach den legalen Beſichtigungen todter Körper zu verhalten, und die Beſichtigunsſcheine nach beygefügter Betrachtung von der Tödlichkeit der Wunden einzurichten haben: nebſt zwey und ſechzig von gehabten Beſichtigungen todter Körper und gehaltener Unterſuchung verſchiedener Sachen den iudiciis *ertheilten Beſichtigungsſcheine und Zeugniſſe herausgegeben von* CHRISTOPH GOTTLIEB BÜTTNER Med. Doct. et Prof. ord. phyſic. Samb. Collega Sanitat. membro et h. t. facult. med. Decan. *Königsberg und Leipzig bey Joh. Dan. Zeiſens Wittwe und Joh. Heinr. Hartungs Erben.* 1769. 4. *Seit.* 208. *ohne Vorrede, Vorbericht und Regiſter.*

i. e.

Fida inſtitutio iuniorum medicorum et chirurgorum ante, et poſt legales ſectiones cadaverum: nec non de ſectionis relatione, ſimul cum tractatione de letalitate vulnerum et ſexaginta duobus caſibus medico forenſibus. Auctore CHRISTOPH GOTTLIEB BÜTTNER. M. D. etc.

Poſtquam Cl. Auctor, medicinae forenſis et omnino medicinae totius cognitionem phyſicis ſumme neceſſariam eſſe, rurſus phyſici officium in foro ciuili, criminali et eccleſiaſtico demonſtrauerit, de lethalitate vulnerum diſſerit. Tum ſequuntur caſus medico forenſes, a Noſtro elaborati. Nos

vero, cum omnia excerpere noſtri inſtituti ratio non ferat, de nonnullis exempli loco videamus, ex quibus vt appareat huius libri vtilitas, optamus.

p. 36. De letalitate rupti vteri grauidi haec habeto. Arbitratur Noſter tum rupturam vteri grauidi non eſſe letalem, ſi vmbilicalis funiculus ſimul ruptus ſit. Nam poteſt poſtea vteri vulnus ob vim ſuam ſumme contractilem facile conſolidari, et placenta vterina dein cum lochiis per orificium vteri, conſueto modo, expelli. Quod ſi vero fetus cum ſecundinis in abdomen pellitur, et lochia, ob denegatum per orificium vteri tranſitum, non fluere poſſunt, tum ſtagnans hic ſanguis abit in putredinem, vicina viſcera inquinat et inficit, quem mors ſequitur.

p. 37. Probat minus eiuſmodi letalem rupturam vteri grauidi exemplo. Ruſtica ſentiebat magnum ſtrepitum in abdomine, cum filius inopinato in matris abdomen caſu ab alto impingebat, quem ſtrepitum ſequebatur vteri haemorrhagia magna cum ſecundinis. Non diu poſt tumor oriebatur in ſiniſtro abdominis latere, quo rupto, fetus aliquot menſium membra per ſuppurationem expellebantur, et, fetu articulatim exemto, non ſolum vulnus feliciter claudebatur, ſed femina priſtinam recuperabat ſanitatem, ita, vt, vno anno praeterlapſo, rurſus grauida facta, viuum, ſanum et maturum fetum ederet. Quaerebatur itaque: vtrum fetus extra vterum in abdomine fuiſſet, an per caſum ab alto, ruptoque inde vtero, in abdomen matris pulſus fuiſſet. Ac priore a Noſtro negato, poſterius affirmatur.

p. 51. Inter vulnera per ſe letalia refert Noſter et vulnera abdominis, ſi inteſtina in vulnus ſeſe ingerunt, atque ab eius labiis incarcerantur, nec ſubito

repri-

reprimuntur. Quoniam, accedente ſphacelo in incarceratis inteſtinis, mors ſubſequi poteſt.

De veneficiis, abortiuis et opiatis remediis dum agit Cl. Auctor, enarrat quoque nonnulla exempla de cicuta aquatica, ex cuius vſu duo mortui, et duo infantes, qui minus comederant, liberati ſunt remediis. p. 55.

De morte ſubitanea, ſubſequente ex variis cauſſis, inprimis cum virgis quis caederetur. Corporis autem debilitas non ſolum, ſed et anxietas, timor triſtitiaque mortem hanc induxerunt; non vero virgae. p. 58.

De abſolute letali vulnere capitis ſine fiſſuris, contrafiſſuris et fragmentis oſſium capitis, ob extravaſati ſanguinis magnam copiam. p. 92.

De alapa mortifera Cl. Auctor enarrat exemplum. p. 109.

De letali ſplenis ruptura. Lién ruptùs et in duas partes diuiſus erat. Ex nimis itaque extrauaſato ſanguine in abdomen, reliquis vaſis ſanguiferis, ſanguine orbatis, cordis et vaſorum vacuitas indeque mors ſubitanea ſubſequuta eſt. Quapropter cor cum vaſis pallidum et vacuum, et viſcera abdominis pariter alba et vacua ſunt reperta. p. 121.

De morte ſubitanea ex inflammatione ventriculi et pulmonum, per ſpiritus vini abuſum. p. 134.

De letali inflammatione ventriculi a bile, vehementer mota. p. 140.

De laeſione et ruptura inteſtini tenuis letali. Erat ieiunum, in cuius fine, vbi ileon incipit, ruptura deprehendebatur. p. 149.

De impedita vrinae excretione per vrethram compreſſam ab annulo, a meretrice membro virili circumdato, vti referebat aeger. Per annum hunc p. 160.

 annu-

annulum in membro virili geſſit, multaque inde incommoda percepit. Vrina autem guttatim interea pone annulum effluebat, vbi ſponte apertura quaedem parua ex naturae conamine facta erat. Annulo hoc remoto, per vrethram vrina non amplius fluebat, ſed per foramen illud paruum.

p. 199. De morte ſubitanea duorum infantum poſt externum vſum butyri, cum arſenico mixti, in tinea. Arſenicum fuiſſe ex allii odore probat. Inflammationem ventriculi et inteſtinorum, nec non pulmonum deriuat Noſter a particulis arſenicalibus, cum ſanguine coniunctis, quae cauſſa mortis erat.

XX.

De modo cauendae corruptionis corporum naturalium in muſeis, auctoritate ampliſſimi Philoſophorum Ordinis d. 9. nou. 1766. diſputauit M. IOANN. GOTTHELF HERRMANN. Med. Bacc. reſpondente *Joh. Dan. Reichel.* Lipſiae, ex officina Breitkopfia, 4. mai. plg. 8.

Cum contigerit Cl. Auctori, varia videre muſea corporum naturalium in itineribus ſuſceptis, ac permultas colligere obſeruationes, quae eorum conſeruationem concernant: commotus eſt, ad hanc diſſertationem ſcribendam, in eaque varios modos conſeruandi muſea in genere proponendos. Praemiſſis itaque cauſſis praecipuis, quibus muſea deſtrui ſolent, varias denique methodos his occurrendi deſcribit, et omnia variis exemplis illuſtrat. Nos praecipua tantum hic breuiter indicaturi ſumus.

p. 3. Cohaeſio partium minimarum omnium corporum trium naturae regnorum pendet a glutine, quo vel

vel imminuto, languefcunt corpora viua; vel diffipato, deftruuntur corpora mortua. Generalis vero deftructio varia eft: etenim putredo humida inuadit praefertim animalia, ficca vero inprimis vegetabilia, cui analoga eft fatifcentia mineralium, vappefcentia liquorum fermentatorum et rancor oleorum. Ipfius aeris externi elaftici et interni fixi aequilibrium fublatum deftruit corpora, atque ob admixtas partes vt menftruum agit, eaque vel laxiora, vel firmiora citius tardiufue foluit. Huc pertinent porro infecta, quae ouula fua corporibus naturalibus immittunt, e quibus vermiculi gignuntur, qui, cum larga ibi inueniant nutrimenta, fua erofione horum deftructionem efficiunt. Situs vel mucor, fiue plantulae corporibus putridis increfcentes, etiam ad eorum cauffas deftruentes referendae funt. p. 5.

In adiumentis eorum conferuationis inprimis ad duo refpiciatur, fcilicet ad conferuationem vel ficcam, vel humidam. Prior tum demum locum habet, poftquam partes, corruptioni prae reliquis obnoxiae, remotae funt, v. c. carnes, vifcera, cerebrum, oculi, cet. in regno animali, vel fucci vegetabilium adeoque mineralium. Altera ope liquorum fermentatorum peragitur, quibus corpora naturalia immittuntur. Vt mufeum ad cauendam corruptionem apte difponatur, eligantur conclauia, quae non humida funt, faltem ibidem faepe mutetur aer: vitetur folis ardor nimius, calor artefactus immoderatus, ac tranfitus aeris perpetuus adhibeatur, inprimis munditites, atque, ne forte infecta noceant, immittantur v. c. quadrupeda, aues, menfe praefertim maio et augufto in furnum, eo caloris gradu feruato, qui nec pilos, nec pennas vrat: fic enim infecta vna cum ouulis deftruuntur: in herbariis viuis faepius reiiciantur chartae humidae, et plantae vermibus iam laefae. p. 11.

p. 16. Ab animalibus, quadrupedibus inprimis pelles et oſſa ſceleti ſeruantur, reliquae partes, putredini maxime obnoxiae, remouentur. Docet itaque Cl. Auctor methodum excoriandi quadrupeda, additque cautelas neceſſarias ac enchireſes, et oſtendit ſimul compoſitionem eorum ſceletorum. Progreditur deinde ad auium excoriationem, quarum maiores vel duplici inciſione, ab ano iuxta femora ad alas adſcendente; vel ſimplici, a fine ſterni vſque ad anum ducta incidit: minores, viſceribus exemtis, per aliquot dies ſpiritu vini imbuit, poſteaque ſiccat: oua auium euacuat, foraminulo in vtraque extremitate facto. Piſces maiores, vti quadrupeda, excoriandi ſunt, inciſa nimirum cute ſub ventre ad totam animalis longitudinem: piſces molliori cute praediti, exemtis viſceribus, in ſpiritu vini ſeruentur: ii cute ſquamoſa diuidantur medii ab ore vſque ad caudam, et cutis cum capite, exemtis cecerebro et oculo, chartae craſſae impoſita ſiccetur.

p. 21. Reptilium, ſerpentum, teſtudinum, echinorum marinorum et ſtellarum marinarum excoriationem deinde explicat. Diiudicat poſtea rationem exſiccandi, quae vel calore moderato in vmbra, vel vehementiore in furno perficitur. Pelles vero quadrupedum, auium, animalium marinorum, ſerpentum, cet. detractae, prius, quam exſiccentur, ſunt praeparandae, cuius varia ratio hic amplius deſcri-
p. 24. bitur. Accedit Noſter ad inſectorum exſiccationem, quae ratione conſeruationis diuidit in duas claſſes, in molliora pulpoſiora v. c. erucas, vermes, millepedes, cet. et in duriora, v. c. ſcarabaeos, cicadas, ſcorpiones, quorum alia, vt papiliones, puluere; alia, vt ſcarabaei, ſcutis duris teguntur. Ne vero papiliones ſplendore alarum priuentur, melius eſt, hos ex eruca educere, ac deinde illaeſos muſeis tradere. Explicat itaque, quo modo nutriantur

eru-

erucae, et qua ratione chryſalides ad vltimam vſque transformationem ſeruentur: porro, quibus inſtrumentis commodis ea capiantur inſecta, quae ex eruca educi non poſſunt. Indicantur poſtmodum variae methodi interficiendi inſecta, inter quas inprimis commendat Cl. Auctor vſum lentes, vitreae in cuius foco inſecta maiora caute tenet, donec levis fumus adſcendat; minora vel ante, vel poſt focum collocat; ſed et vapor aquae feruidae, per tubulum inſectis applicatus, haec ſine noxa necat. Adduntur cautelae, quibus inſecta et in iuſtum ſitum partium redigantur, et affigantur.

Diſſeritur poſtea de plantarum exſiccatione et conſeruatione, in qua inprimis caueatur, ne forma naturalis plantarum, nec ſingulae earum partes, nec ipſe color nimis mutetur, ac illa mucilago aromatico ſpirituoſa conſeruetur, qua poſt exſiccationem flexiles permanent. Exſiccatio plantarum vel compreſſione, vel ſine hac peragitur. Priore modo comprimuntur plantae charta griſea obtectae, vel prelo, vel, vti Cl. ADANSON ſuadet, corpore humano inſidente. Alter modus tantum in plantis durioribus v. c. xeranthemo, gnaphalio, locum habet, vt nimirum planta fundo vaſis imponatur et arena circumducta in furno ſiccetur. Muſci marini, fuci et corallinae prius in aqua dulci edulcorentur, quam inter chartas ſiccentur. Plantae ſiccatae non agglutinentur chartae, ſed potius caulis ſegmento chartae in parte inferiori vel acu aut filo affigatur. Explicatur deinde, quomodo partes quaedam vegetabilium ſeparatim ſiccentur. Fructus pulpoſiores in ſpiritu vini ſeruantur, et antea in aqua macerantur, vt diſpoſitio vaſorum conſpiciatur; ſicciores in furno caute ſiccantur, ne dehiſcant: ſceleta fructuum vel ope naturae, vel maceratione in aqua

p. 28.

p. 34.

parantur. Quae in foliorum maceratione ſunt attendenda, hic vlterius enarrantur.

p. 38. Tractat Cl. Auctor deinde de modo infarciendi exuuias animalium. Quadrupedum pelles, quarum praeparationem iam deſcribit, ſunt replendae variis rebus, ex tribus naturae regnis deſumendis. Regnum animale ſuppeditat v. c. pilos, lanam, vngularum vel cornuum raſpaturam: vegetabile cannabim, ſtuppam, linum, foenum, ſtramen, cet. minerale turfam ſ. terram ceſpitoſam; ſemper vero caueatur, ne corpora eligantur, quae humiditatem attrahant, ac ſimul adiiciantur antiſeptica, v. c. camphora, aſphaltum, calx viua, alumen, cet. Ad formam corporis animalis retinendam, conficiatur forma corporis ex dura re, cuius ſpatia relicta mollioribus rebus impleantur: fila ferrea, apte diſpoſita, etiam inſeruiunt ad ſuſtinenda membra ani-
p. 43. malis in ſitu idoneo. Varias deinde methodos hinc illinc collectas enarrat infarciendi aues. Porro progreditur ad liquores balſamicos, corporibus illinendos, vt defendantur ab aeris vi et inſectorum laeſione. Obductio autem vernicis tantum locum habet in animalibus repentibus, ſquamoſis, glabris, ſplendentibus, v. c, ſerpentibus, lacertis, piſcibus variis, ſcarabaeis. Bonus vero vernix colorem animalis minime mutet, facile ſiccescat, tranſpareat, minus fragilis ſit. Varias deinde vernicum formulas deſcribit. Sed et reliqua corpora, quae vernice obduci non poſſunt, ab aeris vi tuenda ſunt, vt
p. 45. quadrupeda, aues, inſecta varia: oſtendit itaque modos, quibus haec corpora, inprimis inſecta, in ciſtulis et receptaculis diſponantur.

p. 51. Tranſit deinde ad conſeruationem corporum naturalium in liquoribus, eorumque differentiam oſtendit; eligantur vero praecipue liquores minus vehementes, vel aqua diluantur, ne vel corpora immiſ-

immiſſa nimis conſtringant, vel nimis volatiles ſint. Poſtremo modos, euaporationem nimiam liquorum conſeruariorum cauendi deſcribit, quod vel ſigillo hermetico, vel oleo inſpiſſato, quod fundum vaſis inverſi petit, peragatur; vel ope ſuberis, orificium vaſis arcte claudentis, quod amalgamate obduci poteſt. Melior eſt obturatio vaſorum ope epiſtomiorum vitreorum, vel ſubere, quod membrana, oleo humefacta, circumdetur, ac variis lutis vel alia tenaci maſſa agglutinetur. p. 56.

XXI.

Mémoires ſur differentes parties des ſciences et arts. Par M. GUETTARD, de l' Academie Royale des ſciences. Tome prémier, à Paris, chés Laurent Prault, libraire. 1768. 4 mai. alph. 2. plagg. 10. cum praefat. plagg. 15. et tabb. 18. aeri inciſis.

i. e.

Commentationes ſuper variis partibus diſciplinarum et artium, Auctore Cl. GUETTARD. Tom. I.

Quas hic edidit Cl. GUETTARD commentationes, eum in finem elaborauerat, vt ſucceſſiue commentariis regiae academiae ſcientiarum insererentur. Cum autem praeuideret, ob multitudinem ſociorum, qui in edendis his commentariis concurrunt, illarum propalationem multum retardatum iri: conſilium cepit eas in aliquot tomis ſeorſim edendi, ita, vt primo loco obſeruationes ſingulares poneret, ac iis demum integros commentarios

rios ſubiungeret; eodem modo, vt academiae ſcientiarum moris eſſe ſolet.

Praef. p. 68. Primo igitur loco obſeruationes quaſdam ex phyſica generali inuenimus. Vidit Cl. Auctor, quod NEWTONVS olim, radiis ſolaribus ab acie cultri exceptis, obſeruauerat, eosdem radios matutino tempore verſus caſtellum ad Vicenas impulſos diuergere, ac dum reflectebantur, duos faſciculos formare, qui diuergentes ſpatium inter ſe relin-
p. 69. quebant ad minimum vnius pedis. Copioſa eſt deſcriptio aſcenſus vaporum in montibus elatioribus, quales ſunt Tirolenſes et Vogeſus, et quomodo ii in nubes coeant, vbi Cl. Auctor putat, ſi accuratae et continuatae fierent obſeruationes, nūbium eiuſmodi origines, certis legibus conſtitutis, praedici poſſe: eiuſmodi obſeruationes potiſſimum pictorum vſibus inſeruituras, qui adeo ſaepe in de-
p. 76. pingendo horizonte errare conſpiciantur. In eodem Vogeſo monte tonitru obſeruauit non vno impetu erumpens, ſed repetitis, at per parciſſima interualla, ictibus, vt adeo materiae inflammabiles, in nubibus haerentes, non vna, ſed ſucceſſiue inflammarentur: qua occaſione varias quaeſtiones, in declaranda tonitru origine adhuc enodandas, proponit, et ſuadet, vt experimenta electrica in ſummis montibus tum praecipue inſtituantur, cum vapores humidi aſcendunt.

p. 78. Ad praecauendos funeſtos effectus, qui ſepulturam cadauerum in templis ſequuntur, exemplum Germanorum atque Polonorum ciuibus ſuis imitandum proponit, qui in ſarcophagis conficiendis curatius verſantur, quam Galli, ita, vt nulla pateat apertura, per quam teter odor exhalare queat: porro cadauera ope ſyringae, in inteſtina atque oeſophagum immiſſae, pice liquefacta repleri, eadem

totam

totam externam ſuperficiem obduci, poſtea linteis arcte inuolui, ac denique fundum ſarcophagi calce viua obtegi, ac, poſtquam cadauer in illo reconditum fuerit, eadem, quicquid ſupereſt ſpatii, repleri iubet. Tandem monet, ne cryptae ſepulcrales orificio in ipſum templum patulo inſtruantur, ſed illud extrorſum patere oportere monſtrat, et de auxiliis, renouando aeri inſeruientibus, varia monita addit.

Ex hiſtoria naturali recenſet, in omnibus harengis, quibus per tempus quadrageſimale 1765 veſcebantur Pariſienſes, inuentas eſſe aſcarides, craſſitie et longitudine acus; ex harum tamen eſu nihil incommodi in ſanitatem hominum redundaſſe, adeoque videri poſſe, cuiuis animali eſſe inſecta ſibi propria, quae in alio quouis corpore viuere non poſſint. p. 85.

In *xiphia* dentes, quibus roſtrum eius armatum eſt, numero inſigniter variare, pluribus exemplis ex muſeo ducis Aurelianenſis, cui praeeſt, euincit. Neque ergo iidem diſtinctionis ſpecificae fundamentum conſtituere, neque certum de aetate piſcis indicium praebere poſſunt. Vſus quoque eorum magis in defendendo conſiſtere videtur, quam in tenenda vel dilaceranda aut comminuenda praeda. p. 86.

Ex botanica recenſetur hiſtoria *mali aurantiae*, quae per totam trunci longitudinem diuiſa, tamen ſingula parte, probe cera molli obducta, rurſus conualuit et incrementa cepit: quam rem vlterioribus experimentis confirmandam commendat, cum eo modo facilius arbores multiplicari poſſint. p. 89.

Fieri poſſe, vt planta, cuius olim maximus in loco aliquo prouentus fuerit, nunc in eodem plane exoleuerit, exemplo loci cuiuſdam in ſylua prope p. 92.

fanum

fanum f. Dionyfii monftrat, in quo, fuperiore feculo ad finem vergente, infignis tuberis copia creuit, quod nunc plane non adeft. Mittimus alias obferuationes minores, quae incrementum planta-
p. 99. rum in foliis cet. fpectant. Quod Cl. DELISLE, pharmacopoeus Stampienfis, olim ex relatione academiae fcientiarum obferuauerat *), intra fquamas radicis fcillae vera germina futurae plantae delitefcere, Cl. Auctor quoque confpexit, idque toti claffi liliacearum peculiare putat, ita, vt eo modo propagatio earum adiuuetur, quum rariores iifdem rami a natura fint conceffi. Tandem obferuata quaedam de effectu frigoris in plantas fubnectit.

p. 103. In obferuationibus chemicis primo loco de filamentis feu floribus ferri (*laine de fer*) agit, qui fublimantur, cum ferrum ex duabus in Occitania fodinis funditur ac poftea malleo fubigitur. Quae minerae quum prope alias reperiantur, quae tefte Cl. HELLOT cuprum, plumbum et antimonium contineant, probabile eft, hos flores non ferro, fed antimonio adfcribendos effe. Sequitur prolixa
p. 105. enarratio vegetationis chemicae, feu dendritarum, per folutionem falium enatorum.
p. 109. Porro de exficcatione plantarum agit, cuius eam forte effe legem generalem coniicit, vt id, quod planta exficcando perdet, fit in ratione inuerfa quantitatis perfpirationis quotidianae, et fic vice verfa. In experimento capto radices *fymphyti* multo plus ponderis fub exficcatione perdiderunt, quam folia eiufdem plantae: quod a ftructura priorum fpongiofiore repetendum eft. Se-
p. 111. mina *nicotianae* fere quintam partem totius ponderis olei expreffi largita funt, cuius ergo difquifitionem commendat, annon exinde vtilitatis quidquam obti-

*) v. comm. horum Vol. IX. p. 375.

obtineri possit, cum semina ista velut inutilia reiici soleant. Ex oleo lini et oleo vitrioli inter se mistis, ac post aliquot dies destillationi subiectis, relicta est in fundo cucurbitae massa bituminosa, bitumini minerali similis, cuius origo forsan ab iisdem substantiis, sub terra concurrentibus, nempe acido vitriolico et substantiis oleosis ex putrefactis vegetabilibus relictis, adscribi posset. Ex capitibus papaveris albi extractum solidum paratum fuit, iisdem, vt verum opium, proprietatibus insigne, sed multo mitioribus. Enarrat simul, seminum papaueris frequentem vsum esse in Persia, Italia, Polonia, imo etiam Argentinae, in cibis, sine noxa sanitatis: ideoque videri, deesse in his regionibus plantae isti vim volatilem, quae licet vix sensibus percipi queat, tamen vere adsit, sub leuissima autem mutatione euanescat: quod exemplo *Iatrophae* seu *Cassauae* Americanorum et *Mannae*, quae destillatione saporem ingratum et nauseosum, sed multum simul virtutis purgantis perdit, illustrat. p. 112. p. 113.

Solutio vitrioli coerulei, pulueri cretae superfusa, massam pultaceam sistebat, quae altero die ita fermentescebat, vt super marginem vasis se eleuaret; aequalis autem solutio vitrioli viridis, aequali portioni cretae superfusa, massâm quiescentem reliquit: an haec diuersitas a difficiliori solubilitate vitrioli coerulei pendeat, Cl. Auctor non dirimit. p. 116.

Ex anatome sistitur descriptio piscis cuiusdam ex cetaceorum classe, qui subinde prope maritimas Galliae oras capitur, et cuius caro ad excoquendum oleum impendi solet. Descriptionem hanc acceptum debemus Cl. SERARD, medico Caletano, et BLONDEAU, professori hydrographiae in eadem vrbe: eamdem nunc repetere prolixum nimis foret, quare id tantum notamus, animal istud vel p. 117.

physe-

Physeterem macrocephalum iuniorem, vel varietatem eiusdem, formae minoris, habendum esse. Hoc autem attentione dignum videtur, sub cute crassa ac dura, huicque subiecta magna lardi copia, enormem quantitatem neruorum positam esse, quorum origo videatur esse in tertia parte distantiae capitis a medio corpore, et qui varia sub directione, strato super strato posito, fere totam substantiam carnis efficiant, intercedente contextu cellulofo, qui substantiam partim aquosam, partim oleosam contineat. Longitudo totius corporis ab ore vsque ad bifurcationem caudae 48 pedes aequauit, et peripheria eiusdem in regione penis (qui truncatus 45 librarum pondus habuit) 36 ; ex quibus reliquarum partium proportio, accurate hic enumerata, suo iam modo colligi poterit.

p. 122. Ex medicina vnica obseruatio adiungitur : ad hydrophobiam nempe suadet Cl. Auctor, vt liquor iste volatilis, quem *l' eau de luce* vocant, guttatim diuersis temporibus, et potissimum versus accessum paroxysmi, ex aqua communi exhibeatur, vulnusque ipsum, scarifatum antea, hoc liquore eluatur. Quod remediorum genus etsi nondum tentatum; tamen ob analogiam tentari posse asserit, cum eiusdem vsus in viperae morsu sit declaratus.

p. 1. Progredimur nunc ad integros commentarios, quorum primus ossa quaedam fossilia describit, quae in variis Galliae locis, partim in silicibus, partim in terra locorum montosorum, partim inter strata sabulosa, partim inter alia petrefacta v. c. conchitas cet. inventa fuerunt, et quorum icones nouem tabulas implent. Omnia sunt substantiae calcareae, licet multa ex iis cum externa facie, tum duritie silicem igniarium mentiantur: coloris plerumque exterius flauescentis, inte-

interius obscure fusci. Primum os sistit mandibulam, in qua dens adhuc haeret, in lapide gypseo; secundum est vertebra, bene adhuc conseruata, in simili lapide; tertium, scapula in simili lapide; quarto loco sistuntur in simili inuolucro nouem costae, quarum priori adhuc vertebra adnexa est. Haec omnia, crusta lapidea obducta, partes piscium esse, extra dubium positum est. Tab. I. T. II. T. III. T. IV.

Sequuntur nunc aliae partes in lapidem conuersae, quae vero absque adhaerentibus aliis lapidibus detectae sunt: duae vertebrae insignioris molis, certe quoque piscium; os quoddam, vel eiusdem portio, difficilioris indaginis (an forte ad ossa capitis pertinens, vt saltem iconem intuenti videri posset?); pars ossis longi, cum apophysi: aliud os incognitum ex insula s. Dominici, ex lapide albo calcareo extractum, quod videtur scapula piscis cuiusdam; ossis cuiusdam longi pars, cum eius capite, vt videtur; duae aliae ossium longorum partes, ex diaphysi, vt videtur; tres partes costarum, vel forte dentium piscis cuiusdam, quarum tertia potissimum denti *manati* admodum similis est; ac demum duo ossa incognita, quae vero vertebras piscis cuiusdam esse verisimile est: et posteriorem quidem pro atlante Cl. Auctor, licet coniectura tantum, habet. Hoc autem pro certo assumit, ossa haec omnia ex piscibus aut animalibus marinis esse, ad quod probandum argumentis satis validis vtitur, quae vero repetere breuitas nos prohibet. T. V. T. VI. T. VII. T. VIII. T. IX.

Commentarius secundus de *Tirsa* Cosaccorum agit. Planta est Vcraniae indigena, cuius semina tamen cum Cl. DUFAY ad Cl. Auctorem misisset, eadem laete in Gallia creuit: digna propterea, quae oeconomis commendetur, cum aeque in foeno, ac p. 19.

in ſeminibus gratiſſimum equis pabulum praebeat. A faſciculis foliorum, ex radice protruſis, formatur vagina culmum ambiens, ex qua emittuntur folia linearia, ſubulata, priſmatica, canaliculata, margine nonnihil aſpera, in ſuperiore ſuperficie tenuiſſimis pilis obſita: ex quorum medio ſurgit culmus duorum ad minimum pedum altitudinis, in duas paniculas ſe diuidens, quarum altera poſt alteram euoluitur: ſuccedunt quoque aliae ſecundariae paniculae ex culmo ipſo, ſed breuiores, et parcioribus floribus inſtructae. Habitus affinis eſſe videtur auenae, a qua tamen multum omnino diſtat. Paniculae ſunt laxae, ramuliſque, huc illuc diſperſis, locuſtae vniflorae adhaerent: calix conſtat duabus glumis oblongis, apice ariſtatis; folliculus vniualuis, inferius et ad latera pilis obſeſſus, ſuperius in vno latere oblonge exciſſus; ſtamina tria, filamentis breuibus, antheris ſuperius et inferius bifurcatis, vt in arundine; ſtili duo, breuiſſimi, ſtigmatibus plumoſis, florem coronae inſtar cingentibus; ſemen oblongum, corollae longitudine, ſuperius ariſta longiſſima, cylindrica, ſpiculis minutiſſimis obſita, primum apice nonnihil inflexa, in maturitate vero in lineam rectam ſe extendente, terminatum: quae ideo rectius ſemini, quam corollae attribuitur, cum illi adhuc adhaerent, ſi ipſum a corolla iam ſeceſſit. Ex hac deſcriptione, collatis *Auenae*, *Ariſtidae* et *Stipae* characteribus, patet, plantam hanc, niſi nouum inde genus ſub nomine *Tirſae* conſtituere malueris, nullibi melius, quam ſub *Ariſtida* ſtare poſſe; nonnihil quidem cum *Ariſtida adſcenſionis* conuenire; aliis tamen momentis, quantum ex icone PLUKENETII iudicare potuit Cl. Auctor, ab eadem recedere: quare eam dicit *ariſtidam paniculis ramoſis, ſpicis ſparſis, corollae ariſta longiſſima inſidente, foliis ſubulatis;* et ita forte characterem genericum *Ariſtidae*

ſidae paullum mutandum eſſe monet. Icones additae deſcriptionem egregie illuſtrant. Tab. X. XI.

Commentarius tertius de oſſibus foſſilibus animalium terreſtrium exponit. Ante aliquot annos inſignis eorum numerus prope Stampas effoſſus eſt; ſed ob incuriam et ignorantiam inuentoris neglectus et rurſus ſaxis obrutus, adeo, vt non, niſi eorum oſſium Cl. Auctor particeps fieri potuerit, quae poſtea detecta fuerunt, quae ſollicite et accurate deſcribit atque iconibus adiectis illuſtrat. Dolendum eſt, nulla oſſa capitis, ſi a duabus portionibus maxillae inferioris inhaerentibuſque iiſdem dentibus receſſeris, reperta eſſe, ex quorum conſideratione forte melius de determinando genere animalis ſtatui poſſit. In genere pauca oſſa integra fuerunt. Sunt multa fragmenta cornuum, coſtarum, ſcapularum, et oſſium extremitatum, et aliquot vertebrae integrae. Vix non omnia haec oſſa animalibus ex cerui genere competere videntur: vnum alterumue forte ad oues pertinere poſſent. Occaſionem, qua factum ſit, vt tantus numerus in eodem loco coaceruatus fuerit, neque inſigniori telluris mutationi, neque inundationibus Cl. Auctor adſcribit, ſed ſacrificiis ſolemnibus, a priſcis Galliae incolis peractis, quum conſtet, inſignem copiam animalium ſacro ritu quotannis occiſam, eaque vel penitus combuſta, quae holocauſta, vel vna defoſſa, quae immolationes dicebant, fuiſſe. Neque, vbi oſſa maioris molis deprehenſa fuerint, illa ſtatim elephantis vel hippopotami credenda eſſe monet, ſed vris adſcribenda putat, qui forte tractu temporis, regionibus cultioribus redditis, ſenſim degenerauerint atque a priori magnitudine defecerint. Varia deinde oſſium foſſilium exempla ex diuerſis ſcriptoribus excitat, et quantum veri vel falſi horum relationi- p. 29. Tab. XII-XVI.

tionibus insit, diiudicat: ac denique indicem scriptorum, qui de hoc argumento exposuerunt, subiungit.

p. 80. Commentarius quartus de corpore quodam agit, quod polypum terrestrem putat Cl. Auctor. Inuenit illud ante 22 annos prope Aquilam, neque alio postea tempore, neque aliis in locis, in foliis *Spergulae aruensis*, cuius glandulis cupulatis, quas olim in historia glandularum plantarum descripserat, copiosissime insidebat et adhaerebat; neque vlli alii plantae vicinae idem corpus insedisse animaduertit. Paruitas eius tanta est, vt oculos nudos fugiat, qui, quum magna eius copia in vno loco haeret, nonnisi maculam albam discernere queunt, quam facile *Byssum* vel similem plantam putares: et microscopio non mediocri vsus Cl. Auctor paruum filamentum, quartam vel dimidiam partem lineae magnitudine aequans, conspexit, in varia alia minora filamenta, extremitatem superiorem circulari modo cingentia, terminatum, coloris egregie albentis, motu admodum viuido: os quidem ob summam exiguitatem nullum detegere potuit; eamdem tamen ipsius, ac aliorum polyporum, qui in aquis dulcibus viuunt, rationem esse, analogia suadet. Describit postea modum, quo polypi isti inter se cohaereant: vestigia quoque nonnulla orientis iunioris polypi, et ouulorum in apice glandularum, animaduertit, quamquam de posterioribus ipse dubium fouet, qui fieri possit, vt in planta annua ouula ista seruentur. In praefatione, mentione huius commentarii facta, varias obseruationes de differentia motuum in polypis et variarum plantarum, v. c. marchantiae, Iungermanniae, anthocerotis, conferuae, tremellae, speciebus obseruatorum proponit, hisque ad declarandam suam de polypo hoc terrestri sententiam vtitur.

Com-

Commentarius quintus amplissimus est, et continet historiam porcellanae Gallicae. Scripta, quae hic collecta sistit Cl. Auctor, in variis iam antea diariis Gallicis dispersa in lucem prodierant. Notum est, Chinenses ad conficiendam porcellanam vti lapide quodam, quem *pe-tun-tse*, et terra, quam *Kao-lin* dicunt. Dux Aurelianensis haec duo mineralia ex China apportari iusserat, quibus inspectis, Cl. GUETTARD monstrauit, similia in Galliae variis locis prostare: quare idem Dux, pro singulari erga artes amore, tractum quendam, vbi insignis eorum inueniebatur quantitas, coemit, et, furno prope vicum Bagnolet exstructo, iam res eo redierat, vt porcellana indigena confici posset, cuius tentamina Chinensem perfecte aequasse Cl. Auctor affirmat. Sed mors principis haec conamina omnia irrita reddidit. Cum autem Noster hanc historiam in consessu academiae scientiarum publici iuris fecisset, exorta est acerrima controuersia, cum partim Ill. COMES DE LAURAGUAIS sibi inventionis gloriam vindicare anniteretur, partim Cl. GUETTARD, Cl. VALMONT DE BOMARE reprehendisset, quod caussam cohaesionis in parte argillacea terrae *kao-lin* posuisset, quae tamen ex mente Nostri lapidi *pe-tun-tse*, ex vitrescentium classe, competeret; item quod prior in *kao-lin* admixtam terram calcaream statueret, Noster e contrario eamdem puram argillaceam, vel saltem micae particulis remixtam, perhiberet: insurgentibus interea defensoribus Cll. DE BOMARE, TORCHET DE S. VICTOR et ROUX; ac vtramque sententiam inter se conciliare annitente Cl. DE LA PERRIERE DE ROIFFÉ. Totam hanc controuersiam repetere, et ab instituti nostri breuitate alienum putamus, et ea nos potius Lectores nostros offensuros, quam delectaturos veremur. p. 91.

 Qua-

p. 227. Quare protinus ad commentarium ſextum progredimur, qui de materiis, ad chartam ſcriptoriam conficiendam aptis, exponit, et iam ante plures annos diario oeconomico inſertus fuit. Tentamina Cl. SCHAEFER *) Noſtro nondum innotuerant, cum hunc commentarium ſcriberet. Poſtquam hiſtoriam inuentionis chartae ſcriptoriae tradidit, varias plantas ex palmarum, graminum, liliacearum, amentacearum, incompletarum, maluacearum, atque algarum claſſibus conſiderat, quae ex teſtimonio Auctorum huic operi inſeruire putatae fuerunt: poſtea paleas, ſub cannabis et lini praepa-rationibus deciduas, (*chénévottes*) capiendis tentaminibus commendat, et inſtituta a ſe Ipſo in tomentis variarum plantarum v. c. lanugine, ſemina *goſſypii* inucluente, pappis carduorum cet. experimenta recenſet. Subſtantiam ſericam *apocyni* tentare nondum potuit. *Conferua* in lacubus coagmentata, quum hi exſiccati fuerint, chartam ſatis denſam exhibet; experimenta tamen Cl. Auctoris non ſatis bene ceſſerunt; putat autem, rem melius actum iri, ſi forma plagulae chartae non per immerſionem, vti conſueto modo fit, ſed per compreſſionem efficiatur. Cum Chinenſes dicuntur ex ſerico chartam conficere, tentauit Cl. Auctor folliculos phalaenarum huic vſui adhibere, quod negotium aliquo modo eidem ceſſit; ſed minore horum folliculorum copia inſtructus, non, niſi mortario minore, ad eos contundendos et aqua ſubigendos vti potuit, et ſperat, melius negotium proceſſurum, ſi ii in machina ampliore, quo in officinis chartae conficiendae lintea conquaſſare et in pultem redigere ſolent, praeparentur. Neque earum phalaenarum folliculos excludit, qui his pilos ſuos intertexere conſueverint: ſatis nimirum inde lucri exoriturum autumans

*) v. ſupra p. 293.

mans, ſi vel ſola charta emporetica inde confici queat.

Commentarius ſeptimus experimenta enumerat in variis ſpeciebus argillarum coloratarum (*glaiſes*), arenarum et diuerſorum lapidum capta, vbi mutationes ſub vario ignis gradu ratione conſiſtentiae, coloris, et potiſſimum particularum martialium, obuenientes ſollicite et curioſe obſeruauit Cl. Auctor; quae vero in compendio contrahi ſe non patiuntur. Mineralia haec omnia ex Gallia depromta fuerunt. p. 254.

Octauus ſiſtit obſeruationes mineralogicas, in Polonia per annos 1760, 1761, 1762 et priores menſes 1763 captas, primum a Cl. GUETTARD, et poſt eius diſceſſum ex hoc regno a Cl. DELSUC abbate; quarum ſummam iam commentariis academiae ſcientiarum anni 1762 *) inſerendam Noſter curauit. p. 273.

Commentarius nonus iſque vltimus de mineralogia Italiae exponit. Nota eſt hypotheſis Cl. Auctoris de variis regionum diuiſionibus, quae zonae (*bandes*) Ipſi dicuntur, cui olim iam ſyſtema mineralogiae Galliae atque Angliae ſuperſtruxit **). Eodem nunc modo Italiam conſiderat, chartam geographicam huic vſui inſeruituram ſucceſſu temporis ſe editurum pollicetur, et propediem ſimilem Germaniae noſtrae deſcriptionem confecturum ſpondet. Iam cum ipſe numquam viderit Italiam, diſquiſitionem mineralogicam huius regionis commiſit Cl. ROLANDO DAUBREUIL, et qui eum comi- p. 347.

*) vid. comm. noſtr. Vol. XV. p. 468. ſeq.
**) Hiſt. et Mém. de l' Acad. Roy. des ſcienc. année 1746. p. 363. v. comm. noſtr. Vol. I. p. 298.

comitabatur Cl. GUENÉE, eloquentiae quondam in collegio Plessiaco vniuersitatis Parisiensis professori, qui Ipsi iam in pluribus itineribus mineralogicis per Galliam comites fuerant. Hi viri mense aprili 1762 iter exorsi sunt per meridionalem Galliam, et inde naui Genuam profecti maximam Italiae partem peragrarunt, ac Germaniae partes quasdam emensi, cum in eo essent, vt in Prussiam se conferrent, Lipsiae commorari coacti sunt, vbi Cl. DAUBREUIL die 21 septembris 1763 variolis confluentibus exstinctus est, nondum expleto vigesimo primo aetatis anno. Quicquid in toto itinere a Lugduno vsque ad Oenipontem notatu dignum, quantum ad terrae et lapidum strata, ad fontes, fluvios, lacus, montes, imo quoque ad varium vsum mineralium in vita communi spectat, occurrit, sedulo hi peregrinantes consignauerunt, quorum relationem Cl. GUETTARD ex aliis auctoribus, Cll. GROSLEY, NOLLET, ADDISON, DE LA CONDAMINE, cet. illustrat et descriptionem mineralogicam insularum, in vtroque latere Italiae adiacentium, quas nostri peregrinantes non attigerant, ex aliis scriptoribus addit, de Sicilia opere PETRI DEL CALLEIO Y ANGULO *) de Corsica Cl. IAUSSIN **), de Sardinia BLASII CARYOPHYLLI ***) et SALUATORIS VITALIS ****), et de mari Adriatico Cl. ALLIONI *****), praecipue vsus. Nos, quum exactam relationem de singulis notatu dignis rebus, quas in Italia obseruatas commemorat Cl. GUETTARD, tradere nequeamus; pau-

*) Description de la Sicile, Amsterd. 1734. 8.

**) Mém. sur la Corse, Lauf. 1758. 12.

***) De antiqu. auri, argenti, etc. fodinis, Vienn. Prag. et Tergest. 1757. 4.

****) Annal. Sardin. Florent. 1639.

*****) Essai sur l' Histoire naturelle de la mer Adriatique traduit en Franc. à la Haye, 1758. 4.

pauca tamen quaedam excerpamus, quae attentionem horum virorum prae reliquis declarasse nobis visa sunt. Cl. TARGIONI terras et arenas Florentinas examinat, ad porcellanam inde parandam.

Nimis forte generale est, et exceptiones quasdam, quantum nos iudicamus, admittit effatum Cl. GUENE'E: vbicumque aquae sulphureae scatu┬riant, ibi etiam lapides colore albo gaudere. Fuerunt, qui huic Cl. Viro persuaderent, in ruderibus obrutae vrbis Pompeiae repertas fuisse fenestras ex vitro, non ex lapide speculari, quo veteres vsos fuisse constat, confectas: inque variis huius vrbis subterraneis locis esse vaporem lethiferum similem illi, quem notissima cauerna canum emittit. Puteolis templum olim Serapidi sacratum per longum tempus ad altitudinem quandam mari immersum fuisse putandum est, cum columnae eiusdem foraminibus rotundis perforatae conspiciantur, quae Cl. GUENE'E opus pholadum existimat. Copiose variae formae ac texturae lanae describuntur, quarum memoratu dignissimae etiam iconibus expressae sistuntur. Ea species, quae coloris pallide sulphurei est, quamquam teste Cl. NOLLET ex eadem sulphur praeparatur; tamen eius praesentiam nec prunis iniecta, nec in puluerem redacta, probat: quare sine dubio ad hoc inde eliciendum constantiore et fortiore ignis gradu opus est. Via Appia et Latina, ex lapidibus nigris confectae, eamdem adhuc perfectionem obtinent, quam olim, cum exstruerentur; quod iam Cl. GROSLEY miratus est.

Copiosa est descriptio fodinarum aluminis prope Tolfam, et officinarum, in quibus idem excoquitur. Inuentionem harum fodinarum tribuunt cuidam ex seruitute Turcorum profugo. Cauernam serpentum prope Centumcellas Cl. GUENE'E conspexit, et virtutes medicas non linctui serpentum in ea habi-

p. 362.
p. 365.
p. 368.
p. 370.
p. 372. Tab. XVII. XVIII.
p. 377.
p. 382.
p. 385.

habitantium, ſed vaporibus ſulphureis adſcribendas
p. 387. eſſe monet. Montem Soracte perpetua niue obtegi, ex propria obſeruatione negat. Ciuitatem Ca-
p. 388. ſtellanam, quamquam ſufficienti copia aquae inſtructam, tamen aquae ductum conſtruere ſeptem vel octo milliarium (italicorum) longitudine, qui 30000 imperiales romanos conſtet, obſtupuit.
p. 391. Cataractam Velini prope Interamniam prolixe deſcribit, cui forte labori ſuperſedere potuiſſet, ſi, quae KEYSLERUS *) iam tradidit, ipſi innotuiſ-
p. 397. ſent Prope Rauennam vitis copioſe inculta creſcit, in regione humida; quam vero olim cultam fuiſſe, antequam inundaretur, probabile eſt. Cl.
p. 399. SPADA non, niſi triginta quinque ſpecies marmorum Veronenſium numerat; Cl. GUENÉE autem eas ad ducentas et quinquaginta aſcendere affirmat. Ingens in montibus huius regionis eſt copia corporum marinorum foſſilium, quorum collectionem aſſeruat Cl. MORANI, pharmacopoeus Veronenſis.
p. 407. Inter Allam et Roboretum horrenda eſt facies ſaxorum ingentis molis, quae ex marmoribus, granitis et ſchiſtis a ſole exuſtis, vel ab aeris efficacitate fatiſcentibus et in puluerem verſis, et omnis generis lapidibus huc delatis compacta ſunt, ita, vt quoddam illorum 50 ad 60 pedes altitudine aequet. Quae de inſulis Italiae ex ſupra memoratis Auctoribus adducuntur, nunc mittimus. Neque ea ita comparata eſſe, vt inde completa cognitio mineralogica harum regionum peti queat, ipſe Cl. GUETTARD fatetur.

Ex his autem omnibus concludit, quamuis difficile ſit certi quidquam hac in re inuenire, quum montium igniuomorum eruptiones tellurisque motus mirum quantum ſolum Italiae mutauerint; vero
p. 435. ſimile tamen eſſe, totum hunc tractum generatim in

*) *Neueſte Reiſen* etc. Tom. II. p. 880. ſeq.

in tres zonas diuiſum eſſe ; quarum prima lapides calcareos communes ſeu margaceos, ſecunda marmora, tertia granitas, ſchiſtos et metalla contineat. Prima fere totum tractum Apenninorum complectitur : extenditur nempe per totum fere Pedemontium, per Maurianam, et forte communicat cum regione margacea Heluetiae prope lacum Lemanum, et cum montibus Delphinatus et Occitaniae ſimilis vtpote indolis : protenditur per totam Italiae longitudinem, per Siciliam et Capreas ; excludendae tamen ſunt partes quaedam, v. c. Calabriae, Vicentini, Bergamenſis, Taruiſini, Foroiulienſis et Idrienſis territorii, quae metallicae ſunt, et mons *Ciaro* duodecim milliaribus Italicis a Placentia diſtans, qui petroleum continet : ac denique tractus quidam Pedemontii, in quibus ſchiſti vel metalla inueniuntur. Secunda zona, per Albaniam, Dalmatiam, Morlachiam et Iſtriam, forte quoque vſque ad Tyrolenſem comitatum extenditur ; in eius confiniis ſunt aquae minerales et fodinae ſalis. Ex altera Italiae parte huc ſpectare videntur littora prope Genuam et Carraram, quibus intercedat communio cum montibus prouinciarum Galliae, ſupra dictarum. Tertia, montes ſiſtit pone marmoreos ſitos : itaque per Albaniam, Dalmatiam, Morlachiam, Iſtriam, Foroiulienſem ditionem, Tyrolenſem comitatum, Alpes, Occitaniam, Delphinatum extenditur, in ſchiſtis et granitis plurima genera metallorum fouens.

XXII. CAR.

XXII.

CAR. a LINNE', Termini Botanici explicati. Edit. noua auctior. Lipsiae, 1767. 8. pagg. 39. cum praefatione.

Editionem huius libelli Cl. SCHREBERUS curauit, primamque in multis locis emendauit, et auxit; quod et ordo hic obseruatus, et botanicum iudicii acumen manifeste docent. Cum omnes artis terminos ex Ill. LINNAEI operibus colligere studuerit, tironibus botanicis lexicon quasi quoddam, quo in herbationibus statim vtantur, ita tradit. Omnes breuiter et naturae rei conuenienter definit, atque a radice incipiens, omnes plantae partes, truncum, folia, fulcra, inflorescentiam, fructificationem, et alias quasdam ad vitam plantarum et definitionem earundem certiorem pertinentes mutationes describit, numerumque terminorum septingentorum et duorum constituit.

Quamquam vero multi reperiuntur, a LINNAEO in philosophia botanica non definiti, quosdam tamen illic descriptos, neque hic recensitos, inuenimus. Quales sunt: radix horizontalis, perpendicularis; folium strictum, articulate pinnatum, seta glandulifera; folliculus, quatenus ad pubescentiam pertinet; spica secunda, disticha; et propago. Qui tamen omnes et alii in definiendis plantis et legendis libris tironi difficultatem parere possunt.

In nonnullis quoque a LINNAEO recessit Cl.
p. 8. SCHREBERVS. Sic nudum et aphyllum truncum inter
p. 13. se distinguit, vti quoque folium ellipticum et ouale,
p. 12. quae tamen LINNAEUS coniungit. Folium *ad-*
p. 20. *versum* LINNAEI verticale dicit. Petiolum et pedunculum, quos LINNAEUS species trunci esse
p. 34. proponit, ad fulcra refert. Conceptaculum LIN-

NAEI

NAEI nomine folliculi insignit; et bracteas folia sequentis anni dicit, quod tamen nec LINNAEUS dixit, nec nobis ita videtur. p. 24.

XXIII.

Nomenclator ex historia plantarum indigenarum Heluetiae excerptus. Auctore ALBERTO de HALLER. Bernae sumptibus societ. Typogr. 1769. 8. pagg. 216. praeter praefationem.

Vt etiam ii, qui historiam stirpium Helueticarum non possideant, nec sibi comparare velint, tirones potissimum, enumerationem plantarum Helvetiae promtam et succinctam accipiant, hanc magni illius, splendidi, et magnopere laudandi operis epitomen Ill. Auctor tradit, et nomina solum sua proponit, additque boni auctoris vel iconem, vel descriptionem. Nos vero, cum amplissimam et accuratam egregii illius libri recensionem supra *) iam tradiderimus, hic breuiores sumus, atque, ordine numeroque plantarum manente eodem, qui est in magno opere, ea tantum, quae vel passim emendata, vel addita, vel omissa sunt, notamus. Praeter ea enim, quod, quae in magno opere in appendice adiunctae fuerint plantae, hic suo quaeque loco inserta sit: in descriptionibus quaedam emendauit, locum in nonnullis natalem certiorem indicauit, et nonnullas, de quibus prius iam dubitabat, hic certius definiuit.

Sic *Hypochoerin* (Hypochoeris glabra LINN.), quae nominata tantum est in historia stirpium, definit foliis glabris, semipinnatis, eamque in agris rarius n. 3. *.

*) vid. comm. nostr. Vol. XVI. p. 625.

n. 77. rarius nasci affirmat. *Asterem*, (Inula ensifolia L.)
de quo in priori opere dubitabat, non veram esse
n. ciuem Heluetiae pronunciat. *Cardaminem*, quam
472 β. tetrastemonem in appendice prius dixerat, quatuor
manifestissima et longa stamina, duo breuiora, et
petala parua, longe petiolata habere nunc asserit.
n. 720. *Galium*, misso Sibi a Cl. SCOPOLI specimine florente, quod Ille galium vernum *) nominat, aliter, atque in historia stirpium Helu. definit; foliolis quaternis, glabris, ouato lanceolatis, racemis breuissimis, reflexis, aequalibus; et monet LINNAEI synonymum huius numeri ex historia stirpium eiiciendum, florisque colorem album corrigendum,
n. 745. et flauum substituendum esse. *Libanotidem* (n. 744. magni operis) foliis triplicato pinnatis, pinnulis primis decussatis, vmbellis globosis, cum planta n. 801. quam in historia *selinum* esse ratus est, coniungit, eamque ligusticum, seruata priori definitione, ob calycem proprium et seminis figuram, nominat et post n. 757 ponit.

n. 737.* Nouae sunt: *Sanicula* (Astrantia Epipactis **) SCOP.) inuolucris maximis, quinquefoliis, seminibus tuberculosis, quam rarissimam plantam, a Cl. SCOPOLI Sibi missam, in nota addita curate de-
n. scribit; denique ad finem addit zoophyton, spon-
2487. giam ramosam fluuiatilem, polyspermam. Omissa
n. 43. sine addita ratione inuenimus, *hieracium*, caule multifloro, foliis amplexicaulibus, pilosis, rariter
n. 474. dentatis. *Cardamine* (pratensis L.) foliis pinnatis,
n. 565. radicalibus subrotundis, caulinis linearibus. *Viola* (cenisia L.) radice multicauli, foliis petiolatis, oua-
n. 626. tis, integerrimis. *Anagallis* (aruensis L.) caule procum-

*) vid. EIUSD. Flor. Carniol. Ed. II. p. 99. comm. nostr. Vol. XVIII. p. 619.

**) vid. ib. p. 185. comm. nostr. ib.

cumbente, foliis ouato lineatis, petalis ſerratis, ca-
lycis foliolis ſubulatis. *Roſa* (alpina L.) inermis n.
foliis ſeptenis, glabris, calycis ſegmentis indiuiſis. 1107.
Computatis igitur et emendatis omnibus ab Ill.
Auctore, verus numerus plantarum, Heluetiae na-
ſcentium, conſtituitur duarum millium quadringen-
tarum et nonaginta.

XXIV.

Mineralogiſche Beluſtigungen zum Behuf der Chymie und Naturgeſchichte des Mineralreichs. Erſter Band. Leipzig, bey Joh. Friedr. Heineck und Faber, Buchhändler in Copenhagen, 1768. 8. *Seit.* 544. *Zweyter Theil,* 1768. 8. *Seit.* 547. *ohne Vorrede und Regiſtern, mit* 4. *Kupfert.*

i. e.

Deliciae mineralogicae, ad augendam chemiam et hiſtoriam naturalem regni mineralis collectae. Vol. I. et II.

Offerimus hic Lectoribus noſtris librum, qui, etſi maximam partem commentationes, alibi iam propoſitas, continet; dignus tamen eſt, quem Germani, potiſſimum mineralogiae ſtudioſi, diligenter legant, cum tractationes in eo collectas reperias, quae in variis Academiarum Regiarum aliarumque commentariis a viris, huius doctrinae peritiſſimis, conſcriptae inueniuntur: quae quidem, cum diuerſarum doctrinarum complectantur commentationes, vix ab omnibus emuntur. Praeterea editor huius libri ſe curaturum in praefatione primi voluminis promittit, vt quasdam, nullibi propoſitas, ad hanc doctrinam ſpectantes, tractationes

ſequen-

ſequentibus inſerat partibus. De collectione harum commentationum, nihil, quod nobis diſpliceat, habemus, niſi, quod optaremus, vt libri, ex quibus deſumtae ſunt, curatius indicati eſſent. Iam eas, quae a nobis nondum recenſitae ſunt, breviter perluſtremus.

Vol. I. p. 1. 1) *Tentamen de origine et generatione metallorum.* Auctore Cl. ELLÊRO. ex actor. Berol. Tom. IX. *).

p. 63. 2) *Annotatio de ratione, qua lapis fiſſilis naſcatur.* Sententia, quae lapidem fiſſilem ex humo paludoſa, indurata et combuſta enatum eſſe, affirmat, ex eo probatur, quoniam, praeter quod piſces indurati in eo inueniantur, Cl. Auctor poſſideat fruſtum lapidis fiſſilis, in quo annulus metallicus conſpiciatur, qui fragilis igne quaſi factus ſit, neque aliter, quam vi, exiſtere potuerit.

p. 65. 3) *Relatio de foſſilibus, quae circa vrbem* Scheppenſtedt *inueniuntur.* Auctore C. F. MEYER. ex Brunſuigicis relationibus, anni 1756. Quae et in *monte rubro*, et *Sampleberenſi* (*Sampleberberg*), circa vrbem Scheppenſtedt Brunſuigicam ſitis, reperiuntur foſſilia, ea eſſe refert, cum *ſilices*, martem continentes, tum varia et *phytolitha*, et *zoolitha*. Sili-
p. 66. ces non quidem tantum martis praebent, vt operae ſit pretium eos eapropter praeparare; adſunt vero ſimul ochrae partes, cuius vſui in arte pictoria locus relinquitur. Ex phytolithis ſunt, primo
p. 67. lignum petrefactum, (*Lithoxylon ſilicinum* L.), quod, quale fuerit, non plane pateat; deinde fungos, eosque varios, et varii nominis in petram mutatos, quos *fungitas* dicit: ex zoolithis corallia petrificata (*Hel-*

*) vid. comm. noſtr. Vol. V. p. 193.

(*Helmintholithum ſpongitem* L.) enumerat, et vermes, cateruatim in petram mutatos, *polypilitas*, cum coralliorum incolae viderentur, ab Eo dictos: deinde *echinitas*, et eos, qui *chelenitae* vel *loricati echinitae*, et, *echinitae ouarii* nominantur, et aculeum echinitae petrificatum; tum *nautilitas* (*Helmintholithum hammonitem* L.) et *hammonitas*, quos prioribus ſimiles, et multitudine ſulcorum tantum differre dicit: denique *cochlitas*, illosque, qui ex concha ſpirali nati ſint, atque turbinitas (*Helminth. Madreporum turbinatum* LINN.) p. 72.

4) *Examen chemicum terrae ſulphureae ſingularis circa* Tarnowiz *in* Sileſia *reperiundae*: Auctore Cl. LEHMANNO; ex act. Berol. T. XIII. *). p. 85.

5) *Relatio de terra ardente circa Chrzanow, quod praedium eſt Comitis* DE TENCZYN OSSOLINSKY, *Domini de Sendomir*, d. 9. ſept. 1755. ex relationibus Dresdenſibus 1756. Terra, quae, cum caſu accenſa eſſet, vlterius flagrauit, deſcribitur: eamque, ſi accendatur, flammam ſpargere; ſique eidem ignis propinquus ſit, iam accendi: locum denique, vbi haec terra inueniatur, prius paludem fuiſſe aſſeritur. p. 115.

6) *Relatio de ſpecu Harzburgica*, ex relat. Brunſuigicis 1756. Auctore C. F. MEYERO. Reiectis caeteris huius ſpecus deſcriptionibus, eandem eſſe dicit ductum ſubterraneum, quem veteres, cum Harzburgum oppugnarent, effoſſerint, eumque, propter montis naturam, apertum remanſiſſe. Cum, ex defectu ſolaris caloris, frigus in ea magnum ſit, nominari ab incolis *cellam glacialem*; foſſilia vero in ea reperiri negat. p. 117.

7) EIUS-

*) v. comm. noſtr. Vol. VIII. p. 636.

p. 121. 7) EIUSDEM *de foſſilibus Harzburgicis* relatio. In Harzburgica regione non quidem mineras diuites, alia tamen multa mineralia inueniri refert, vti ſunt: ochra martialis, marmor perpulchre figuratum, ſilices martiales adeo perlucidi, vt granatis Bohemicis ſimiles videantur, variaque et phytolitha, et helmintholitha: ex quibus duo pectinitas, quos nullibi deſcriptos ſe reperiſſe dicit, tantum afferamus, alterum habere dicit teſtas planas, fere circinnatas, illumque in *cardine* obtuſum roſtrum ſolum offerre, atque ad muſculitas pertinere; alterum eſſe punctatum, atque ad familiam *Chamarum* referendum. His ſubiungit repertas caſu conchas marcaſiticas, quae et ad teſtacea vniualuia, et biualvia pertineant, et ſint inſignis magnitudinis.

p. 128.

p. 131. 8) *De fluuiis regionum* Lyonniſii, Forenſis et Belloiouienſis, *qui grana aurea argenteaque ſecum ferunt; ex actis* DULACI *Lyonnenſibus*. Quamquam in quibusdam fluuiis auri quaedam veſtigia reperiuntur; Rhodanum tamen ſolum eſſe affirmatur, qui grana auri argentique, idque tam parca, vt vix inquiri mereatur, copia ſecum ferat: atque ratio aurum ſeparandi oſtenditur, quae fit, ſi immiſſa in ſaccum coriaceum arena concutiatur, ac deinde mercurio aurum eliciatur.

p. 135. 9) *Deſcriptio montis Pilae.* Celebritate huius montis Auctor commotus, eum adiit, vt, quae reperiſſet, proponeret. Inueniuntur vero in eodem fodinae lithanthracum et venae ſtanneae, atque in quibusdam locis, praeſertim in vna ſummitate, acerui lapidum, variae magnitudinis, viridisque coloris, quos incolae *Chirats* dicunt, conſpiciuntur. Deinde planities eiusdem, ſitum, vicinias, fontemque, ibi inueniendum, praeterea figuram, altitudinem

obſer-

obſeruationesque, barometro et thermometro inſtitutas, atque amoenum ab eo proſpectum, roburque incolarum deſcribit.

10) *Tentamina chemica cum Saxonicis* Topaziis *inſtituta.* Auctore Cl. POTT, *ex actor. Berolin.* Tom. III. Inſtituit Noſter experimenta cum topazio, ex montibus Variſciae, qui dicuntur *Schnecken-gebürge* deſumto, ita, vt eum, cum lapidibus terraque ſiccata commixtum, igni forti immitteret, ſicque diſquireret: quo effectum putat, vt, qui fuſioni gemmarum operam dant, commoda aliqua accipiant. Duriſſimum lapidem, poſt adamantem, ſaphirum et rubinum eſſe affirmat; neque, ſi ſolus ſit, fundi, ſed ſummo igne ita tantum mutari poſſe, vt foliola dimittat atque in puluerem, praeſertim ſi crebrius aquae frigidae immittatur, iterumque igne candefiat, comminuatur. Alcali, varia copia addito, ſi vel decem eius ad vnam topazii partem eſſent, non plane fundi; ſi vero huic mixturae borax varia quidem in proportione adderetur, fuſionem ſequi vidit, coloris, pro varia partium additarum natura et inter ſe ratione, varii. Idem obtineri affirmat, ſi nitrum addatur; non tamen in vitrum mutari maſſam. p. 153. p. 158. p. 159.

Praeterea boracem ſolum, ſal fuſile microcoſmi, cui etiam zaffera addatur, calcem plumbi, cineres cupri, cretae triplam portionem, ſpathum vitreſcens, eaque vel ſola, vel vario modo ſibi inuicem immixta fuſionem attuliſſe topazii, eamque varii et coloris, et conſiſtentiae; non vero eandem ſecutam eſſe contendit, additis vel ſale mirabili GLAUBERI, vel antimonio, quod potius illum in maſſam, ſpumae ſpecie aſcendentem, duriſſimamque factam mutaſſet; vel luna cornua, vel ipſo argento, vel cretae portione ad topazium dupla. Haec p. 162.

omnia et singula cum euentis distincte et egregie hic enarrata inuenies.

p. 171. 11) *Notatu dignas et ad historiam naturalem pertinentes res*, *in praefectura* Hohensteinensi Comitum STOLLBERG *reperiundas*, describit F. C. LESSER. ex relat. Hannou. 1751. Situm, regiones, et loca singula, in quibus quaeque reperiantur corpora, cum eorum pretio atque vsu describit Cl. Auctor, iisque addit varios fontes, specus, et fodinas cupreas; nobis vero sufficiet, nomina praecipua illorum atque peculiares qualitates hic referre. Quae sunt sequentia: lithanthraces maiori, quam communes, sulphuris copia praediti; argentum, quod tamen Ipse non inuenit; alabastri (*Gypsum alabastrum* LINN.) variae species, lusum alabastrinum, alabastrum stellare, et glaciale vel matris perlarum, atque varium, illudque quod, ob duritiem, ad marmora referri meretur, diciturque ab incolis lapis *formosae puellae*, aliusque lapis, qui, propter
p. 175. odorem foedum lapis *suillus* appellatur. His subiungit varios fontes, vbi corpora iniecta crusta lapidea obducuntur, aliosque, qui alias habent proprietates variaque nomina, vt *lacus saltatorius*, *foramen inexhaustum*, aliaque. Praeterea multas et diuersas species alabastri atque selenitem ibidem reperiri dicit, quae omnia cum notabili quadam, circa pagum *Vrbach* posita, specu descripta leguntur.

p. 191. 12) *Annotatio de mutatione cuiusdam conchae in mineram cinnabaris*, ex libro, cui titulus est Patriota physico oeconomicus T. II. Paruam, eamque omnes naturales impressiones ostendentem ostream se possidere dicit Auctor, quae, cum grauitate magna praedita esset, metallisationem indicabat. Re diligentius disquisita, apparuit, interius adesse mine-

ram

ram cinnabaris, cuius etiam veſtigia in ipſa conchae ſubſtantia conſpicerentur. Metalla ſenſim generari, atque in terra creſcere, hinc confirmari putat Auctor.

13) *Experimenta chemica, cum ſteatite inſtituta.* p. 192. Auctore Cl. POTT. ex act. Berol. T. III. Diſquiſita huius petrae, quam LINNAEUS iam *talcum ſmectin* nominat, etymologia, atque enumeratis variorum et veterum et recentiorum de ea opinionibus, eiusque denominationibus, indicatisque variis regionibus, in quibus reperiatur, atque vſu eiusdem, cum ad fornaces a nonnullis adhibeatur, declarato: ad eius naturam deſcribendam accedit. Relatis et partim refutatis aliorum de ea opinionibus, putat eſſe eandem ad *argillas* referendum, cum ad ignem dureſcat, neque differre ab iis, niſi, quod in aqua non dilabatur: hinc *ſerpentinum*, *nephriticumque lapidem* ad idem genus pertinere, qua in re Ill. LINNAEUS iam cum eo conſentit. Praeterea odorem ſteatitis eſſe pinguedinoſum refert; ſique frangatur, ſplendere, nec, niſi duritie, per aerem mutari, atque, quando aquae immittatur, per ſuſurrum aliquid amittere, igne adeo durum fieri, vt, chalybis inſtar, ſcintillae inde proueniant, et colorem plerumque album nanciſci.

Quae ſequuntur experimenta Cl. Auctor cum p. 217. ſteatite Baruthenſi inſtituit, iisque vidit: acidos ſpiritus eum parum mutare; terram tamen eiusdem, quae colorata ſit, iis ſolui, indeque, per aquam regis, ex ſteatite flaui coloris, obtineri ſolutionem flauam, terra albicante remanente: atque aquam fortem ex nephritico coloris viridis fieri, pulueremque, alcali praecipitatum, flauum reſiduum manere. Deinde, ſi ſextam ſalis alcalini partem ſteatiti adde- p. 218. ret, igni forti dura, extenſa tamen maſſa producebatur;

batur; ſi vero partes eius anaticae fuerint fluidam albamque, vel dupla pars, brunam maſſam enatam vidit. Hepar ſulphuris in maſſam, nigro achati ſimilem, ſcintillantemque eum mutabat. Nitri pars vna, cum duabus ſteatitis partibus fundebatur, vitrumque praebebat flauum, non tamen perlucidum. Arſenicum, pari quantitate ei admixtum, maſſam obſcure flauam, ſtriis ſubalbis, additis duabus arſenici partibus, ſerene flauam efficiebat. Sal fuſile microcoſmicum, partibus anaticis, achati ſimilem, obſcuram obtulerat maſſam; cui ſi tantundem boracis calcinati adderetur, maſſa berillo ſimilis oriebatur. Nephriticus lapis cum alcali non fundebatur, ſed obſcuram; cum borace vero fundebatur, rubramque effecit materiam. Serpentinus cum borace in fuſionem redigebatur et colorem nigro brunum induebat; addita vero huic maſſae eadem cretae rubrae copia, maſſa vitreſcens, et nigra enaſcebatur.

p. 220. Praeterea commiſcuit Noſter cum variis vitri ſpeciebus ſteatitem, nephriticumque, nec non cum terris calcareis, et gypſeis, argillaſeisque, atque vitreſcentibus; eosque mox vel fuſos eſſe, vel contra; mox alium aliumque colorem induiſſe vidit; quae vero hic, cum propter rei nexum iam longius immorati ſimus, reticere conuenit. Denique, ne haec ſine fructu propoſita videantur, Cl. Auctor vſum proponit, qui ſit, vt varia vaſa, praecipue chemica inde parari poſſint; maculisque deliniendis lanaeque purgandae conueniat, atque variae ſtatuae, imagines, aliaque parentur.

p. 229. 14) *De generatione nitri*, Auctore Cl. IUSTI ex relation. Politic. Gotting. 1756. Enumeratis nitri principiis, oſtenduntur incommoda, quae ex communi nitrum parandi ratione ſequantur. Cum enim ex acido aeris nitroſo et alcali fixo, addito

parum

parum alcali volatilis, nitrum nascatur; apparet, terram requiri mollem, quam aer facile transeat: quae, quoniam in communibus, ad nitrum generandum paratis parietibus non sit, sed terra argillasea: praetereaque solares radii alcali volatile dissipent, pluuiaque nitrum in terra distribuat eamque duram reddat: suadet, vt humus, salibus acidis alcalinis et fixis, et volatilibus impraegnata, adhibeatur. Hanc humum, additis his salibus, facile obtineri posse ex variis rebus oeconomicis asserit, vt vitriolo, sale communi, cineribus, calce extincta, fimo, vrina, aliisque. Ab aestu solari pluuiaque ope aedificii est defendenda, quod ex octo columnis, tectoque stramineo vel scandulari tectum conficiatur, cuiusque latera ad terram ex lapidibus sint exstructa, his vero asseres, foraminibus ad aerem immittendum praediti, superimponantur. p. 237.

15) *Ratio vera, cur ferrum frigidum fragile fiat*, ad quaestionem, ab Academia Holmiensi super hac re propositam, hic ex indiciis Brunsuigensibus 1758 proponitur. Etsi haec tractatio nonnullis alchemicis obscurisque terminis repleta est; id tamen inde intelleximus, ponere Auctorem eiusdem caussam fragilitatis ferri in crassis salibus terrestribusque particulis; eamque corrigi putare, si minera ferri puluerisata, furno reuerberatorio immissa, ita igne forti tractetur, vt bruno rubra fiat, sicque lebeti cupreo, superfusa aqua, immittatur, quo, dum massa continuo agitetur, per decem horas coquatur; quod eatenus repetatur, donec crystalli concrescant. Multam operam, quae adhibenda sit, compensari dicit inde, quod ligno carbonibusque parcatur, ferrum melius obtineatur, deinde separatione aurum eliciatur, atque aqua sit medicina vniuersalis; p. 240.

ſalis; quae tamen, quam vere dicantur, aliorum iudicio ſubmittimus.

p. 248. 16) *De regeneratione aluminis ex terra ſibi propria, aliisque artificialibus illud ex aliis terris, acidi vitrioli ope, obtinendi methodis tentamina*, a Cl. MARGGRAF *inſtituta*; ex act. Berolin. T. X. huc relata *).

p. 260. 17 et 18) *Experimenta de terra aluminis*, Auctore EODEM. ex iisd. **).

p. 291. 19) CAROLI SAUNDER *litterae de celebri crypta in inſula* Antiparos; ex Anglico ſermone huc relatae. Poſt longum periculoſumque iter ſe veniſſe refert in cryptam, ſplendidam amoenamque, quae glacie, ſenſim in varias figuras mutata, ornata ſit; atque in fundo habeat cryſtallos varii coloris, glacie interſperſa; cuiusque ſub terra profunditas ſit, circiter vlnas ſeptingentas et viginti octo, centum et viginti eius amplitudo; longitudo vero centum et ſexaginta nouem, et altitudo nonaginta vlnas habeat.

p. 297. 20) *De ratione, qua marmor tingatur*; ex Patriota phyſico oeconomico. Oſtenditur non omne marmor, ſed durum tantum tingi poſſe, idque eum calorem accipere debere, vt quidem non candeat, aqua tamen, ſi ſuperfundatur, ebulliat: varia deinde, pro varia, qua colorem induere velis, re, menſtrua requiri: ſic lapidem lazuli et ſanguinem draconis ſpiritu vini, radicem alkannae oleo therebinthinae, aliaque aliis eſſe ſoluenda; alia nullis menſtruis egere, qualia ſint, ſanguinis draconis puriſſima

*) vid. comm. noſtr. Vol. VI. p. 328. ſeq.
**) vid. ibid. p. 330.

ſima ſpecies, gamboga, cera viridis, ſulphur alia-que. Sic marmor vel flauum, vel rubro flauoque mixtum, vel coeruleum reddi poſſe. Praeterea figuras eminentes in marmore effingi, ſi eae marmori creta impingantur, verniceque obducantur, reliquum poſtea marmoris ſpiritus ſalis acetique deſtillati partibus anaticis macerandum eſſe.

21) Cl. AEPINI *nouae obſeruationes, quae electricitatem Turmalini attinent*; ex act. Berol. T. XII *). p. 302.

22) *De petrificatis figuratis, quae circa* Salzthal *reperiuntur*. Auctore C. F. MEYERO, ex relation. Brunſuigicis 1756. Non adeo diu eſſe affirmat, quo haec petrificata illic inueniantur, cum BRÜCKMANNUS, in ſua hiſtoria naturali eorum nullam fecerit mentionem: deinde eorum figuram externam deſcribit, quae obſcure bruna cruſta, coniuncta cum materia ſpathacea, albi coloris, cincta eſt, et inaequalis, collectaeque ex terra, herbis animalibusque debilibus maſſae, aquae vi inter ſe coniunctae, ſimilis conſpicitur: tum interna ſubſtantia, colore vel bruno, vel ſulphureo, raro cinereo, vel fuſco praedita dicitur, quam diuerſitatem coloris Cl. Auctor in *phytolithis* a ſucco plantarum, maſſae terreae communicato, deriuat. Praeter hos adeſſe refert *helmintholithos*, *hammonitas* nimirum, qui concamerationes variis cryſtallis, quibus teneri *dendritae* iterum inſint, amoeno aſpectu refertas offerant; atque *belemnitas*, cum his coniunctos, ſimiles ſuccino, atque minores. p. 323.

23) Ill. LINNAEI *de generatione cryſtallorum*, *Reſp.* Martino Kaehler, *diſſertatio*, ex amoenit. Academ. Vol. I. **). p. 331.

*) v. comm. noſtr. Vol. VII. p. 711.
**) v. comm. noſtr. Dec. I. Suppl. I. p. 85.

p. 367. 24) Cl. LEHMANNI *historia naturalis de Chrysopraso* Chosemizensi. ex actor. Berolin. T. XI. *).

p. 385. 25) Cl. BLASII CARYOPHILI *tractatio de tempore, quo lapidicinae inuentae sint, earum inventoribus, iisque, qui eas tamquam supplicium colere debuerint; de inspectoribus fodinarum marmorearum, de machinis, morbis, et instrumentis lithotomorum, atque de arte marmor tingendi, macerandi et litteras incidendi: ex eius libro de marmoribus antiquis.* Etsi hac docte conscripta, et ex veteribus Hebraeis, Graecis Romanisque demonstrata tractatione magnopere delectati sumus; non possumus tamen omnia afferre, sed praecipua tantum recenseamus. Primos fuisse Graecos, deinde Aegyptios, a quibus CADMUS, primus, de quo quid certi dici queat, hanc artem accepisset, arti lapidariae operam dedisse, affirmat. Marmor Tyrium omnium antiquissimum esse; Ephesini autem tempus non certum, sed a PIXIDORO fodinam eius inuentam credi: marmor Pentelicum a BYZA esse inuentum: Syracusanum multo antiquius habendum, nec solum has lapidicinas in montibus, sed etiam in planitie cultas fuisse.

p. 397. Deinde demonstrat, omnes maleficos, quales etiam christiani habebantur, huic operi vacare debuisse: lapicidas lychnos frontibus alligasse, propriisque vestibus, quae saccis instructae essent, sese induisse, et vas, quod πεϱίοδος diceretur, secum tulisse. Machinas atque instrumenta fuisse columnas, quibus tellus suspenderetur, vasaque, malleosque, cuneos, serras, quibus marmora dissecarentur, aliaque plura. Deinde, ne aqua scaturiens operarios laederet, *cochleam*, quae vocabatur, ab ARCHIMEDE inuentam fuisse, qua aquam extraxissent. Prae-

*) v. comm. nostr. Vol. VI. p. 633.

Praeterea iis fuiſſe artem, qua ferrum, ſi durum cuperent, in aquam; ſin molle, in oleum tingerent, Laconicumque ferrum optimum habitum fuiſſe. CLAUDII caeſaris tempore, marmor pingi coepiſſe: NERONE imperante, maculas illi inſeri, quae ars, ALEXANDRO regnante, ſit appellata *opus Alexandrinum.* Varias fuiſſe marmora conglutinandi rationes: Graecos lithocollam feciſſe ex lapide Pario et glutine coriorum bouinorum; alios vncis ferreis fruſta marmoris coniunxiſſe, plumboque in compages illiquato expleuiſſe. Fuiſſe denique addit conſuetudinem, qua pacta, leges, mortes principium et facinora praeclara marmori vel celte, vel ſcalpro inciderent. Hinc CICERONEM dixiſſe *inciſas litteras diuinae virtutis teſtes ſempiternas.* p. 416.

26) Comitis MARSHALL *de fodinis adamantinis, in regno Golconda et Viſiapur inueniendis, relatio;* ex Philoſop. Tranſact. Hiſtorice omnes fodinae, quae in his regnis inueniuntur, nominibus locorum indicatis, enarrantur: atque natura ſoli in iisdem, adamantumque figura, praeſtantiaque coloris, aliaque plura ſubiunguntur; quae tamen hic fuſius referre nequimus. p. 427.

27) *Tentamina cum nouo corpore minerali, quod* Platina del Pinto *dicitur.* Auctore Cl. MARGGRAF. ex act. Berol. T. XIII. *). p. 436.

28) Cl. DE BLUMENSTEIN *tractatio de metallis minerisque: cui addita eſt* DULACI *deſcriptio fodinarum mineralium prouinciarum Lyonniſii, Forenſis et Belloiouienſis* e Gallico ſermone. Traditur hic BLUMENSTEINII de metallis minerisque ſententia, quam ſolam hic breuiter recenſeamus: p. 473.

*) vid. comm. noſtr. Vol. VIII. p. 632.

mus: cum, quae de ratione qua metalla in tellure posita sint, et detegi queant, dicantur, iam alibi Lectoribus retulerimus *), atque ad enumerationem fodinarum Lectores ipsam legendam remittere debeamus.

p. 480. Partes principes metallorum, terram nempe vitrescentem, sal et phlogiston, ante vnionem earundem fluidas fuisse, et metallorum proprietates ex varia earundem proportione enasci varias. Me-
p. 487. talla quidem ab initio iam formata fuisse non improbabile existimat; posse tamen eadem etiamnum generari, exaltari atque augeri, nec repugnare, si quis statuat metalla regenerari, quamuis certe
p. 490. affirmari non possit. Deinde apparenter tantum loca quaedam esse, vbi metalla minus vel magis nascantur, affirmat, cum principia eorum vbique sint dispersa, nihilque, quo minus tandem aliquando metalla reperiantur, impediat. Denique lapidem philosophorum possibilem esse statuit; an vero quis inuenerit, nec ne, dubium esse, neque aliter concedi posse, quam vt viliora tantum in nobiliora metalla sint mutata.

p. 519. 29) Cl. MARGGRAFII *tractatio de ratione, qua stannum in acidis vegetabilibus soluatur, atque de arsenico, quod illic contineatur*, ex act. Berolin. T. III. Continentur hic experimenta Cl. Auctoris, quorum in sequenti tractatione continuatio, a nobis iam indicata **), traditur; quae itaque breuiter repetamus. Purissimum stannum ab acidis salibus arrodi et solui, magnamque arsenici copiam continere experimentis demonstrat. Primo vasis, ex tali stanno confectis, acetum vini vel simplex, vel destil-

*) vid. WALLERII *Elem. metallurg.* comm. nostr. Vol. XVI. p. 31. seq. et supra p. 283. seq.
**) vid. comm. nostr. Vol. VII. p. 714.

ſtillatum, vel alia acida vegetabilia acria, ſucceſſu temporis, immiſit: atque tum his acidis particulas metallicas ſolutas cognouit, ex ſapore, atque aceto turbido facto, vel acidis colore mutatis, et praecipitato, quod arroſum ſtannum continebat.

Deinde ſtannum Malaccenſe cum aceto et vino, a phlegmate depurato, digeſſit, coxit, colauit, deſtillauitque in retorta; eumque laborem, addito nouo aceto, octies repetiit. Solutione ſtanni remanente, in retorta ad ſiccitatem deſtillata, eius reſiduum minori indidit retortae, et deſtillatione omne acidum eduxit. His peractis, vidit in collo retortae, praeter oleoſum aceti, paruam ſublimati portionem, quam arſenicum fuiſſe affirmat; in retorta autem remanſit cinis ſtanni metallicus. Stannum, quod poſt ſolutionem remaneret, puluere albo aſperſum vidit, qui vlteriorem eiusdem ſolutionem impedire ab Eo dicitur. His addit tertium, cum minera ſtanni puriſſima, additaque fuligine inſtitutum experimentum, quod idem demonſtret. p. 524.

Experimenta, quae ſequuntur, primo demonſtrant, arſenicum difficile, etiam fortiſſimo igne, a ſtanno ſeparari. Cum enim ſtannum Malaccenſe, arſenici parte eadem admiſta, igne, qui ſenſim eo augeretur, quo vitrea retorta perferret, deſtillaretur: arſenicum regulina forma in collum retortae aſcendit, atque in retorta cinis ſubalbus, in quo arſenicum adhuc continebatur, remanſit metallicus: atque, quum eundem laborem, addita etiam maiori ſtanni copia, continuaret Cl. Auctor, remanere ſemper arſenicum expertus eſt, adeo, vt duas vncias ſtanni dimidiam arſenici vnciam continere poſſe inde colligeret: quae etiam, experimento alio, in quo phlogiſton additum eſſet, Cl. Auctori comprobari viſa ſunt. Deinde, quo ipſa praeſentia p. 527. p. 531.

arſe-

arsenici clarius appareret HENKELII experimentum *) repetiit, magisque determinauit, et, quae obseruandae cautelae, hic cum euentis proponit. Soluit nimirum in aqua regis, a se ipso ex vitriolo, nitroque depurato destillatione, addito vnciae vni huius destillatae mixturae scrupulo dimidio salis ammoniaci, in hunc finem parata, purissimum stannum: quod, quando ad quatuor aquae regis vncias scrupulus stanni dimidius sumeretur, statim solui, atque in fundo arsenicum praecipitari vidit; addita vero alia stanni parte, solutio clara obtinebatur, atque arsenicum solutioni pulueris in forma supernatabat. Denique, si haec solutio ad crystallisationem reponatur, arsenicum in crystallis obtineri ostendit: atque, addito aquae regis, loco salis ammoniaci, spiritu salis, impediri, ne in operatione euaporationis liquor ex vase fluat, difficilius autem crystallisationem sequi: his subiuncta est affinitas stanni cum sale ammoniaco et mercurio, quae corpora ad separationem arsenici maxime conuenire dicuntur, atque periculum ex vsu vasorum stanneorum ex his colligitur.

p. 539. 30) EIUSDEM *disquisitio stanni chemica continuata*, ex act. Berol. T. XII. **).

Vol. II. In volumine secundo hae continentur tractationes:

p. 3. 1) Cl. POTT *chemica experimenta, super commixtione acidi vitriolici cum sale ammoniaco instituta.* ex act. Berol. T. VIII. ***).

2) *Vni-*

*) v. RESPURS *Mineralgeist.* p. 211.
**) v. comm. nostr. Vol. VII. p. 714.
***) v. comm. nostr. Vol. III. p. 681.

2) *Vniuerſalis hiſtoria naturalis lithanthracum, ex libro, cui titulus* Dictionaire de l'encyclopedie *huc relata.* Traditur hic ex collectis variorum Auctorum ſententiis de natura lithanthracum, modo ea inueniendi et colendi, ſituque atque ſtratorum directione, ſic quoque de vaporibus et vſu eorum, conſcripta breuis et concinna tractatio, ex qua ii, qui breuem huius rei cognitionem cupiunt, ſatis inſtrui poterunt. Vnam, quoniam nos pluries iam de hac re Lectoribus retulimus, Auctoris ſententiam afferamus, qua lithanthraces vegetabilis eſſe originis exiſtimat, idque patere et ex ſtratis eorum, lapide fiſſili tectis, vbi impreſſiones vegetabilium conſpiciantur, et ex contextu, qui illi lignorum ſimilis ſit. p. 42.

3) *Hiſtoria naturalis de fodinis lithanthracum, quae in prouinciis* Lyonniſio, Forenſi, Belloiouienſi *inueniunturque; ex actis* Cl. DU LAC *Lyonnenſibus, quae hiſtoriae naturali inſeruiant.* Signis, quibus linthanthracum praeſentia cognoſcatur, expoſitis, terebraque, tanquam certiſſimum ſtrata lithanthracum detegendi inſtrumentum laudata, terram, quando mollis ſit, ſuffulciendam eſſe praecipitur trabibus in lateribus ita poſitis, vt in ipſo ductu machinae libere agere queant. Deinde profunditas varia, vtplurimum ad 70 vel 105 vlnas ſub terra extenſa; atque diuerſitas lithanthracum, ex profunditate, cum medii optimi ſint: laboresque varii monticolarum circa lithanthraces deſcribuntur. Tum pericula in his fodinis, ex aquis, vaporibus, quibus ventilatore optime occurratur, aliisque enarrantur, nomina locorum, in quibus his in prouinciis fodinae lithanthracum ſint, indicantur, earumque varietates, praeſtantia, et ſingularis ipſorum lithanthracum natura, commodaque atque incom- p. 64.

incommoda monticolarum referuntur. Sic, vt exemplum addamus, narrat in fodina, quae circa regionem *Rive de Gier* reperitur, lithanthraces semper flagrare, idque pendere et a vaporibus eorum, et ab alumine: aliasque aliis magis esse diuites, eam, quae Caluomontii (*Saint Chaumond*) posita sit, aliis notatu digniorem esse, quod pulcherrima sit omnium, offeratque in introitu fodinae stratum lapideum, quod rima sit fissum, atque, praeter alia commoda, facillimum descensum ostenderet, ideoque eam icone depinxit.

p. 95. 4) Cl. POTT *examen chemicum salis acidi volatilis succini.* ex act. Berol. T. IX. *).

p. 124. 5) Tractatio *de quibusdam notatu dignis, circa* Gabian *in* Occitania *inueniendis rebus, praesertim de petroleo illic scaturiente;* Auctore Cl. RIVIERE, ex act. Monsp. T. I. Praemissa, quae tractationis summam, occasionem, aliaque continet, introductione, ipsa Cl. RIVIERII proponitur commentatio: cuius summam, cum iam a nobis recensita sit **), hic repetere non opus est.

6) *Typus historiae naturalis in regno Iaponico; ex* Cl. V. CHARLEROIX *historiae Iapanicae cap.* 2. Praetermissis, quae ex aliis iam nota sunt, soli et
p. 136. maris vicini notabilia tantum afferamus. Conspiciuntur circa regnum Iapanicum turbones aquei, qui naues ipsas in fundum detrudant, atque vortices periculosissimi duo, quorum alter *Amakusa*, alter *Faisuki* dicatur. Lapideum montosumque est solum, industria incolarum fertile redditum, multis fluuiis, iisque magnis et singularibus praeditum: ter-

*) v. comm. nostr. Vol. V. p. 197.
**) v. ibid. Vol. XV. p. 210.

terrae motibus valde ſubditum, montibusque ignivomis abundans, ex quorum vno, *Vngen* nomine, aquae exſtillent, quibus potiſſimum balneis ad luem veneream curandam vtantur incolae; aliaeque plures aquae ſoteriae. Magna illic inuenitur ſulphuris copia, omninoque eſt auro diues hoc regnum: praeterea adſunt fodinae argenti, cupri, ſtanni, martis et lithanthracum. Sal etiam parari refert, modo, ex aqua ſingulari: multas gemmas pretioſas, naphtham, coloris rubicundi, quam incolae *rubicundam terram* nominant, ambramque gryſeam ibidem reperiri, atque plantas marinas circumcirca conſpici. His reliquas Iapanenſium merces, praeſertim porcellanam ſubiungit. p. 164.

7) *Tractatio phyſico chemica, de ſeparatione auri argentique praecipitatione, quae* ſeparatio ſicca *dici ſolet:* Auctore Cl. ELLERO. ex act. Berol. T. III. Cum ſpiritu nitri aurum ab argento ſeparare operatio eſſet nimis ſumtuoſa: cogitabatur de breuiori et faciliori, quam *Pfannenſchmied*, aurifaber Quedlinburgenſis, primus inueniſſe, deinde *Stolle*, Lipſienſis, vlterius perfeciſſe a Cl. Auctore dicuntur. Quibus eam arcanam habentibus, Noſter praecipitatione perfici debere ſuſpicatus eſt: quapropter ſulphur cum fuſa maſſa argenteo aurea coniunxit, atque ita argentum cum ſulphure combinari, aurumque remanere vidit: cuius rei rationes, modum procedendi, atque effecta, fuſe et eleganter deſcribit. p. 177.

8) *Tentamen mineralogiae atque hydrographiae tractus Bernenſis*; Auctore Cl. BERTRAND ex tentamine de vſu montium (Eſſai ſur les uſages des *montagnes*) deprомptum. Poſtquam traditae fuerunt notiones de qualitatibus naturae indagatoris, vſibusque, qui ex hiſtoria naturali, relationibusque p. 218.

corporum, in singularibus regionibus reperiundorum, redundent: mineralium et corporum, et aquarum nomina, earumque diuersitates, indice alphabetico proponit, atque ostendit, quae in quoque loco reperiantur.

p. 249. 9) *De aerugine aeris tractatio*, Auctore Cl. SERANE. ex act. Monspess. T. I. *).

p. 260. 10) Cl. LEHMANNI *tractatio de floribus asteris montani, floribus coeruleis, et foliis salicis, schisto impressis*; ex act. Berol. T. XII **).

p. 283. 11) *Comparatio inter dentes piscium variorum petrificatos atque naturales*, Auctore Cl. RIVIERE ex actor. Monspess. T. I ***).

p. 294. 12) Cl. BRANDES *disquisitio chemica terrae Beuthniensis*; ex actor. Berol. T. XIII ****).

p. 315. 13) *Tractatio de natura aquae communis, si tanquam medicamentum resoluens consideratur*; Auctore Cl. ELLERO. ex act. Berol. T. VI. *****).

p. 337. 14) *Descriptio lapicidinarum marmorariarumque, quae in prouinciis Lyonnisio, Forensi et Belloiouiensi inveniuntur*. ex Cl. DULAC act. Lyonn. T. II. Galliam, praesertim Lyonnisium multis, iisque vtilissimis, lapicidinis praeditam esse affirmat: quas ideo hac tractatione, praemissa veterum lapides adhibendi ratione, omnes, vicinasque Forensis Belloiouiensisque agri, ex ordine describit, atque praecipue calcareos, lapidem fissilem, silices, marmora, lapides ery-

*) v. comm. nostr. Vol. VII. p. 714.
**) v. ibid. Vol. XV. p. 208.
***) v. comm. nostr. Vol. XV. p. 204.
****) v. comm. nostr. Vol. VIII. p. 638.
*****) v. ib. Vol. II. p. 427.

cryſtalliſatos, cum eorum natura, vſu, modo tractandi aliisque obſeruationibus enumerat.

15) *Tractatio de foſſilibus, petrificatis potiſſimum, in iisdem prouinciis*, ex iisdem actis. Reperiri illic refertur copioſe foſſilia, qualia ſint, talcitae, aetitae duplicis generis, alii nigri, duri et glabri; alii flauicantes et lamellati tenuesque; praeterea alius aetites, ferruginei coloris, figurae rotundae, cauusque, cui ab incolis variae vires, grauidas inprimis iuuantes, adſcribuntur; quare etiam *lapis praegnans* nominetur; porro belemnitae, bucarditae, gryphitae, ammonitae, quorum duas icones addit, aliaque plura et petrificata, et mineralia: quae vero, cum ſatis communia ſint, ne nominibus quidem referre poſſumus. p. 401.

16) LEHMANNI *tractatio de loco Pliniano* *) *ſuper gemma veterum* Aſteria *dicta*; ex act. Berol. T. X. **). p. 448.

17) Cl. ASTRUCI *tractatio petrificatorum Vultonnenſium circa Montempeſſulanum inueniendorum*; ex act. Monſpeſſ. T. I. ***).

18) Cl. ELLERI *diſquiſitio vſus domeſtici vaſorum cupreorum, qui noxius habetur*; ex actor. Berol. T. XI ****). p. 499.

19) *De virgula diuinatoria.* Anoymus huius tractatus Auctor, ironice et facete ſatis vim virgulae diuinatoriae omnem negat, eamque, auctore CAMPIO, ſenatore Gottingenſi, qui ſibi arcanum hoc detexerit, non, niſi a ſpiritu, animo nempe inueſtigatoris, eam dirigi ſtatuit: neque intelligi ait, quo modo p. 579.

*) v. PLINII H. N. lib. XXXVII. cap. 47.
**) v. comm. noſtr. Vol. VI. p. 333.
***) v. comm. noſtr. Vol. XV. p. 404.
****) v. comm. noſtr. Vol. VI. p. 324. ſeq.

modo exhalatio tam multarum, ad quas inueniendas adhibeatur, rerum motum illius queat excitare. Describit bifurcatam virgulam, partesque eiusdem litteris denotat, vnde icon deesse nobis videtur: deinde, quo modo ea sit dirigenda, praecipit, atque casu tantum euenire, vt res quaesita inueniatur, affirmat; qua tamen in re plures mineralogi Ei repugnant, cum, illam non omnino esse reiiciendam, neque, nisi in fortuitis rebus, Auctoris opinionem valere, statuant *).

p. 534. 18) Cl. ELLERI *examen de formatione calculi s. sabuli in corpore humano.* ex act. Berol. T. XI. **).

XXV.

Ontleed en Heelkundige Verhandeling over de uitzakkingen en uitwassen der lyfmoeder en schedee; uitgegeeven door eene gezellschap van Vtrechtsche Heelmeesters. Te Vtrecht by Gisb. Tiemon van Paddenburg en Abraham van Paddenburg 1767. 8. mai. pl. 11. absque dedicatione et prooemio.

h. e.

Tractatio anatomico chirurgica super procidentia et fungis vteri vaginaeque, a societate chirurgorum Traiectinorum edita.

In descriptione partium mulierum, quae generationi inseruiant, anatomica, ex Cel. WINSLOWIO translata, hoc annotabimus, quod in collo vteri ad vtrumque eius parietem duo obseruentur stra-

*) c. f. WALLERII Metallurgia; vid. comm. nostr. Vol. XVI. p. 36.

**) vid. comm. nostr. Vol. VI. p. 628. seq.

ſtrata, valuulis praedita, quae ſemen, in vterum immiſſum, exinde redeundum impediant.

Iam de procidentia vteri ipſa videbimus, cuius p. 22.
cauſſa interna partium, vterum continentium, relaxatio ; externa vero omnia ea, quae vim et reſiſtentiam earum partium ſoluant, motus vehementiores, preſſio, partus difficilis, tuſſis, equitatio, nixus fortiores, ſaltus cet. defenduntur. Proximam vero cauſ- p. 36.
ſam in ligamentis ſacro iſchiadicis, et conſtrictore cunni relaxatis, Auctore Cel. CAMPER, qui et hunc prolapſum veram herniam dicit *) conſtituunt.

Ex allatis itaque exemplis patet, prolapſum p. 40.
vteri omni aetati, infantibus, adultioribus, grauidis cet. communem eſſe. Cauſſae diuerſae varium pro- p. 49.
lapſum vteri oſtendunt, vnde quoque ſigna petuntur. Quam diu collum tantum vteri extra orificium vaginae propendet, tumor oblongus, facile reponendus; ſin fundus ſimul conſpiciatur, tumor rotundus, veſicae inflatae ad inſtar, et admodum difficile reprimendus in conſpectum venit, quem inueteratum dicunt. Symptomata conſueta, inflammatio, gangraena cum ſphacelo, ſi iuſto tempore auxilia adferuntur, praecaueri poſſunt: leviora, quae interdum accedunt, fluor albus, conti- p. 57.
nuae haemorrhagiae vteri, hernia veſicae cet. non, niſi cauſſa ſublata, tolluntur. Malum hoc, ſi leuius eſt, in iunioribus conſpicuum, vel ex cauſſa externa oriundum, iuſta methodo ſtatim tractatum, breui tollitur; rariſſime vero, vel nulla curationis ſpes affulget, ſi iam inueteratum eſt, ex cauſſis internis prouenit, vel in aetate prouectiore conſpicitur.

*) Verhandeling voor FRANCOIS MAURICEAU tractaat van de ziektens der zwangere vrouwen cet. door PETRUS CAMPER uit het Franſch vertaeld, tweede druk. Te Amſterdam 1759. 4. p. 64.

p. 62. Indicatio curatoria ſic abſoluitur, vt primo pars procidens in ſuum reponatur locum, et ſecundo ibi aptis auxiliis ſeruetur. Repoſitione vteri prolapſus expoſita, adminiculisque et inſtrumentis, quibus in ſitu ſeruetur, definitis, in peſſaria, quale in Commentt. Harlemenſ. *) et apud Cel. CAMPER **) depictum legimus, a variis auctoribus diuerſimode mutata vel emendata, eorumque applicationem fuſius inquiritur.

p. 88. Agitur tunc in capite tertio de inuerſione vteri: hanc vero non, niſi fundo vteri procedente, et orificio eius dilatato, euenire poſſe; in grauida autem, fetum maturum gerente, facillime fieri demonſtratur. Efficitur hic, vel ex peruerſa ſecundinarum extractione, praeſertim, cum placenta fundo firmius adhaereat; vel ex doloribus poſt partum: hinc eo reſpiciatur, vtrum placenta adhuc cum prolapſo fundo coniuncta ſit, an fundi tantummodo pars, in vagina deliteſcens, deſcenderit, vel maior eius portio altius propendeat, et tumida appareat? numne denique inuerſa pars per vteri orificium admodum compreſſa ſit, vt ſphacelus vereatur; vel compreſſio paulo minor, maior vero haemorrhagia, lipothymia crebrior cet. appareant?

p. 100. Medela nulla locum habet, niſi, vt repoſitio quam citiſſime fiat; hac vero impoſſibili, prolapſus naturae committatur, nec temere culter, vel ligatura adhibeantur.

p. 110. Exponitur in capite quarto procidentia vaginae, quae tunc adeſt, ſi tunica interna rugoſa ex cauſſis in

*) Verhandelingen uitgegeeven door de Hollandſche Maatchappye der weetenſchappen te Haarlem V. Deel. p. 206. vid. comm. noſtr. Vol. XI. p. 127.
**) l. c. tab. II. fig. 3. 4. 5.

internis vel externis, ſupra iam deſcriptis, ita laxa ſit, et a celluloſa ſubſequente ſeparatur, vt extra pudenda propendeat. Oritur itaque primo a laxa tunica interna, ſecundo partu difficili, tertio progreſſa vehementi preſſione, quarto tunica vaginae interna vel ad partem tantum relaxata cet.

Probe ad ea attendatur, cum ſigna ex his eruantur, et methodus medendi definiatur: alia enim requiritur, ſi procidentia vaginae ex cauſſa interna deriuetur; alia, ſi vi quadam vagina cum ecchymoſi propenderit. In priori caſu vagina reponatur, iuſtis adminiculis retineatur, et laxae partes vaporibus aromaticis et fomentationibus roborentur; in poſteriore ſanguis, extra vaſa miſſus, inciſione effluat, vulnus iuſte tractetur, et repoſitio turunda ſeruetur; repoſitio vero vaginae procidentis ante partum non poſſibilis eſt, et rariſſime poſt partum, cum vagina admodum compreſſa et liuida appareat.

Inquiritur capite quinto in fungum vaginae, p. 116.
quem ex membrana vaginae celluloſa deriuatum legimus; ſed datur differentia: fungus etiam oritur poſt excoriationes, vulnera et vlcera; ſed et ſarcoma, tunica incluſum, exiguo initio ad inſignem magnitudinem excreſcens, conſpicitur. Hinc probe p. 125.
diſpiciendum eſt, vtrum verum ſit ſarcoma, vel ex laxiore quadam vaginae parte prolapſa, iam tumida, dura cet. oriundum? an ſedes eius ſit in anteriore vel poſteriore vaginae parte, vel ad ipſum vteri orificium? quomodo facies fungi ſit comparata, vtrum is paruus ſit, et in vagina hactenus occultus, vel iam magnitudine inſignior, et propendens, an ſuperficie plana, vel inaequali, baſi lata, vel collo anguſto? quomodo denique aetas ſit, habitus corporis, an cacochymicus cet.? ſi ſarcoma in celluloſa p. 130.

 radi-

radices profundius egerit, facillime, si etiam exstirpetur, recrudescit.

p. 136. Curatur primo exstirpatione, secundo distorsione, et tertio ligatura, vbi instrumento Cel. LEVRETI, quo per filum argenteum fungus ligatur, haud parum tribuitur.

p. 151. Sexto demum capite de fungo vteri sermo est. Conspicitur is in fundo, collo, vel ad orificium vteri: distinguitur quoque ex natura et symptomatis; signa vero obscura sunt et fallacia *). Quibus omnibus methodum curandi accommodatam videmus; quam tamen in exemplo adiecto, vbi fungus compositus, quem dicunt, magnus, ad fundum vteri, quid? quod per maximam fere vteri partem diffusus erat, frustra adhibitam dolent Auctores.

XXVI.

Les singularités de la nature. Par Mr. DE VOLTAIRE à Geneue 1769. 12mo. mai. pl. 5.

Singularia naturae. Auctore Cl. DE VOLTAIRE.

Esse in physicis multa, quae ignorentur, confundantur, ridiculisque subinde et inanibus coniecturis obscurentur potius, quam explicentur, copiosis Cl. Auctor exemplis probare studet. Quemadmodum vero huius mali, non doctrinarum solum artiumque incremento, verum etiam rerum publicarum saluti quandoque perniciosi, fontes in credulitate, hypothesium amore, iudicii praecipitan-

*) VAN GESSCHER Proeve over de langwierige gezwellen p. 130. vid. comm. nostr. secund. Decad. Suppl. I. p. 185.

tantia, regularum obſeruandi inſcitia et contemtu, mathematumque neglectu recte quaerit: ita obſervationem diligentem ac ſcitam, prudenti ſuffultam dubitatione, maximopere commendat. Quum autem cuncta, quae affert, percurrere non liceat, ſpeciminis loco pauca hinc inde delibata proponamus.

Corallia ab inſecto inhabitante ſtructa credere aeque ridiculum aeſtimat, ac ſi quis arbores murosque vermium incolarum opus eſſe ſtatuat. p. 7.

Polypi forte non ſunt animalia, ſed parui iunci, mimoſae ſenſitiuae ſimiles. Brachia, quae videntur, rami, capita gemmae, ventriculus cauarum fibrarum congeries, motus fibrarum vndulationes, ovula ſemina eſſe poſſunt. Inſecta, deglutiri viſa, forte ſponte intrant polypum plantam, vt ibi nutriantur et pereant, quum etiam ſine his diu polypus ſubſiſtat. p. 8.

Apum rempublicam gynaecocraticam, reginam polygamam et polytocam, operariasque apes ſpadones aeque fabuloſas eſſe dicit, quam anguillulas NEDHAMII corruptae farinae, iurique ouillo innatantes. Elementorum naturam latere, quatuor vulgaria falſo ita dici, aeremque forte, praeter congeriem exhalationum telluris nihil eſſe, contendit. Perceptionum, idearum, memoriae motuumque voluntariorum rationes nunquam non ignoratum iri arbitratur. Multa in anatome ſupereſſe monet incerta; verum exempla prolata non tam anatomen, quam phyſiologiam ſpectant. Elucent vbique Cl. Auctoris eruditio et acumen; ſed, quod dolendum eſt, ne ab hiſce quidem pauculis pagellis improbae diuinos libros cauillandi libidinis veſtigia abſunt. p. 13. p. 56.

XXVII.

FRANCISCI XAVERII CASPARI TRZEBICZKY, Bohemi Rokyczanenſis Diſſertatio de irritabilitate et ſenſibilitate partium corporis animalis, Prag. Typis Hochenbergerianis. 8. plag. 3¼.

Omne Cl. Auctoris ſtudium in eo poſitum eſt, vt in libello hoc ſatisfaciat duabus illis quaeſtionibus, videlicet motus cordis naturalis pendeatne a neruis, an nerui, vt ſunt ſenſibilitatis, ita forſitan irritabilitatis quoque fontes ſint? Quum cordis muſculoſa fabrica, etſi Ill. HALLERUS repugnat, vtique nacta ſit neruos numeroſos, qui neque ſenſui, neque nutritioni inſeruiunt, quum abſque neruis nunquam, et pro vario illorum ſtatu varie agat: quum denique neruis irritatis deperditus cordis motus reſtituatur, languens excitetur, laeſis vero illis et deſtructis minuatur atque quieſcat; Cl. Auctor neruorum virtuti omnia in motu cordis naturali tribuit, nixus iis phaenomenis, quae ab animi commotionibus proueniunt, dein ENSII et KAAUV BOERHAAVII, propriisque experimentis.

p. 13. Cor robuſti canis, quod, thorace aperto et pericardio diſciſſo, debilius ſemper pulſabat, tandemque et ad manus attactum languidiſſime micabat, per duo minuta prima priſtino cum vigore ſeſe contraxit; cum Cl. Auctor ſtylo quadrangulari occiput pertudiſſet, irritaſſetque cerebellum et medullam oblongatam. Idem eodem ſucceſſu tentauit in duabus felibus, tribus catulis raniſque multis. HALLERI irritationem octaui neruorum paris irritam fuiſſe propterea cenſet, quod vel tarda nimis, non ſufficiens fuerit, vel proprios cordis neruos non tetigerit. Et licet cordis exſecti diſſectique continuatus

tus motus neruorum vim excludere videatur; non tamen excludit recte, quum in animalibus, capite truncatis, motus muscularis artuum aliquantisper soleat superesse, quem a neruis omnes deriuant; quumque eodem modo negari possit vis sanguinis influentis in cordis excitatione, cuius stimulus a corde exsecto, et tamen adhuc mobili, prorsus absit. Monet insuper Cl. Auctor, quod, quamuis vno alteroue neruo destructo quies cordis non statim subsequatur, vigor tamen cordis vtique pereat. p. 19.

Quod ad alteram attinet quaestionem, non adeo absurdum esse docet, fibras musculares haberi pro neruorum propaginibus, quod ipse non assumit, fortiter tamen defendit. Fieri enim posse iudicat, vt, quemadmodum neruus acusticus a distributione in auribus habeat vim audiendi, visurus in oculo, ita etiam nerui, non irritabiles, irritabiles fiant distributione sua per musculos. p. 26.

Quum vero constet irritabilitatem esse absque neruis nullam, affectisque neruis deleri, immo euanescere, principium eius in neruis adesse concludit; verum non in parte solida, sed potius, ligatura monstrante, in fluida, quam continent. Quoniam vero non omnes partes, quae neruos acceperunt, irritabiles sunt, neruorum fibras in musculis aliam structuram, vel per aliud fibrarum genus peculiarem dispositionem acquirere coniicit. Iam patere dicit, cur partes, neruis destitutae, irritabiles non sint; cur iuniores, teneri, vegeti, feminaeque pulsu, sensu et irritabilitate excellant; cuncta vero, quae neruorum vigorem minuunt, minuant etiam irritabilitatem; id quod opii exemplo illustrat, cuius solutio aquosa, cordibus animalium frigidorum calidorumque affusa, intra minuta octo, ad summum viginti septem, omnem cordis motum penitus extinxit. p. 32.

p. 40. Vltimo oſtendit Cl. Auctor, perennem cordis motum conſtantioremque deberi perpetuo influxui fluidi neruei, inprimis vero maiori cordis irritabilitati.

XXVIII.

Kort Vertoog over 't gebruick der Hulpmiddelen dienende tot redding der drenkelingen; uitgegeeven door enee gezellschap van Utrechtſche Heelmeeſters. Te Utrecht by Gisbert. Tim. en Abraham van Paddenburg 1769. 8. 5. pll. c. dedic.

i. e.

Breuis commentatio de vſu remediorum in ſalutem ſubmerſorum.

Cum mors ſubmerſorum, quorum vitae reſuſcitatio iam a medicis et magiſtratibus variis modis tentata eſt *) ſit valde dubia, vt nec ſatis determinari queat: ſubmerſum, niſi putredinis ſigna iam appareant, pro mortuo nondum haberi debere Noſtri contendunt, cum praeſertim actiones ita interdum lateant, vt etiam lipothymicus verum mortuum
p. 11. haud raro mentiatur. Cauſſam mortis ſubmerſorum veteres in abundantia aquae, in ventriculum ingeſtae ex intumeſcentia abdominis ſtatuerunt.
p. 12. Suffocationem recentiores accuſant, ita quidem, vt alii eam ex exſpiratione declarare velint, alii ex inſpiratione. In aquam enim delapſum terrore percuti, quem plena exſpiratio ſequatur, vt adeo ne particula quidem aeris in bronchiis ſuperſit, pulmones collabantur, circuitus humorum impediatur, homo tandem pereat, illi aſſerunt; hi vero terro-

*) v. comm. noſtr. Vol. XVIII. p. 147.

terrore perculſum inſpirare malunt, quod ex aſperſa in faciem aqua probant. Pulmones ergo ex tanta inſpiratione valde expanduntur, vt, cum epiglottis glottidi arctiſſime agglutinata ſit, aer ne minimus quidem exſpirari queat, pulmo expanſus maneat et vera inde ſuffocatio ſubſequatur.

Ex recentiſſimorum hypotheſi mors ſic ſe habet: ſubmerſus ex niſu, quem in vitae periculo tentat, ſimul ac ſuperficiem aquae ſuperauerit, inſpirat, vbi cum aere magna ſimul aquae copia in bronchia et vaſa aerea intrat, vt pulmo, ſpuma expanſus, ſeſe contrahere non poſſit, niſi, quod pars quaedam aeris, vim et reſiſtentiam aquae ſuperans, magno cum impetu prorumpat et bullulas aereas in ſuperficie oſtendat. Ex actione hinc pulmonum laeſa, circuloque ſanguinis impedito ſtaſes in pulmonibus exoriantur neceſſe eſt, ita, vt parum vel nihil ſanguinis in cauum cordis ſiniſtrum tranſire poſſit, et, quicquid accipit cum magna vi et celeritate ad arterias, venas et cor dextrum propellat: in ventriculo ergo dextro, et venis cauis, ex ſyſtole cordis iam ceſſante, accumulatus ad veram ſtaſin peruenit, vt libera tandem cordis actio plane ceſſet. Quia vero magna, ſub ipſo temporis ſtatu, ſanguinis copia ad encephalum defertur ibique augetur, non improbabile videtur, ſubmerſum, cum actiones encephali et neruorum his obſtaculis impediantur, ex ſuffocatione et apoplexia perire. Ad foramen ouale, quod in adultis interdum reperitur, et quo circulus humorum iuuetur, hic non reſpiciendum eſt. p. 14. p. 19.

Veterum modum, quo ſubmerſos vel inuerterent, vel pedibus erectis arbori affigerent, vel ſuper vaſe denique cylindrico torquerent, ob varias cauſſas reiiciunt Noſtri; ſed in auxiliis ſolum ad actiones vitales reſtituendas acquieſcunt. p. 21.

Cor-

p. 26. Corpus, aqua extractum, facie paulo deorsum ad locum aptum, quo iuste possit tractari, ferunt, et sub regimine subcalido, vestimentis madidis exutis, aliis siccioribus obducunt: ad bronchotomiam deinde, contra quam alii inflationem aeris per os eligunt, quae vario modo instituenda esse ostendi-
p. 30. tur, accedunt. Nunc clysmate ex fumo tabaci vtuntur, explicant eiusdem remedii vsum, a variis Auctoribus valde commendatum, et descriptionem
p. 34. peculiaris instrumenti, quo fumum in intestinum rectum immittunt, adiiciunt: sub qua operatione spirituosa volatilia naribus applicant, quibus deinde vsum analepticorum subiungunt, et venaese-
p. 39. ctionem postmodum in vena iugulari externa instituunt.

p. 43. His vero omnibus, clysmate etiam ex fumo tabaci iterum frustra tentatis, ad vltimum, incalescentiam nimirum totius corporis, confugiunt, vbi corpus cinere subcalido obtegunt, vel spinam dorsi sale calidiore fricant, vel corpus continuo motu et fri-
p. 50. ctione exercent. Iam ad methodum, qua submersus resuscitatus summa cura tractandus sit, ne reuiui-
p. 50. scens iterum obeat, transeunt. Exemplum, cuius euentus non respondit, addunt. Hanc submersam, omnibus fere auxiliis frustra tentatis, absque vlla salutis spe dereliquissent, nisi flumen sanguinis, ex vena iugulari pertusa copiose effluxum, restitutionem obtulisset.

Con-

Contenta in hac parte.

XVII

